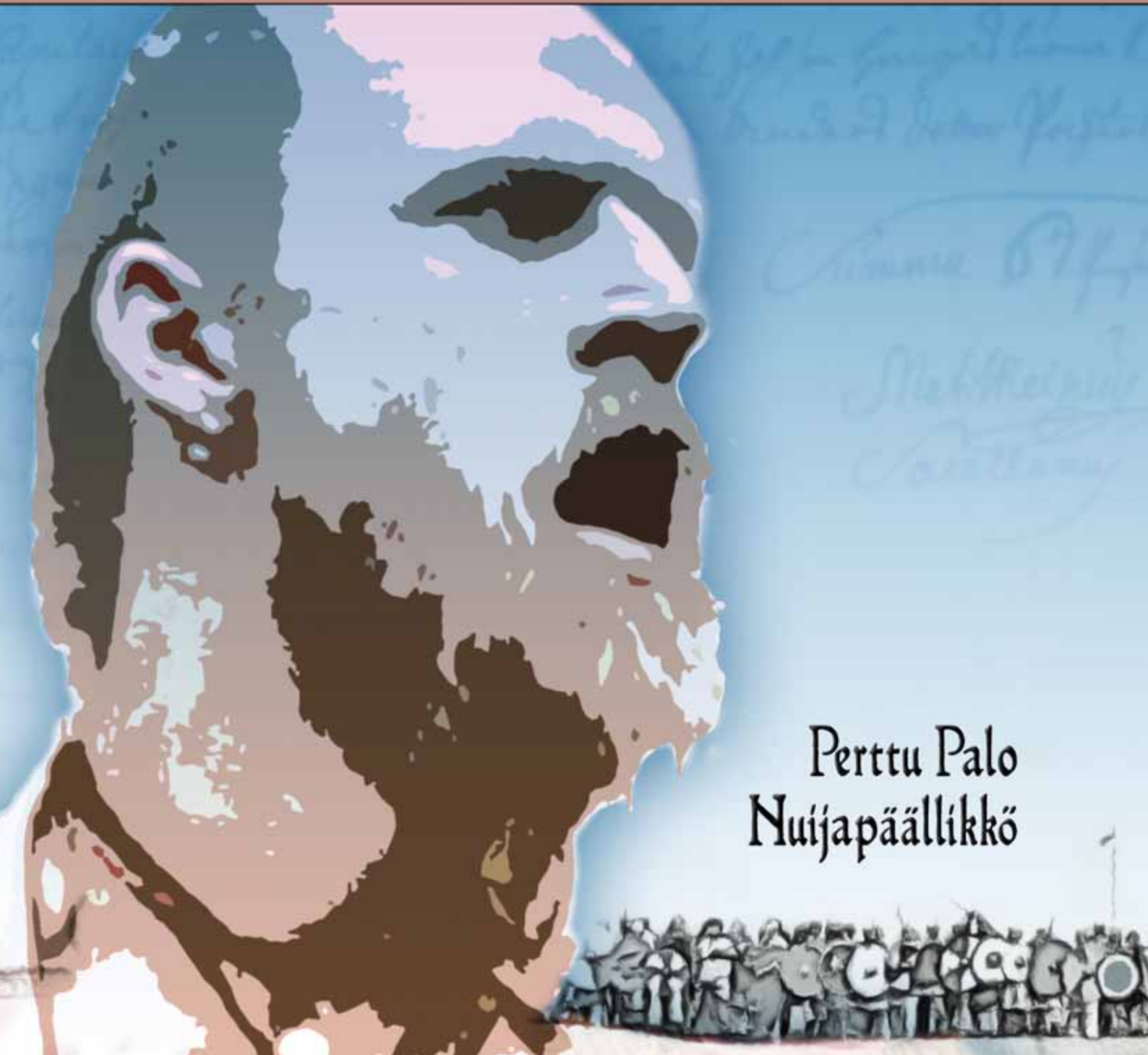

1

2009

ETELÄPOHJALAISET JUURET

Perttu Palo
Nuijapäällikkö

Eteläpohjalaiset Juuret

Julkaisija:

Eteläpohjalaiset Juuret ry

puheenjohtaja: Matti Lehtiö
sihteeri: Pertti Vieri
rahastonhoitaja: Pirjo Hirvelä
muut jäsenet: Pentti Jokela
Ilmari Karhu
Allan Valtari
Tapani Pihlajainen
Jari Viitala
Heikki Latvatalo
Arto Uusihaka

Toimitus ottaa vastaan artikkeleita, kysymyksiä ja pieniä uusia havaintoja. Artikkeleiden asiasisällöstä vastaa kirjoittaja, mutta toimitus varaa mahdollisuuden muokata ja esittää toivomuksia artikkelin sisällön sekä esitystavan suhteen. Julkaisu ei sovelly hitaan ilmestymistiheydensä vuoksi useamman julkaisun mittaiseksi keskusteluareenaksi. Tällaisissa tapauksissa keskustelu siirretään henkilöiden väliseksi, ja lehti esittää siitä tiivistelmän.

Artikkeleissa olevien tietojen osittainen lainaus on sallittua lähde mainiten. Kokonaisten artikkelien lainaus on mahdollista vain artikkelin kirjoittajan luvalla. Artikkeleiden maksimipituus on 10 sivua, toivottavimmin kuitenkin vain 4–6 sivua. Toimitus pidättää oikeuden valita kirjoituksille sopivan julkaisuajankohdan.

Artikkelissa esitettyjen tietojen lähteiden tulee käydä ilmi joko tekstin yhteydessä tai ilmoittamalla riittävän tarkka lähde artikkelin lopussa. Internetlähteiden tulee olla muodossa: Tekijä. Vuosi. Otsikko. Julkaisumuoto => hakasulkeissa sana [verkko-dokumentti/verkkolehti/]. Julkaisija. WWW-osoite. Viittauspäivä. Lähdeviitenumerointi merkitään tekstiin yläindeksinä.

Vuoden 2009 julkaisujen tavoiteaikataulu:

Numero	Ilmestyminen
2/2009	26.6.2009
3/2009	25.9.2009
4/2009	11.12.2009

Yhteyshenkilöt:

puheenjohtaja ja päätoimittaja:
Matti Lehtiö
Vanha Korventie 67,
66440 TERVAJOKI
(06) 478 5565
matti.lehtio(ät)netikka.fi

Jäsenrekisteri:
epjuuret(ät)gmail.com

Lisätilaukset:
epjuuret(ät)gmail.com

yhdistyksen tilitiedot:
Kyrönmaan Op 472700-136
toimiston avain ja mikrokorrttien katseluvaraus:
(huom! Kyrönmaan Opiston sukututki-
muspiiri kokoontuu torstaisin, jolloin
laitteet ovat varattuna):
Tarja Ollila, 050 565 0509
tarja.ollila(ät)netikka.fi

taitto ja ulkoasu:
Malcast Oy, Heikki Malkamäki
h.malkamaki(ät)saunalahti.fi

paino: Kyröprint Oy

kartat: © Maanmittauslaitos,
lupa nro POH/J109/2003

Internet-sivut:
<http://www.etelapohjalaiset-juuret.fi>

ISSN 1795-3189 IX vuosikerta

Etukannen suunnittelu ja toteutus Steve Siltanen

Sota apatiaa ja historian mustia aukkoja vastaan

Historian havinaa

Vanha lehtileike maaliskuun 18. päivältä vuodelta 1999 haastaa historiasta kiinnostuneita ihmisiä tulemaan keskiviikkoiltana 24. maaliskuuta kokoukseen, jossa pohdittaisiin mahdollisuuksia perustaa ”yhteenliittymä”, joka tutkii ja julkaisee sukututkimus-, historia- ja asutustietoutta. Samainen lehtileike tiesi myös kertoa, että asiasta kiinnostuneita ihmisiä on ilmoittautunut jo mukaan yli 40 henkilöä. Kysymys on tietysti Eteläpohjalaiset Juuret -toiminnan alkuvaiheista. Maaliskuussa tulee siten kuluneeksi tasan 10 vuotta siitä, kun toiminta alkoi ja samana syksynä ilmestyi myös ensimmäinen Juuret-julkaisu. Jälkikäteen ajatellen kysymyksessä on jo varsin mitavaan ikään ehtinyt toimintamuoto.

Juhlavuottaan Eteläpohjalaiset Juuret -yhdistys juhlistaa tietysti koko vuoden, jotka kuitenkin painottuvat pääasiassa syksyyn, jolloin ensimmäinen lehti ilmestyi. Osa juhluvuoden tapahtumaa on kuitenkin Amerikan siirtolaisuusseminaari, jonka ohjelma julkaistaan toisaalla lehdesämme. Odotammekin teitä runsaslukuisesti mielenkiintoiseen seminaariin. Kevään ohjelmaan kuuluu myös vuosikokous, josta myös toisaalla.

Taantumasta ja mustista aukoista

Tuoreessa aikakauslehtikolumnissa kirjoittaja pohti meneillään olevan taantumän aikaansaamaa henkistä lamaa. Kolumnin pohdinnan aihe oli paikallaan. Sukututkimus on harrastus, joka pystyy toimimaan oivallisena henkisen laman torjijana. Sukututkimus antaa harrastajalleen runsaasti aivovoimistelua, jossa ulkopuolisen nyky maailman ongelmat unohtuvat. Harrastuksen hyvänä puolena voidaan pitää myös sitä, että siihen kuluvi en eurojen määrää pystyy säätelemään tarpeidensa mukaisesti. Eteläpohjalaiset Juuret -julkaisun vuosimaksu on pyritty pitämään senkin vuoksi kohtuuhintaisena sivu- tai sisältömää-

rästä tinkimättä. Lukunautinnon ja vuosimaksun suhde on mielestämme edullinen ja lehti tilaamisen arvoinen jatkossakin.

Eteläpohjalaiset Juuret -julkaisun sisällön yksi voimassa oleva kriteeri on se, että artikkeleiden sukututkimuksellinen tai historiallinen aikajana päättyy käytännössä 1700-luvun loppuun mennessä. Valittu linja perustuu siihen yksinkertaiseen tosiasiaan, että väestön määrä alkaa lisääntyä nopeasti 1700-luvun lopulta alkaen. Laaja-alainen julkaisu ei pysty yksityiskohtaisesti paneutumaan enää 1800- ja 1900-lukujen historiaan koko lukijakuntaa kattavasti palvelleen.

Myöhemmän ajanjakson historiatarjontaa varten on kehitetty kerran vuodessa julkaistava Historiallinen Vuosikirja, joista ensimmäinen näki päivänvalon viime kesänä Isossäkyrössä, ja seuraava vuodenvaihteessa Laihiällä. Julkaistut vuosikirjat ovat saaneet erittäin positiivista palautetta ja lisää vuosikirjoja on jo luvassa. Uusia hankkeita on käynnistetty Vähässäkyrössä, Ylistarossa ja Juvassa, mutta vuosikirjojen katraan ei tarvitse jäädä vielä tähänkään. Tavoitteena onkin tulevaisuudessa mahdollisimman usean pitäjän tavoitettava, samalla formaatilla julkaistava vuosikirjojen verkosto. Asiasta kiinnostuneiden kannattaa ottaa yhteyttä.

Myöhemmän ajan historia-aukkoa on mahdollisuutta kuroa umpeen myös sukututkimuksen saralla. Olemme kiinnostuneita teidän lukijoiden sukututkimuksista, ja aivan erityisesti sellaisten sukujen osalta, joista lehdessä on julkaistu tutkimuksia varhaisemmalta ajalta. Tavoitteenamme on saada aikaan kaikille avoin arkisto jostakin valitsemastanne kantahenkilöstä nykypäivään päin haluamassanne laajuudessa. Arkiston esitysformaatti vaatii vielä miettimistä, mutta kannattaa jo nyt ottaa yhteyttä yhdistyksen toimihenkilöihin.

Elävää Historiaa -hankkeen jatko

Vuoden 2008 aikana toteutettu Elävää Historiaa -hanke poiki runsaasti yhteydenottoja erilaisten yhteistyöhistoriaprojektien toteuttamiseksi eri historiatoimijoiden taholta. Eteläpohjalaiset Juuret -yhdistys pyrkii vastaamaan näihin haasteisiin parhaan kykynsä mukaan. Ensimmäinen toimenpide yhdistyksen taholta on ollut hankkia projektityöntekijöitä. Heidän työpanostensa avulla paikallisia historiahankkeita on mahdollisuus viedä yhdessä eteenpäin. Kysymys kuuluukin: Olisiko teillä lukijat tallennus- tai puhtaaksikirjoitustarpeita? Näissäkin tarpeissa ja ideoissa kannattaa olla aktiivinen ja ottaa yhdistyksen toimihenkilöihin yhteyttä.

Jäsenyys vai ei?

Ennen lumien sulamista joudumme valitettavasti lähestymään lukijoita myös laskun myötä. Vuonna 2008 lehtimaksu oli sama, olipa henkilö jäsen tai ei. Jäsenille annoimme muita tilauksia. Tili-sirroista oli kuitenkin vaikea erotella, kumpaan

ryhmään henkilö halusi kuulua. Selkeän erotte-lun aikaansaamiseksi yhdistys onkin pakotettu nostamaan ei-jäsenten vuosimaksua. Miksi asia on sitten tärkeä?

Verotuksellisesti on olemassa ero jäsenlehdellä ja muulla julkaisuilla. Kun julkaisu luokitellaan jäsenlehdiksi, se on vapaa arvonnalisäverosta, joka tarkoittaa 22 prosentin helpotusta paino- ja postituskuluihin, joka täytyy muuten lisätä hintaan. Kysymys on siten merkittävästä kustannuspotista, jota emme halua säilyttää lukijoiden kannettavaksi. Kun jäsenyys ei sisällä niin halutessa lisävelvoitteita, vaan päinvastoin vaikuttamismahdollisuuksia, joita haluamme tukea jäsenille suunnatuilla painotuotteiden erikoisalennuksilla, lienee tämäkin ongelma poistettavissa jatkossa. Julkaisemme jäsenistölle suunnatut alennustuotteet tässä julkaisussa toisaalla.

Juhlavuositerveisin
Matti Lehtiö

Ripaus sivistystä — tarinaa Laurentius Petrin jälkeläisistä

Matti Lehtiö

Kyrönmaalaiset eivät juuri pääse ylpeilemään sivistyneillä sukujuurillaan. Tämä ei kylläkään tarkoita, etteikö Kyrönmaalta olisi lähdetty opintielle ja aikaansaatu vuosisatojen kuluessa sivistyssukuja. Tavalliselle talleajalle sivistyneet sukujuuret tarkoittavat valitettavasti käytännössä sitä, että suvussa on tapahtunut alaspäin vievää sukukiertoa. Isonkyrön kappalaisena 1600-luvulla toiminut Laurentius Petriä sanotaan vaasalaiseksi, mutta ainakin hänen vaimonsa juuret näyttävät johtavan Isonkyrön Hevonkosken kylään. Laurentiuksen vävy oli myöhemmin myös kappalaisena Kyrönmaalla, mutta hänen jälkeläisensä

näyttävät maallistuvan aivan tavallisiksi talonpojiksi tai talon emänniksi. Laurentiuksen tyttärellä tunnetaan neljä lasta, joista ainakin kaksi avioitui. Harmittavaa kyllä tutkimus ei ole paljastanut yhdellekään lapselle jälkeläisiä. Neljän aikuiseksi kasvaneen lapsen jääminen lapsettomaksi tuntuu epätavalliselta. Toivottavaa onkin, että tulevaisuus paljastaisi yllätyksen ja löytäisimme heille jälkeläisiä. Nyt mahdollisesti sammuvaksi tuomittu sukuketju kannattaa kuitenkin nostaa esiin, sillä näinkin he muodostavat usean kymmenen vuoden mitalta kyröläistä asutus- ja sukuhistoriaa.

Kappalainen Laurentius Petri Vasensis

Isonkyrön kirkonarkiston tietojen mukaan Laurentius Petri toimi piispa Erik Sorolaisen apulaisena Suomalaisen Postillan puhtaaksikirjoittamistyössä vuodesta 1623 alkaen. Isonkyrön pitäjänapulaiseksi hänet määrättiin vuonna 1628, jossa toimessa hän toimi vuoteen 1658 saakka. Lisänimi *Vasensis* viittaa siihen, että hän oli syntyjään vaasalainen. *Vasensis*-nimi tavataan käytännössä vain kirkonarkiston kappalaisten listassa, muutoin hän yleisesti kutsuttiin vain Herra Laurentiukseksi. Oikeammin *Vasensuksen* nimi oli Lauri Pietarinpoika, mutta tähän aikaan oli tapana muuntaa pappien nimet latinalaisiksi.

Virasta luopumisvuosi 1658 ei ole Laurentius Petrin kuolinvuosi, sillä hän esiintyy käräjillä ainakin vielä 1661.¹ Mainittu käräjämerkintä on mielenkiintoinen, sillä siitä käy ilmi, että hänen vaimonsa oli kyröläinen. Asiakirjassa Laurentius esiintyy anoppinsa asiamiehenä Hevonkosken Välmän talossa suoritetun perinnönjaon epäselvyyksissä. Valitettavasti asiakirja on niin niukkasainen, että siitä ei käy sukulaisuussuhde tarkemmin ilmi. Laurentius Petrin vaimon äiti oli joko Välmän tytär tai miniä. Veroluettelot tai muut käräjäpöytäkirjat eivät mainitse Laurentiuksen vaimoa nimeltä. Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta perehtyä tarkemmin Välmän talonväkeen, mutta äkipäätä Laurentiuksen kovin heikonlaiselta vaikuttanut aviopuolisovalinta ei todellisuudessa ollut mitätön juttu. Laurentiuksen vaimo oli tunnettua Mottisen maakauppiaitten sukua.

Laurentius Petrin asuinpaikka hänen toimensa alkuaikana on epäselvä, mutta viimeistään vuodesta 1640 alkaen tapaamme hänet Isonkyrön Palonkylän Pernulasta, tarkemmin sanottuna Pukkisen talosta. Vakinaisen asuinpaikan hankkimisen jälkeen Laurentius alkaa määrätietoisesti hankkia lisämaata kasvattaen näin Pukkisen talon tiluksia.

Kappalainen Clemet Martinus Röök

Laurentius Petrin lopettaessa kappalaisen toimen Kyröön saatiin uusi kappalainen Clemet Martinus eli kotoisemmin Klemetti Martinpoika Röök, jonka tiedetään syntyneen Isonkyrön Ritaalan kylässä Martti Matinpoika Ritarin poikana.² Klemetin toimialueena oli Ylistaro, jonne puuhattiin omaa kappelia hänen virkaanastumisensa aikaan. Ylistaron kappalaisena Klemetti toimi kuolemaansa saakka vuonna 1669.

Klemetti Röökkin vaimo oli nimeltään Inkeri Laurintytär ja Isonkyrön kappalaisten luettelo varmistaa Klemetin Laurentius Petrin vävyksi. Klemetin kuoltua Inkeri haluaa palata kotiin Pukkiseen perheensä kanssa, ja joutuu tässä yhteydessä käymään kamppailua kotitaloa hoitamaan jääneen siskonsa kanssa.³ Kamppailu kotitalosta varmistaa talon emännän Anna Laurintyttären Laurentius Petrin toiseksi tyttäreksi.

Kappalainen Laurentius Petri Vasensis

Lapsia:

Anna Laurintytär, pso Heikki Tapaninpoika, mainitaan Pukkisen isäntäparina vuonna 1677. Anna mainitaan itsellisenä vielä 1683 ja Heikki vuonna 1686. Mahdollisista lapsista ei ole tietoa.

Inkeri Laurintytär, pso kappalainen Klemetti Röök, ks. oma perhetaulu seuraavana.

Klemetti Martinpoika Röök, ent. Ritari Isonkyrön Ritaalan kylästä, Ylistaron kappalainen pso

Inkeri Laurintytär Vasensis

Lapsia:

lisäksi, mainitaan vain vuoden 1680 kymmenysveroluettelossa, ei muuta tietoa.

Abraham, mainitaan ensimmäisen kerran Pollarin renkinä vuonna 1683. Vaimo Inkeri Heikintytär Pollari. Vuodesta 1686 kotitalonsa isäntä vuoteen 1692 saakka. Abraham kuolee todennäköisesti tämän jälkeen, sillä Inkeri mainitaan tämän jälkeen yksin kotitalossaan Pollarissa. Ei tietoa mahdollisista lapsista.

Marketta, mainitaan kotonaan Abrahamin siskona vuonna 1688, ei muuta tietoa.

Jaakko, mainitaan Abrahamin veljenä kotonaan vuonna 1691. Asuu kotona olon lisäksi isänsä syntymäkodissa Ritarissa. Jaakon myöhempiä vaiheita ei tunneta.

Viitteet kymmenysveroluetteloiden ja Isonkyrön kirkonarkiston tietojen lisäksi:

1.) Kyrön käräjät 17.–20.6.1661 s. 15v:

Vanha (kappalainen) *Laurentius Petri moitti Välmässä 22.4. tänä vuonna pidettyä perinnönjakoa, jossa on jätetty mainitsematta omaisuutta ja ilmoitettu epämääräisiä velkoja. Laurentius Petri palaa myöhemmin anoppinsa puolesta testamenttiin.*

Suomennos Pauli Kukko.

2.) Kylkkälän, Palhojaisten, Ritaalan ja Yryselän kylien historiaa – Siltoja Eilisen. Oy Fram Ab, Vaasa 1999, sivu 94.

3.) Raimo Salokangas: Ylistarolaisten historia, Ykkös-Offset Oy, Vaasa, 2005, s. 216
Kirjassa mainitaan Klemetin vaimon olleen syntysisin Isonkyrön Pernulasta pienestä talosta. Tieto on oikea, mutta kuten artikkelista käy ilmi, Inkerin isä oli Isonkyrön kappalainen.

Tarinaa liittyviä asiakirjoja:

21. ja 22. helmikuuta 1687 Isokyrö ES 2082 s. 138–:

Abraham Klemetinpoika Palosta antoi oikeudelle tietäväksi, että kun hänen appensa Heikki Paavonpoika, samasta paikasta, on häneltä jotain velkaa saatavana, mutta - - Heikki myönsi tämän, mutta vaati talosta esitetyn muistion mukaan - - pyytäen että talo huudatettaisiin hänen turvakseen.

Oikeus päätti tästä niin, että koska Heikki oli kylvänyt pellon ja nauttinut sadon, niin on aiheellista että hän maksaa verot. Talo on nyt näin hänen mainitusta saamisesta huudatettu ensimmäisen kerran. Markku Pihlajaniemen arkistot

17. elokuuta 1694 Isokyrö ES 2085 s. 185–186:

Jaakko Klemetinpoika Palosta vaati talon hallintaoikeutta Yrjänä Jaakonpojalta, samasta paikasta, koska hän on oikeampi perintöoikeuden omistaja taloon ja Yrjänä on ainoastaan hänen nuoremman veljensä Abraham Klemetinpojan luvalla tullut asumaan taloa.

Yrjänä esitti kruununvoudin lupakirjan taloon 21. päivältä viime heinäkuuta, koska nuorempi veli Abraham Klemetinpoika, joka oli aiemmin asunut taloa, oli siirtänyt oikeutensa taloon langolleen Yrjänälle. Talo on muutoin hyvin velkaantunut.

Kruununvouti selvitti nyt talon olevan 133 hopeataalarista 5 äyristä huudatettu kolme kertaa laillisesti oikeudessa, sekä tämä on myös sittemmin saanut lain voiman, mutta ei ole ehtinyt vielä antaa arvioida irtainta, minkä hän ensi tilassa lupasi suorittaa, että nähtäisiin, josko irtain ilman kiinteää riittäisi rästien maksuun, pidättäen itsellään siksi aikaa saantonsa taloon.

Vuoden 2009 jäsenetu

Kaikki ennen vuotta 2007 julkaistut yhdistyksen omat julkaisut 50 %:n alennuksella.

Tilaukset: Tapani Pihlajainen
(osoitetiedot löytyvät kakkosivulta ja Internetsivuiltamme)

Sitten esiin tuli Heikki Paavonpoika Palonkylästä esittäen kihlakunnantuomiokirja 21. päivältä helmikuuta 1687, että hänellä on saatavaa talosta 123 kuparitaalaria ja on tämän vuoksi antanut huudattaa talon ensimmäisen kerran. Hän esitti tämän lisäksi vielä oikeudessa, että hänellä on saatavaa 17 kuparitaalaria pitäjänlaskusta.

Oikeus harkitsi asiaa ja katsoi Jaakon olevan lähimpänä perintöoikeuden omistajana oikeutettu asumaan taloa, jos hän pystyy maksamaan velat. Ensin pitää myös arvioida irtain, jos se riittää rästien maksuun, mutta pahimmassa tapauksessa kiinteä menee tähän.

Yrjänä väitti, että hän on viime talvena tullut asumaan taloa ja tämän jälkeen on kylvänyt ohraa peltoihin, minkä vuoksi hän vaati maksuaan. Niin päätettiin, että Yrjänä korjaa tänä vuonna sadon talossa ja tämän vuoksi maksaa tänä vuonna talon verot. Hänen pitää talosta lähtiessään jättää ruukiille kylvetyt pellot niin, kuin hän ne vastaan otti.

Markku Pihlajaniemen arkistot

14. päivä jne. helmikuuta 1695 Isokyrö ES 2085 s. 162–163:

Jaakko Klemetinpoika Palosta vaati talon hallintaoikeutta Yrjänä Jaakonpojalta, koska hän on tähän perintöoikeuden omistaja. Tämä asiaa on tutkittu viime vuoden kihlakunnan kesäkäräjillä suurista kruununrästeistä ja yksityisistä rästeistä, joita taloon on kerääntynyt, jos irtain arvioitaessa ilman kiinteää voisi riittää niiden maksuun, koska talo oli jo 133 hopeataalarin kruununrästeistä kolme kertaa huudatettu ja asia oli saanut lainvoiman. Lokakuun 15. päivänä viime vuotta kiinteä ja kaikki irtain arvioitiin, mikä ei kuitenkaan riittänyt maksuun, vaan 15 kuparitaalaria kruununrästejä 140 kuparitaalarin yksityisten rästien lisäksi jäi maksamatta. Tästä esitti Yrjänä hänen armonsa korkeasti jalosyntyisen herra maaherran päätöksen 28. päivältä marraskuuta 1694, että hänelle annetaan talon hallintaoikeus ja Jaakko irtisnotaan tästä kokonaan.

*Oikeus harkitsi asiaa ja koska talo on kolme kertaa laillisesti huudatettu ja asia on saanut lainvoiman ja sittemmin on arvioitu, ettei irtain riitä kruununrästien maksuun, eikä kukaan perillisistä intra fatalia, minkä käräjäkaaren 27. luku määrittelee, ole hakenut lunastamalla periä taloa. Tämän vuoksi tuomitaan se perintötalosta näin kaikkine omistuksineen maalla ja merellä kruunulle. Mitä tulee talon hallintaan, niin hänen armonsa päätös on, että Yrjänä tulee taloon ja Jaakko lähtee talosta. Markku Pihlajaniemen arkistot
Käännös tai selitys: intra fatalia*

Latvatalo — talo kylän latvassa

Matti Lehtiö

Ylistaron Topparlan kylässä sijaitsevan Latvatalo-asutusnimen sijaintia ilmaiseva tarkoite on harvinaisen yksiselitteinen. Mikäli lukija tietää talon sijainnin ja sen aseman kahden Topparin talon takana, voi hän näistä kahdessa seikasta tehdä varmalta tuntuvan johtopäätöksen talon asukkaiden yhteisestä asutushistoriasta Topparin talojen kanssa. Yhteys Toppareihin tuo jälleen kerran esiin omalla yksinkertaisella esimerkillään entisaikaisen asutuksen lisääntymistavan, vaikka emme olekaan esittäneet muita todistetta suvun yhteyksistä Topparin asukkaisiin.

Latvalan talon syntyhistoria

Alkuperäisen Topparlan ydinkylän muodosti kahden Topparin talon ryhmä. Manttaaliarvoiksi taloille vakiintui 1 ja 1 1/4 manttaalia. Suurempaa Topparin taloa isännöi veroluetteloiden perusteella 1600-luvun alkupuolella 1500-luvun lopulla syntynyt ratsutalollinen Sippo Pentinpoika. Sippo Topparia talon isäntänä seuraa hänen poikansa Lauri Siponpoika 1660-luvulla. 1660-luvun veroluetteloissa esiintyy jonkin verran katkelmallisuutta, mutta vuoden 1669 maakirjassa Laurin isännöimän talon veromanttaalin voidaan todeta pudonneen 3/4 manttaaliin. Laurin veromanttaalin lasku näyttää olevan siis 1/2 manttaalia (1 1/4 - 3/4 = 1/2). Lauri Siponpojan veromanttaalin laskemisen yhteydessä kylään ilmestyy kokonaan uusi 1/2 manttaalin talo, jonka isännäksi on merkitty Kalle Siponpoika. Kalle Siponpoikaa kutsutaan joissakin yhteydessä Toppariksi. Vaikka selkeää Topparin talon jakoasiakirjaa ei olekaan esittää, on selvää, että Kalle Toppari oli Laurin veli ja että he jakoivat Topparin talon 1660-luvulla. Talonjaon ajankohta on varsin harvinainen, sillä tähän aikaan ne olivat Kyrönmaalla harvinaisia. Raimo Salokankaan kirjoittamasta Ylistarolaisten historiasta saamme hieman lisätietoa talojaon suhteen, vaikka siitä ei selviäkään Latvatalon nimi. Salokangas täsmentää jonkin verran jakoajankohtaa kertoen sen ajoittuvan 1660-luvun

puoliväliin ja jakajien olleen veljekset Lauri ja Kalle Siponpojat.¹ Kalle Siponpoika Toppari oli siis Latvatalon ensimmäinen isäntä.

Vävyisäntä Antti

Kalle Toppari lienee ollut jo suhteellisen iäkäs Latvatalon perustamisen aikaan, sillä isännyyden paikalta hänet näyttää syrjäyttäneen hänen vävynsä Antti Hannunpoika jo vuoteen 1674 mennessä. Antti Latvatalon syntymäkotia ei tutkimuksen aikana käynyt selville. Lisätutkimuksen kohteeksi voisi kuitenkin ottaa saman kylän Ookilan talon, jossa 1620-luvun lopulla esiintyy isäntänä Hannu Hannunpoika. Ookilan talo on sikäli mielenkiintoinen, että talo joutuu Hannun jälkeen Kalle Topparin eli Latvatalon veljen haltuun. Mitenkään harvinaista ei olisikaan, jos asiaan liittyisi jokin laajempi sukuyhteyksien ketju. Antti oli siis Kalle Topparin vävy ja Antin vaimo oli Kerttu Kallentytär. Täysi-ikäisiä lapsia Antille ja Kertulla tiedetään veroluetteloiden perusteella olleen vain kaksi, molemmat tyttöjä. Vanhempi tytöistä oli nimeltään Maria ja nuorempi oli nimeltään Vappu. Talon vanhemmasta tyttärestä tulee aikanaan syntymäkotinsa emäntä, mutta Vapun vaiheet ovat valitettavasti jääneet hämärän peittoon. Vappu asuu veroluetteloiden tiedon perusteella kotonaan v. 1690–1691, sekä uudelleen vuonna 1695.

Perhetaulu:

Antti Hannunpoika

pso

Kerttu Kallentytär

Lapsia:

Maria, talon seuraava emäntä

Vappu

Vävyisäntä Erkki

Antti Latvatalon tyttärelle ilmestyy puoliso vuoden 1686 henkiveroluettelossa, avioliitto lienee

siten tapahtunut viimeistään vuonna 1685. Talon edellisen isännän tavoin taloon tarvittiin isäntä ulkopuolelta. Kun edellisen vävyisännän syntymäkodin suhteen tehtiin pieni lisätutkimuksen arvoinen havainto, Erkin kohdalla ei ole esittää minkäänlaista arvausta syntymäkodista. Latvatalon isäntänä Erkki toimii v. 1697–1708. Kahden tyttövoittoisen sukupolven jälkeen näyttää Latvatalossakin opittu pojan teko ja perheeseen syntyä ainakin kaksi poikaa, Antti ja Matti, sekä tyttö Maria.

Perhetaulu:

Erkki Knuutinpoika

pso

Maria Antintytär

Lapsia:

Antti, talon seuraava isäntä

Matti, Latvatalon isäntä veljensä Antin jälkeen.

Maria, mainitaan kotona vielä 1730-luvun lopulla.

Mahdollisesti naimaton.

Antti isäntä

Syntymäkotinsa isännäksi Antti nousee vuonna 1709 ja on ainakin vuoteen 1713 saakka. Seuraava tarkastuspiste isännöyksien suhteen voidaan tehdä vasta 1719, ja silloin isäntänä mainitaan jo hänen veljensä Matti. Antti Erkinpoika kuolee siis isonvihan aikana. Antti avioituu vuonna 1706 Sofia Matintyttären kanssa. Antin ja Sofian avioliitosta tiedetään syntyneen lapsi, mutta tämä oli kuollut alaikäisenä. Lapsen kuoleman johdosta tilan omistusoikeus siirtyi Antin leskelle Sofialle.

Leskeksi jäänyt Sofia avioituu uudelleen usean leskeysvuoden jälkeen vuonna 1731 leski Simuna Knuutinpoika Kahilan kanssa ja muuttaa Kahilan torppaan Kylänpäähän. Avioliiton jälkeisenä vuonna Sofia myy tilan langolleen Matille, joka tosiasiallisesti oli jo useamman vuoden hoitanut tilaa. Toisen avioliiton solmiessaan Sofia oli jo lähes 50-vuotias, joten avioliitto oli lapseton. Simuna Kahilan kuoltua Sofia muuttaa takaisin Latvataloon, jossa kuolee vuonna 1749.

Perhetaulu:

Antti Erkinpoika

pso vih. 1706

Sofia Matintytär, s. 1683, k. 7.10.1749

Ei aikuisiksi eläneitä lapsia

pso II vih. 14.11.1731

Simuna Knuutinpoika Kahila

Ei lapsia.

Matti isäntä

Matti Erkinpoika mainitaan Latvatalon isäntänä jo vuonna 1719, mutta hänen asemansa ei vielä tällöin ollut laillinen. Virallisesti Latvatalo oli edelleen hänen kälynsä leski Sofian hallussa. Virallinen isännöyden siirto tilalla tehtiin vuonna 1732, kuten alla olevasta kärjäpöytäkirjasta selviää. Ajankohta talokaupalle selittyy Sofian uudelleen avioitumisella.

Isonkyrön käräjät 23.8.1732 s. 821

Topparlan kylästä oleva Matti Erkinpoika esitti itsensä ja velivainajansa Antti Erkinpojan lesken Sofia Matintyttären kesken tällä kärjäpaikalla laaditun ja lautamiesten Yrjänä Pohdon, Juho Rengon ja Matti Reinin vahvistaman sopimuksen, josta ilmenee, että Matti Erkinpoika on sitoutunut maksamaan edellä mainitun edesmenneen vanhemman veljensä Antti Erkinpojan perintöoikeudesta 1/2 manttaalia käsittävään Latvatalo-nimiseen verotaloon, joka hänen kuolemansa jälkeen on siirtynyt hänen lapselleen ja tämän kuoleman jälkeen edelleen hänen leskelleen Sofia Matintyttärelle, rahallisena korvauksena kaiken kaikkiaan 180 kuparitaalaria 18 vuoden aikana, 10 kuparitaalaria vuosittain, sekä tämän lisäksi vielä yhden lehmän ja tietyn syytinkiosuuden Sofian elinajaksi.

Artikkelin kirjoittajan arkisto, käännös Leijo Keto

Perhetaulu:

Matti Erkinpojan perhetaulu on todennäköisesti vielä puutteellinen, johtuen tutkimuksen aikana käytävissä olleesta rajallisesta rippikirjamateriaalista.

Matti Erkinpoika, s. 1693, k. 25.10.1761

pso

Vappu Antintytär, s. 1696, k. 29.1.1764

Lapsia:

Susanna, s. 30.11.1720. Avioituu 28.12.1742 Iisakki Simunanpoika Kahilan kanssa, jonka isä oli Susannan sedän vaimon Sofia Matintyttären toinen aviopuoliso.

Antti, s. 6.11.1722

Matti, s. 7.2.1724

Jaakko, s. 9.3.1728

Vappu, s. 16.4.1730, k. 11.7.1730

Sofia, s. 1.7.1731, k. 22.2.1736

Priita, s. 25.7.1734

Pietari, s. 24.6.1737, k. 23.10.1737

Vihittyjen luettelossa esiintyvät lisäksi Latvatalossa asujina seuraavat henkilöt, joita ei kuitenkaan tässä yhteydessä uskalla yhdistää Matin ja Vapun perheeseen:

Maria, vihitty 4.5.1740, puoliso sotamies Jaakko Nordqvist ruodusta no 2.

Priita, s. 1737, puoliso Kalle Matinpoika Toppari. Priita saattaa olla sama henkilö kuin perheeseen vuonna 1734 syntynyt nimikaima.

Matti, s. 1740, puoliso Susanna Samelintytär Kuki Kaukolasta. Matista tuli Latvatalon seuraava isäntä. Matin kuoltua hänen vaimonsa avioituu uudelleen Juho Loukon kanssa Heikkolasta.

Liisa s. ?, puoliso Matti Jaakonpoika

Latvatalon eli Topparin talonhaltijat:

Kalle Siponpoika n. 1665–n. 1673

Antti Hannunpoika n. 1674–1696

Erkki Knuutinpoika 1697–1708

Antti Erkinpoika 1709–1732

Matti Erkinpoika 1732–

Lähteet vero- ja rippikirjojen lisäksi:

1.) Raimo Salokangas: Ylistarolaisten historia s. 106

Nuijapäällikkö Perttu Palon arvoitus

Matti Lehtiö

Niin hyvin kuin nuijapäälliköt tunnetaankin nimiltä, sisältävät heidän elämänvaiheensa suuria arvoituksia. Nuijapäällikkö Perttu Palon kohdalla suurin arvoitus liittyy hänen isännöyksiinsä, jota pidetään liian pitkänä yhden miehen osalle, useiden arvostettujen tutkijoiden julkisuuteen saatetuissa tutkielmissa. Suurimmillaan Perttu Laurinpoika Palo -nimisen miehen nimen katsotaan esiintyvän veroluetteloissa yhtäjaksoisesti lähes 100 vuotta. Nimen esiintymisaika huomioiden ei ole hämmästyttävää, että on katsottu oleen kaksi Perttu Laurinpoika -nimistä isäntää samassa talossa – isoisä Perttu Laurinpoika ja hänen samanniminen pojanpoikansa nuijapäällikkö Perttu Laurinpoika ilman, että heidän välissä oleva sukupolvi olisi esiintynyt veroluetteloissa, joka sinänsä on hyvin rohkea päätelmä.

Palon talon asutushistoriaan liittyy läheisesti Perttu Palon henkilöllisyyden lisäksi vanhan Palon kantatalon jakamisprosessi. Nämä kaksi toisiinsa liittyvää seikkaa ovat saaneet huomiota mm. Etelä-Pohjanmaan historiassa, jossa Armas Luukko toteaa Nuijasodan selvityksen yhteydessä: *”Varsin merkittävää osaa Pohjanmaan talonpoikien keskuudessa joutui näinä vuosina esittämään myös Perttu Laurinpoika Palo. V. 1558 oli Isonkyrön Palon kylässä 5 taloa, joista kolmen peräkkäin mainitun isäntinä toimivat ilmeisesti veljekset Perttu, Martti ja Niilo Laurinpojat. Ensimmäinen mainitulla oli peltoa 25 ja molemmilla jälkimmäi-*

sellä 16 panninalaa. Oletettujen veljesten talossa oli siis yhteensä 57 panninmaata peltoa ja nokkaveroa maksavia asukkaita 22 henkilöä ja lehmiä 21. Kaikki nämä kolme Laurinpoikaa ovat merkity verokirjoihin jo 1540-luvulla, mikä osoittaa, että vanha kanta-Palo, josta koko kylä oli saanut nimensä, oli jo keskiajalla ollut vauras talo, niin että se oli voitu jakaa kolmiksi. Yhtä näistä sisariloista hallitsi nuijasodan Perttu Laurinpoika Palo, joka todennäköisesti oli edellä mainitun samannimisen isännän pojanpoika. 1560-luvulta lähtien hänen talossaan oli 30 panninmaata peltoa, joten talo oli hieman keskikokoa suurempi.”

Tutustuminen tutkimusalueeseen

1600-luvulla lopullisen muotonsa saanut Palonkylä on yksi Isonkyrön pisimpiä kyliä. Nykyisin tuntemamme Palonkylä muodostui alun perin useammasta erillisestä itsenäisestä kyläyhteisöstä. Ylimpänä sijaitsi alkuperäinen Palon alue, siitä seuraavana alajuoksulle Pernula ja kolmantena Tummunkila. Alimmaisena sijaitsi Loukon kylä, joka tunnetaan 1500- ja 1600-luvuilla paremmin Penttalan eli Kontsalan nimisenä. Nämä nykyisen Palonkylän neljä kyläkokonaisuutta sijaitsivat selkeästi toisistaan erillään ja kunkin kylän asutusrakennelma oli tiivis. 1600-luvun loppupuolella, jolloin Palonkylän alueen asutus vakiintui eikä tapahtunut enää talojen autioitumisia, kylässä sijaitsivat seuraavat talot:

Palo
 Iso-Palo
 Vähä-Palo
 Pernula
 Pollari
 Ollila
 Varpola
 Pukkinen (sijaitti hieman erillään Pernulan kylän muista taloista alajuoksulla)
 Tummunkila
 Tummunki
 Reini
 Louko
 Pispala
 Vaismaa
 Penttala
 Kontsas
 Luoma

Tutkimuksellisesti kylän asutuksen selvittäminen on haastavaa pitkän muotonsa vuoksi. Verottaja saattoi eri vuosina luetteloida kylän asutusta eri järjestyksessä. Joskus kuljettiin vastavirtaan, joskus myötävirtaan ja joskus verottaja siirtyi joen vastarannalla sijaitsevasta Ventälän kylästä suoraan keskelle nykyistä Palonkylää Tumminkilaan, jossa hänellä oli taas kaksi kulkumahdollisuutta – ensiksi vastavirtaan tai vaihtoehtoisesti myötävirtaan. Kulkupa verottaja sitten missä järjestyksessä tahansa, yhtä asiaa hän ei kuitenkaan sekoittanut – Palonkylän neljän eri kylän talot löytyvät aina omana rykelmänä.

Verottaja vai tulkitsijat hakoteillä?

Ensimmäinen tehtävä on tutustua vuoden 1546 veroluettelon nimilistaan, johon eri tutkijatkin ovat mieluusti viitanneet. Veroluettelosta tehtävä huomio on se, ettei se mainitse ketään Niku (Niilo) Laurinpoika -nimistä isäntää, kuten eivät muutkaan 1540-luvun veroluettelot vastoin Armas Luukon tietoa. Niku Laurinpoika ilmestyy ensimmäisen kerran veroluetteloihin vasta 10 vuotta myöhemmin, vuonna 1556. Niku Laurinpojan nimen tilalla veroluetteloissa esiintyy Lauri Ollinpoika, jota on ehkä syystäkin pidetty vanhan yhtenäisen Palon kantatalon viimeisenä isäntänä. Käytännöllistä merkitystä tässä seikalla onkin juuri silloin, kun pohditaan Palon vanhan kantatalon jakautumisprosessia, mutta myös siinä, että julkaistut tutkimustulokset välttämättä eivät pidä muussakaan suhteessa paikkaansa.

Vanhin tunnettu veroluettelo vuodelta 1546 jakoi myöhemmän Palonkylän kahteen erilliseen ky-

lään. Palon kylään, johon on sisällytetty Pernula, sekä Tumminkilaan, johon on sisällytetty Penttalan kylä. Päällisin puolin verojen kerääjä näyttää kulkeneen tässä tapauksessa yläjuoksulta alajuoksua kohden. Verovelvollisten nimijärjestys näyttää noudattavan talojen oikeaa järjestystä yläjuoksulta alajuoksulle päin – vain oliko niin?

Puhtaaksikirjoitettu veroluettelo vuodelta 1546, johon artikkelin kirjoittaja on merkinnyt isäntien nimien perään heidän asumansa talon:

Palo

Markus Vilpunpoika	Palossa sijainnut autioituva talo
Erkki Matinpoika	Seppä
Lauri Ollinpoika	Mahdollisesti Palon suvun kantatalo
Vilppu Vilpunpoika	Autioituva talo, joka on sijainnut Kyrönjoen toisella puolella.

(Pernulan kylä)

Matti Pernu	Pollari
Olli Pernu	Ollila
Markus Pernu	Varpola
Perttu Laurinpoika	Tutkijoiden mukaan nuijapäällikkö Perttu Palon isoisä.
Martti Laurinpoika	Tutkijoiden mukaan Vähä-Palon isäntä
Klemetti Laurinpoika	Pukkinen

Tummunkila

Pentti Vilpunpoika	Reini I
Vilppu Vilpunpoika	Myöhemmin autioituva talo, sijaitti ehkä joen vastarannalla.

Martti Vilpunpoika	Reini II
Tuomas Matinpoika	Tummunki

(Kontsalan kylä)

Pietari Pispala	Pispala
Erkki Heikinpoika	Vaismaa
Pietari Korvola	Autioituva talo
Lauri Pentinpoika	Penttala
Vappu leski	Kontsas

Luoman talo puuttuu vielä, sillä se ilmestyy vasta vähän myöhemmin veroluetteloihin.

Verrattaessa edellä esitetyn veroluettelon seliteosassa merkittyä talojärjestystä tutkielman alku-puolella julkaistuun Palonkylän talojärjestykseen, voidaan siitä hyvin nopeasti huomata, että Armas Luukon ja monen muunkin tutkijan yksilöimät Perttu Laurinpoika Palon ja Vähä-Palon isännän Martti Laurinpojan nimet sijaitsivat veroluettelossa väärässä paikassa, ainoana poikkeuksina kylän muun asutuksen luettelointijärjestyksestä.

Aiheellinen kysymys onkin, miksi veroluettelon laatija olisi ensiksi kirjannut kylän yläpäässä sijaitsevasta Palon kylän kuuden talon ryhmästä vain 4 taloa ja jättänyt kaksi keskeistä taloa kirjaamatta. Kulkenut sen jälkeen runsaan kilometrin matkan alajuoksulle Pernulaan, josta kirjannut neljästä talosta vain kolme, palannut takaisin Palon kyläryhmään ottaakseen luetteloon kaksi unohtunutta taloa ja sen jälkeen taas takaisin Pernulaan, josta hän oli unohtunut Pukkisen. Voiko tästä jo tässä vaiheessa vetää sen johtopäätöksen, että Perttu ja Martti Laurinpojat eivät olekaan Palon talon poikia? Ei vielä, tarvitaan lisätutkimusta.

Mitä kertovat vuoden 1548 ja 1549 veroluettelot?

Säilyneiden veroluetteloiden kummallisuudet eivät kuitenkaan loppu vielä tähän. Vuoden 1546 vuoden veroluettelo seuraa välivuoden jälkeen vuoden 1548 veroluettelo, josta suureksi hämmennykseksi puuttuvat sekä Perttu että Martti Laurinpoikien nimet. Vuoden 1549 veroluettelosta löydämme jälkeen Martti Laurinpojan nimen, joka sijoittautuu aivan oikealle paikalle, Martin nimi on koko Palonkylän ensimmäinen nimi, mutta Perttu Laurinpojan nimeä ei tavata vielääkään. Veroluetteloissa täytyy mennä aina vuoteen 1556, ennen kuin Pertun nimi mainitaan ja silloin sen sijainti on Martti Laurinpojan kanssa perätysten Palonkylän alkupään niminä, kuten pitääkin. Martti Laurinpoika siis puuttuu veroluetteloista 2 vuoden ja meitä eniten kiinnostavan Perttu Laurinpojan nimi peräti 10 vuoden ajan. Perttu Laurinpojan kohdalla on lisäksi huomioitava tärkeä seikka. Perttu näyttää seuraavan vuosina 1549–54 yhtä Palon alueen taloa isännöinyttä leski Sislää. Miksi siis Perttu Palo olisi siirtynyt isännöintipaikalta sivuun 10 vuodeksi ja aloittanut sen jälkeen isännöinnin uudelleen. Yhdistämällä kaksi tietoa, vuonna 1546 Perttu Laurinpoika -nimisen isännän talo sijaitsee Pernulan kylän alueella ja oikealla paikalla veroluetteloissa sijaitsevaa ja myöhemmin Perttu Palon isännöimää taloa isännöi leski Sislä vuosina 1549–1554. Tästä voidaan päätellä, että kysymyksessä on tuskin sama henkilö.

Keitä ja missä olivat Pernulan Perttu ja Martti Laurinpojat?

Vuoden 1546 veroluettelossa, joka on ollut tarkastelussamme, sisältää yhden merkittävän lisätie-

don: Pertun ja Martin nimien jälkeen veroluettelossa sijaitsevat Pukkisen isäntä Klemetti Laurinpoika. Veroluettelossa on siis peräjälkeen kolme Laurinpoikaa. Todennäköinen vastaus arvoitukseen onkin se, että vuonna 1546 veroluettelossa mainitut Perttu ja Martti Laurinpojat olivat Klemetti Laurinpoika Pukkisen veljiä. Kolmen Pernun ja Pukkisen talon väliin mahtui kyllä tarvittaessa kaksi veljeksille jaettua uudistilaa, jotka eivät menestyneet, mutta on myös mahdollista, että Perttu ja Martti asuivat uudistilaansa todellisuudessa Lehmäjoella. Lehmäjoen varhaisinta asutusta on vaikea todistaa, mutta ensimmäiset varmuudella Lehmäjoella asuneet uudistilalliset mainitaan Palonkylän asukkaiden seassa. Syynä menettelyyn oli se, että Lehmäjoen uudisasutuksen perustamissuunta oli pääasiassa Palonkylän alue, mikä onkin luonnollista.

Uusi arvio Perttu Palon elinkaaren alkuajasta

Arvovaltaiset tutkijat ovat Perttu Palon isännöintiaikaa tutkiessaan päätyneet kahteen eri henkilöön myös siitä syystä, että he ovat katsoneet hänen olleen liian vanha osallistumaan nuijasotaan. Mikäli lähdemme siitä yleisestä tosiasiaista, jossa leskiemännät isännöivät taloa vain pakon sanelemissa olosuhteissa, niin tavallisin syy tähän oli se, että leskellä oli alaikäisiä, mutta täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevia lapsia. Vanhin poika pystyi jo osallistumaan talon töihin, mutta ei ollut täysivaltainen. Jos lähdemme hahmottamaan tällaista tilannetta leski Sislän taloon, tarkoittaisi se sitä, että Perttu Laurinpoika Palo oli mahdollisesti hänen tai hänen lähisukulaisensa poika, joka saavutti täysi-ikäisyyden 1556. Jos tähän vaadittiin 20 vuoden ikä, oli Perttu Laurinpoika syntynyt noin 1535, joka tarkoittaa, että hän oli nuijasodan kynnyksellä 1695 60-vuotias. 60-vuotias mies oli tuohon aikaan vielä asekuntoinen ja elämänsä parhaimmassa vaiheessa. Veroluettelot siis antavat täyden tuen siihen, että nuijapäällikkö Perttu Palo oli sama mies, joka mainitaan ensimmäisen kerran veroluetteloissa 1556.

Milloin Perttu Palo kuolee?

Perttu Palon isännöintiloppumisajasta löytyy myös useampia tulkintoja. Eteläpohjalaiset Juuret 3/2008 julkaistussa allekirjoittaneen artikkelissa ”Perttu Palon seuraajat” päädyttiin veroluetteloiden antaman informaation kautta vuoteen 1623. Tämän perusteella Perttu Palo olisi ollut kuolles-

saan 87-vuotias. Saattoiko ihminen sitten tähän aikaan saavuttaa näin korkean iän, eli romuttaako Pertun korkea ikä koko tutkielman?

Vuoden 1627 ruodutusluettelossa, joka ajoittuu lähelle Pertun kuolinaikaa löytyy Ylistaron ja Isonkyrön alueelta seuraavia ”ikämiehiä”:

Matti Jaakonpoika 80 v. Topparla
Antti Knuutinpoika 90 v. Topparla
Erkki Simunanpoika 90 v. Topparla
Perttu Antinpoika 80 v. Kaukola
Tuomas Siponpoika 90 v. Heikkola
Esko Heikinpoika 90 v. Laurola
Esko Yrjänänpoika 99 v. Laurola
Tuomas Tuomaanpoika 80 v. Palonkylä
Jussi Heikinpoika 82 v. Ventälä
Antti Martinpoika 80 v. Ventälä
Klemetti Siponpoika 90 v. Tuurala
Heikki Matinpoika 80 v. Tuurala
Matti Erkinpoika 80 v. Palhojainen
Martti Jaakonpoika 98 v. Yryselä
Heikki Matinpoika 80 v. Hiiripelto
Mikki Jussinpoika 90 v. Hevonkoski

Yhteensä ruodutusluettelo mainitsee 15 80-vuotiasta tai siitä vanhempaa talon isäntää Ylistaron ja Isonkyrön alueella. Heistä oli syntynyt samaan aikaan vähintään 8 ja kaksi isäntää aikaisemmin. Perttu Palo ei siten ollut kuollessaan pitäjän vanhin talon isäntä, samanikäisiä oli useita ja kaksi 10 vuotta vanhempaa, jotka olivat varsinaisia tervaskantoja.

Yksi vai kaksi Perttu Paloa?

Perttu Palon nimen esiintyminen veroluetteloissa ajoittuu vuosien 1556 ja 1623 väliseen aikaan, jonka perusteella hän on syntynyt noin 1536 ja oli kuollessaan 87-vuotias. Nuijasodan aikaan Perttu oli näistä lähtökohdista laskien 60-vuotias — mies parhaassa iässä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että oli olemassa vain yksi Perttu Laurinpoika Palo ja että vuoden 1546 Pernulassa esiintyvä nimikaima oli Pukkisen veljessarjaan kuuluva uudistilan isäntä, joka yritys kariutuu jo 1540-luvulla. Perttu Laurinpoika Pukkisen uudistila saattoi sijaita Pernulan kylän lisäksi aina Lehmäjoella saakka.

Lyhyt katsaus Palon kantatalon jakautumiseen

Jakamattoman Palon kantatalon viimeisenä isäntänä on pidetty syystäkin Lauri Ollinpoikaa, joka

isännöi syytinkitaloaan vuoteen 1557 saakka. Lauri Ollinpojan kadottua veroluetteloista seuraa häntä hänen todennäköinen poikansa Niku Laurinpoika vuoteen 1574 saakka, jolloin Niku jättää talonsa autioksi ja muuttaa Lehmäjoelle veljensä Yrjänän perustamaan taloon.

Palon talonryhmään yhtenä isäntänä mainitaan vuodesta 1549 alkaen Martti Laurinpoika, jonka talo tunnetaan myöhemmin Marttilana eli Vähä-Palona. Martti lienee yksi Lauri Palon pojista. Lauri Palolla lienee ollut lisäksi yksi ennen vuotta 1546 kuollut poika, jonka leski Sisla isännöi taloa v. 1549–54. Sislaa talon isäntänä seuraa Lauri Palon poika Perttu eli myöhempi nuijapäällikkö.

Lauri Palon viides poika Yrjänä lienee Lehmäjoen kylän Nikulan talon perustanut mies. Yrjänän kuoltua vuoden 1574 tienoilla hänen veljensä Niku muuttaa Palonkylästä hänen työnsä jatkajaksi. Nikusta talo saa myöhemmin nimen Nikula, joka osaltaan todistaa mielenkiintoisesti Niku-nimen käyttöä henkilöiden etunimenä alueellamme.

Lauri Palon perhetaulu:

Lauri Ollinpoika Palo, vanhan kantatalon isäntänä vuoteen 1557.

Lapsia:

Martti, vanhan jaetun Palon kantatalon isäntä v. 1558–

Poika **NN**, kuollut ennen vuotta 1546, talon isäntänä seuraa hänen leskensä Sisla vuodesta 1549 alkaen vuoteen 1554 saakka.

Perttu, myöhemmin Iso-Palona tunnetun talon isäntä, viimeistään vuodesta 1556 alkaen

Niku, isänsä seuraaja, muuttaa Lehmäjoelle noin 1574, seuraa siellä isäntänä veljensä aloittamassa talossa, joka tunnetaan myöhemmin hänen mukaansa Nikulana.

Yrjänä, Lehmäjoen Nikulan talon perustaja v. 1566–74.

Lähteet veroluetteloiden lisäksi:

- 1.) Armas Luukko, Etelä-Pohjanmaan historia, I–II s. 536 (*Tekstin vahvennukset artikkelin kirjoittajan*)
- 2.) Suur-Palon Sukuseura ry:n Sukukirja: Suur-Palon sukua — Pohjanmaalta maailmalle, Heikki Ylikankaan historiikki Perttu Palosta.

Spitaali eli lepra Etelä-Pohjanmaalla

Markku Pihlajaniemi

Tartuntataudit ovat muokanneet merkittävästi historiaa, myös meillä Suomessa. Rutto kauheuksineen on jäänyt historiankirjoista mieleen. Muillakin taudeilla on ollut omat vaikutuksensa. Yksi sellainen on lepra, vanhemmalta nimeltään spitaali. Pohjolaan spitaali lienee levinnyt viikinkiretkien mukana. Irlannissa tautia oli 900-luvulla, Islannissa 1100-luvulla ja Tallinnassa 1200-luvulla.

Suomessa varhaisin merkintä spitaalista on vuoden 1355 maininta tähän tautiin sairastuneiden hoitoon tarkoitettu Pyhän Yrjänän hospitaalista Turun seudulta Aninkaisista. Vuonna 1440 annettiin määräys spitaalisairaiden eristämisestä, joten tauti oli saanut valtakunnan päättäjät huolestumaan. Vasta 1600-luvulla oli ilmeisesti taudin huippukausi Suomessa. Spitaalisairaaloita perustettiin Turkuun, Savonlinnaan, Poriin, Helsinkiin, Kruunupyhyyn, Kajaaniin ja Ahvenanmaan Gloskäriin. Tauti keskittyi 1700-luvun alkupuolella Varsinais-Suomeen ja Pohjanmaalle.

Taudin toteaminen ja hoito

Spitaalia esiintyi monissa eri muodoissa ja sen toteaminen oli vaikeaa. Taudissa saattoi olla lieviä ihomuutoksia, toisaalta käsien ja jalkojen ulkoisia vaurioita. Sormien, varpaiden ja nenän menetys edellytti pitkää sairautta. Kasvojen keskiosan muutokset aiheuttivat äänen muuttumisen kähi-seväksi ja törähteleväksi. Tartunta edellytti yleensä pitkäaikaista ja läheistä yhdessäoloa sairastuneen kanssa. Taudin itämisaika oli vuosia. Lepran aiheuttama kuolleisuus oli vähäistä. Sillä ei ollut väestöllistä merkitystä. Spitaalimarkitus oli sosiaalisesti leimaava tauti, sillä se kohdistui yksilöön ja aiheutti eristämisen. Lepra oli myös harvinaisempi kuin muut tartuntataudit eikä tautia voida pitää yleisenä 1600-luvullakaan.

Vanhastaan spitaalia pidettiin Jumalan kirouksena, jolla merkittiin moraaliset hylkiöt ja syntiset. Vanhassa Testamentissa epäpuhtaat suljettiin muiden yhteydestä. Tautia epäiltäessä kiinnitettiin tutkintaan erityistä huomiota. Kirkon rooli oli tutkinnassa merkittävä. Kirkolta diagnoosin teko siirtyi lääkäreille. Lääkäreitä toimi vuonna 1640 toimintansa aloittaneessa Turun akatemiassa. Turun piispa Johannes Gezelius antoi vuonna 1673 ohjeen: *jos epäillään vaarallisesta taudista, ei voi oleskella muiden joukossa ennen kuin lääkärit vaputtavat.*

Leprasta löytyy kirjallisia lähteitä, koska siihen liittyi sosiaalinen ja kollektiivinen pelko. Toisaalta tautia pyrittiin myös salaamaan. Käräjöpöytäkirjoista löytyy mainintoja spitaalista, koska sairaat piti lunastaa hospitaaliin rahalla. Varojen puuttuessa pitäjistä kerättiin varat yhteisvastuullisesti. Hospitaaliin passittaminen merkitsi unohdusta ja kuolemaa.

Spitaalitapauksia Etelä-Pohjanmaalla

Lapuan ylimääräisillä käräjillä 1668 käsiteltiin Petronella-nimisen naishenkilön kohtaloa. Käsitelyssä tulee hyvin ilmi yhteisön tarve eristää sairastunut ja sairastuneen tuska yksinäisyydestä. Sairastunutta kohtaan tunnettiin myös syvää myötätuntoa, jota Latikaisen emäntä tässä jutussa edustaa.¹

Ylimääräiset käräjät hänen kreivillisen ylhäisyytensä ja armonsa, korkeasti jalosyntyisen Klaus Tottin kreivikunnassa Kaarleporissa Lapuan pitäjän rahvaan parissa koskien surkeaa tapahtumaa viime vuoden syyskuussa, kun Isonkyrön pitäjässä syntynyt irtolaisnainen Petronella nimeltään oli ottanut hengen itseltään ja hukuttautunut jokeen.

Vuonna 1663 oli Matti Latikaisen vaimo Ylinurmosta tullut Pappilaan ja kertonut kirkkoherra Carl Prochmanille, että liikkeellä oli yleinen huhu, että oliko tämä edesmennyt Petronella, joka silloin palveli Latikaisella, ollut sairastunut spitaaliin. Hän oli pyytänyt, että kirkkoherra ottaisi asian tarkastettavakseen. Tämän kirkkoherra oli tehnyt, mutta ei ollut tuolloin täysin kyennyt sulkemaan häntä kohtuullisesta kanssakäymisestä muiden ihmisten kanssa, vaan oli kehoittanut heitä molemmin puolin varovaisuuteen, minkä jälkeen molemmat olivat menneet menojaan. Kuitenkin silloin ja aina oli väki sietänyt hänen käytöstään aina viime syksyyn saakka, jolloin sairaus tuli aina vain näkyvämmäksi, niin että rahvas ei voinut antaa hänen oleskella keskuudessaan kylässä, vaan oli hän pakotettu oleskelemaan eräässä ladossa metsässä, missä kristillinen väki häntä sitten ruualla ja muilla tarpeellisilla ylläpiti syksyyn ja kun kylmyys lisääntyi ja lisääntyi, niin ettei hän enää pitempään kyennyt ladossa olemaan, oli kirkkoherra Petronellan äidin toistuvista pyynnöistä määrännyt rahvasta mainitussa Nurmon kylässä, että he rakentaisivat hänelle erillisen lämpimän rakennuksen, mistä kylmyys ja pakkanen saataisiin pidettyä poissa. Tämä oli toteutettu, mutta ennen kuin rakennus oli varustettu ovella ja ikkunaluukuilla, lähti hän aiemmalta paikaltaan, niin ettei kukaan tiennyt, eikä osannut ajatella, mihin hän oli lähtenyt jätetäen latoon jälkeensä 7 leipää ja kaikki vaatteensa.

Tämän vuoksi kirkkoherra oli ollut pakotettu kuuluttamaan tästä saarnastuolista rahvaalle muistuttamalla ja kehottamalla, että jos he saavat jotain tietoa hänestä, että joko hän on jossain ladossa kuoliaaksi paleltuneena tai muuten menettänyt henkensä, sama voisi sitten sulkea ladon oven tai hänet risuilla peittää, niin ettei villieläimet söisi hänen ruumistaan. Kuitenkaan hänen ruumiilleen ei saisi tehdä mitään ennen laillista tutkintaa. Mutta kovan tarkan etsinnän tuloksena ei hänestä voitu saada mitään tietoa, minne hän oli mennyt ennen kuin 1.5. Kun jää oli lähtenyt, oli hänet löydetty joen rannasta täysin alasti. Siihen hänet oli jätetty makaamaan, kattaen hänet kuusen oksilla siihen asti, kunnes Matti Yrjänänpoika Latikaisen vaimo Marketta Heikintytär oli piikansa kanssa laittaneet pajuköyden kuolleen kaulaan ja näin vetäneet ruumiin heinälatoon, missä se on aina tähän asti maannut. Tätä Marketta Heikintytär ei voinut kieltää, vaan tunnusti, että oli määrännyt piikansa tämän tekemään, kuitenkin kaikki tietämättömyydestä ja siinä tarkoituksessa,

että hänelle ei siellä ulkona olisi tehty pahaa. Hän kertoi kirkkoherran kuuluttaneen Petronellasta, että mistä ruumis löytyy, pitää hänet laittaa ja säilyttää ladossa, minkä kirkkoherra kielsi osoittaen lautakunnan todistuksella, ettei ole muutoin kuin mitä aiemmin on Petronellan ruumiista puhuttu.

Koska nyt on selvää, että Petronella on ottanut itse itseltään hengen ja hukuttanut, niin tiedusteltiin tästä lautamiehiltä, oliko hän tehnyt tämän pahan ja surkuteltavan teon vakain tuumin vai oliko hän niin mielenvikainen, ettei häntä kyetty varjelemaan.

Lautakunta sekä kaikki Nurmon kylän läsnä olevat asukkaat todistivat hänen aina siitä asti, kun hän heidän keskuudessaan noin 14 vuotta oli oleskellut aina ollut täysissä järjissään ja Petronellasta ei koskaan muuta tiedetty, vaikka Marketta Heikintytär kertoi hänen kolme vuotta sitten langenneen rikokseen haluten näin päättää ja lukea tämän Petronellan pahanteon tehdyksi heikkoudesta ja näin peitellä totuutta, mihin ei ollut yhtään näyttöä tai todistusta. Näin koko kylän asukkaat sekä ne, joiden luona Petronella oli palvellut usean vuoden ajan sekä muut, jotka olivat olleet hänen kanssaan tekemisissä, olivat tätä vastaan ja sanoivat, ettei tämä ole totta.

Kunnialliset naiset Marketta Pertuntytär ja Raakel Tapanintytär mainitusta kylästä todistivat, että he olivat hänen kanssaan puhuneet ja lohduttaneet häntä, että hän voisi lähteä rauhassa. Tähän Petronella oli vastannut, että ennen kuin minä lähdän siihen pirttiin ja sellaiseen yksinäisyyteen jään, ennemmin otan itseni hengiltä, minkä hän oli kahdeksan päivää tämän jälkeen tehnyt, mistä lautakunta päätti, ettei hän ole ymmärryksestä ja heikkoudesta itseään tappanut, vaan vakain tuumin.

Tämän vuoksi päätettiin lautakunnan tutkinnan, todistuksen ja päätöksen jälkeen, että Petronellan ruumis viedään metsään ja poltetaan roviolla valtiorikoskaaren 4. luvun mukaan. Mitä Marketta Heikintyttären asiaan tulee, että hän siirtänyt Petronellan ruumiin, jota ilmoitettiin käsitellyksi ja vedetyksi, jätetään muun muassa korkean kuninkaallisen hovioikeuden armolliseen ja korkearvoiseen tuomiovaltaan suurimmalla nöyryydellä ja alamaisuudella.

Lapuan talvikäräjillä 1674 vaati Martti Yrjänänpoika Kauhavalta puolen manttaalina Näykkilän taloa.² Hänen edesmennyt isänsä Yrjänä Matinpoika oli perillinen taloon. Hän oli lähtenyt sotilaaksi talon puolesta ilman palkkaa. Martin isän nuorempi veli Matti Matinpoika oli sairastunut

spitaalisiin ja jättänyt talon suureen köyhyyteen. Taloa hallitsi Matin leski Brita Pietarintytär lapsineen. Talo oli ollut niin velkainen, ettei kenellekään ollut jäänyt siitä perintöä. Brita oli lunastanut talon veloista. Tuomiokirjasta ei selviä, mikä oli Matti Matinpojan kohtalo. Ehkä hänet lunastettiin hospitaalisiin, mikä osaltaan selittäisi talon velkaantumista. Sairaudella oli yksilö- ja perheta-solla iso taloudellinenkin merkitys.

Laihian kesäkäräjillä 1690 kerrotaan, että pitäjässä on monta spitaalisiin sairastunutta ihmistä.³

Raati mies Vaasasta luotettu Petter Wilstadius antoi esittää kirjelmän 28. päivältä kuluva kuu-kautta, missä hän pyytää, että kihlakunnan oikeus vaatisi pitäjää pitämään poissa kaupungista kaksi heikkopäistä henkilöä Heikki ja Agda, tai hankkimaan heidät hullujenhuoneeseen, koska he saavat suurta suuttumusta aikaan kaupungissa, niin ettei kukaan voi olla heistä varmoja. Lautakunta, kuten muutkin pitäjän miehet kertoivat, että Heikki on mennyt parempaan suuntaan ja että Agda on syntynyt Isonkyrön pitäjässä Napuen kylässä, mutta hänen miehensä on lähtenyt sotilaaksi tässä pitäjässä. Pitäjänmiehet valittivat, että tämän lisäksi tässä pitäjässä on monta spitaa-lin tartunnan saanutta ihmistä, joita he eivät kykene lunastamaan hospitaalisiin.

Närpiön ja Lapväärtin talvikäräjillä 1695 kerättiin kollektiivisesti uupuvia hospitaalimaksuja.⁴

Sitten esitti pastori, että vielä 6 kuparitaalaria uupuu spitaa-lisen Maria Juhontyttären Lålbystä sisäänottorahoista Kruunupyyn hospitaalisiin. Tämän vuoksi päätettiin, että lautamiehet kukin yökunnassaan ulosottavat sen, mikä vielä on rästissä ja suorittavat mainitut varat kirkkoherralle.

Uudessakaarlepyyissä 1699 oli esillä spitaalitapaus.⁵ Merkille pantavaa tässä on se, että lääkäri oli tutkinut potilaan ja todennut taudin. Tässäkin tapauksessa kannettiin sairaalaan lunastamisen kulu pitäjältä. Mainittu hopeataalarimäärä oli tuoloin huomattava summa. Se oli noin neljän lehmän arvo.

Nimismies luotettu Mathias Crichou esitti oikeudessa lääkäri (chirurgi) Petter Wattsin todistuksen päivättyinä Uudessakaarlepyyissä 4.1.1699 esittäen, että piika Kaarina Pietarintytär Kirkonkylästä Uudenkaarlepyyn pitäjältä on tarttuvan taudin spitaa-lin vaivaama. Nimismies kertoi, ettei tämä ole ollut pitkään aikaan kirkossa tämän sairauden vuoksi. Samoin hänen on täytynyt pidättäytyä muun väen seurasta, koska sairaus yhä

enenevässä määrin etenee. Tämän vuoksi nimismies pyysi, että pitäjää määrättäisiin lunastamaan hänet hospitaalisiin. Ei ollut ketään, joka tätä vastusti. Hänellä oli jonkin verran vaatteita, mutta ei ollut ketään, joka olisi halunnut lunastaa ne. Niin määrättiin pitäjää, koska hänellä ei ollut yhtään sukua, joka hänet voisi lunastaa, kirkkolain 28 luvun 6§ mukaan kantamaan edellä mainitun Kaarina Pietarintyttären lunastamisesta 20 hopeataalaria. Hänen armoltaan herra maaherralta, korkeasti jalosyntyiseltä Johan Ehrensköldiltä pittää pyytää nöyrästi armollista päätöstä ja rukouksen kuulemista.

Mustasaaren syyskäräjillä 1700 Pentti Pentinpoika Tölbystä valitti, että hänen pojallaan Erkki Pentinpojalla on välskäri Michael Knäckin antaman todistuksen mukaan tarttuva tauti.⁶ Pentti kertoi, ettei hän saa taloonsa ketään palvelukseen, ennen kuin poika on lähtenyt. Yhteisön pelko oli näin niin suuri, että isän piti pyytää oman poikansa lunastamista Kruunupyyn hospitaalisiin. Koska kyseessä oli Kruunupyyn hospitaali, niin todennäköisesti tauti oli spitaali, vaikka sitä ei asiakirjassa mainitakaan. Tässä tapauksessa Erkki Pentinpoika oli äitinsä jälkeen perillinen taloon. Päätettiin tutkia riittäkö perintöoikeus hospitaalisiin lunastukseen. Vajaus katettaisiin pitäjältä kerätyillä varoilla.

Lapväärtissä oli vuonna 1700 esillä tapaus, jossa nainut vaimo Kaarina Matintytär oli saanut renki Juho Pentinpojan kanssa aviottoman lapsen.⁷ Kaarina Matintytär valitti, että hänen miehensä Martti Pietarinpoika oli seitsemän vuotta sitten lunastettu hospitaalisiin tarttuvan taudin vuoksi. Nainen arveli, että se tekisi rikoksen hänen kohdallaan miedommaksi. Oikeus selvitti hänelle, ettei hän ole laillisesti erotettu miehestään, joten hänet tuomitaan niin kuin laki sanoo. Kirkkorangaistuksen lisäksi tuomittiin Kaarinalle sakkoja peräti 80 hopeataalaria, jotka hän kärsi varattomana ruumiillisesti.

Mustasaaren talvikäräjien 1701 asiakirja kertoo esimerkin miten tarttuvaa tautia muun muassa tutkittiin.⁸

Raati mies luotettu Hindrich Eggerts muistutti, että hän oli tämän oikeuden pyynnöstä tutkinut Matti Simonpojan ja Juho Pertunpojan Walgrundista, sekä Kreko Antinpojan Karkmosta sairautta, oliko se tarttuvaa vai ei. Hän todisti nyt, ettei kylmän ilman vuoksi ole suonta iskemällä voitu todeta sairautta, niin on hän havainnut varmasti,

että edellä mainitut henkilöt eivät suinkaan sairasta mitään spitaalia, eikä tarttuvaa tautia, vaan heitä vaivaa pitkäaikainen paha limakalvojen tulehdus tai keripukki, mikä on aiheutunut vanhasta suolaamattomasta ja hapantuneesta ruoasta. Hän vakuutti, että hän antaa iskeä suonta näistä henkilöistä, kun on sopiva hetki ja lämmin sää ja kertoo sitten tarkemmin, miten heidän kanssaan on meneteltävä. Siksi aikaa hän vakuutti, että nämä eivät voi aiheuttaa kanssakäymisessään muiden kanssa mitään tarttuvaa vahinkoa.

Mustasaarella 1706 käsiteltiin tapausta, jossa vaimo oli joutunut ahdinkoon miehensä sairauksen vuoksi.⁹ Varojen puutteessa tässäkin tapauksessa turvattiin pitäjään.

Vaimo Liisa Pertuntytär Walgrundista valitti, että hänen miehensä Juho Pertunpoika on sairastunut spitaaliin ja hänet on erotettu muusta väestä. Hän ei halua pitää tätä enää talossa, koska hänen tilansa huononee. Tämän lisäksi ei kukaan halua auttaa ja palvella talossa pelon takia niin kauan kuin mies jää taloon. Pyydettiin, että Juho lunastetaan pitäjän varoin hospitaaliin.

Koska kaikilla on tiedossa tämä vaikea sairaus, josta hakijan mies kärsii, on hän pitkään oleskellut poissa väen joukosta eri rakennuksessa. Tämä on käynyt hänen vaimolleen kestäättömäksi, koska talo on jo asian johdosta joutunut niin huonoon tilaan, ettei ole varoja miehen lunastamiseen hospitaaliin, minkä koko kärjärahvas ja lautakunta todisti. Niin asetettiin tämä hänen armonsansa herra maaherran korkeasti jalosyntyisen Johan Ehrensköldin päätäntävaltaan, annetaanko pitäjän kirkkolain 2. luvun § 6:n mukaan lunastaa Juho Pertunpoika hospitaaliin 20 hopeataalirilla.

Lapväärtissä 1727 kerrottiin lääninlääkäri Hastin yrittäneen turhaan parantaa nuorta poikaa vaikeasta sairaudesta.¹⁰ Arvelu siitä, että tauti olisi spitaalia, riitti rahvaalle pojan lunastamiseksi Kruunupyyn hospitaaliin.

Kirkkoherra kunnianarvoisa herra Eric Sand ja pitäjänmiehet valittivat, että erästä rutiköyhää isätöntä ja äiditöntä 14 vuotta vanhaa poikaa Antti Antinpoikaa Sidebyssä tässä pastoraatissa on vaivannut jonkin aikaa vaikea sairaus, jonka arvelaan olevan spitaalia ja näyttää samalta, mihin hänen äitinsä oli viime talvena kuollut. Mainittu poika on jonkin aikaa pitäjältä suoritetulla keräyksellä oleskellut Vaasassa lääninlääkäriin Herman Henrich Hastin parannusyrytyksissä, joista ei

ole todettu kuitenkaan mitään vaikutusta. Niin pyytää rahvas tarttuvan taudin pelossa saada tämän lunastukseen Kruunupyyn hospitaaliin kerätä riittävästi varoja sitten, kun mainittu lääkäri tämän sairauden ominaisuuksista on todistuksensa antanut. Tämä hakemus asetetaan nöyrimmästi kenraalimajurin ja maaherran, korkeasti jalosyntyisen paronin herra Reinholt Wilhelm von Essenin armolliseen hyväksyntään.

Lapuan talvikäräjillä 1730 kerrottiin välskäririkisälli Arendt Bejerin tutkineen sotilaan lesken.¹¹

Nimismies sekä lautamiehet ja kärjärahvas valittivat, että eräs köyhä sotilaan leski Raakel Mikintytär, joka on noin 40 vuotta vanha, on sairastunut vaikeaan ja tarttuvaan tautiin, minkä vuoksi hänet on erotettu kanssakäymisestä muun väen kanssa. Tämän vuoksi pitäjänmiehet pyytävät saada lunastaa hänet Kruunupyyn hospitaaliin. He suostuivat keräämään hänelle tavanomaisen hospitaalin palkkion. Tämän lisäksi esitettiin välskäririkisällin Arendt Bejerin toisena päivänä nyt kuluva kuukautta antaman todistuksen, kuuluen, että hän on tarkastanut Raakel Mikintyttären ja todennut hänen olevan spitaalin vaiwaama. Tämän vuoksi jätettiin nöyrimmästi tämä hakemus kenraalimajurin ja maaherran, korkeasti jalosyntyisen paronin herra Reinholt Wilhelm von Essenin armollisesti hyväksyttäväksi.

Kruunupyyn hospitaali

Kruunupyyn hospitaali perustettiin vuonna 1628 Korholmenin saarelle spitaalisairaalaksi.¹² 1700-luvulla sinne vietiin enenevässä määrin ns. heikkopäisiä, jopa kuuromykkiä. 1700-luvulla hospitaalia kutsutaankin kärjäpöytäkirjoissa usein hullujenhuoneeksi. Kirkko oli asettanut hospitaaliin saarnamiehen pitämään huolta potilaiden sielunhoidosta. Rakennusten ränsistytessä niitä jouduttiin rakentamaan uudelleen isonvihan jälkeen 1726.¹³

Koska Kruunupyyn hullujenhuone (dårhuus) on ränsistynyt ja pitää rakentaa uudelleen, niin määräsi kenraalimajuri ja maaherra korkeasti jalosyntyinen paroni herra Reinholt Wilhelm von Essen, että rahvaan pitää hankkia sinne rakennusmateriaalia tulevana talvena, jolloin rahvas selvitti, että he lähettävät Kruunupyhyyn valtuutettuja, jotka sopivat joidenkin siellä asuvien kanssa, jotka rakentavat tämän hullujenhuoneen kohtuullista maksua vastaan niin, että se valmistuu seuraavana keväänä.

Kirjallisuus:

Rutto & Rukous, tartuntataudit esiteollisen ajan Suomessa, Mika Kallioinen Otavan Kirjapaino Oy Keuruu 2005

Petronellan tapauksesta on myös käänös tässä kirjassa. Tässä artikkelissa oleva käänös on kirjoittajan, ja se käsittää koko asiakirjan käänöksen.

Lähteet:

- ¹ Lapuan ylimääräiset käräjät 4.6.1668. mf ES 2078 s.
- ² Lapuan käräjät 23–27.3.1674. mf ES 2079 nro 54 s. 86
- ³ Laihian käräjät 28–29.8.1690. mf ES 2083 s. 358–359
- ⁴ Närpiön ja Lapväärtin käräjät 28.1.1695. mf ES 2085 s. 62
- ⁵ Uudenkaarlepyyn käräjät 24. ja 26.1.1699. mf ES 2087 s. 125–126
- ⁶ Mustasaaren käräjät 10.9.1700. mf ES 2088 s. 748–749
- ⁷ Lapväärtin käräjät 22.9.1700. mf ES 2088 s. 911–912
- ⁸ Mustasaaren käräjät 21.3.1701. mf ES 2089 s. 535–536
- ⁹ Mustasaaren käräjät 18.–19.1.1706. mf ES 2092 s. 23
- ¹⁰ Lapväärtin käräjät 24.8.1727. mf ES 2097 s. 477–478
- ¹¹ Lapuan käräjät 17.1.1730. mf ES 2097 s. 110
- ¹² http://kronobyhembygd.jimdo.com/korpholmens_hospital.php, luettu 6.2.2009
- ¹³ Pedersören käräjät 21.8.1725. mf ES 2097 s. 474

Täydennyksiä ja täsmennyksiä

Matti Lehtiö

Eteläpohjalaiset Juuret 4–2008

Artikkeli: Ihmisiä Iivarin talossa

Artikkelissa Esa Enholmin perhetaulun muotoilu on hieman sekaannusta aiheuttava. Taulussa mainittu II pso Liisa Matintytär saatetaan helposti tulkita Esan samannimisen pojan toiseksi vaimoksi. Kysymys on siis kuitenkin isä Esan toisesta puolisoista. Sama sekaannus saattaa ulottua Liisa Matintyttären alle mainituissa kahdessa lapsessa, joita saatetaan myös helposti arvella poika Esan lapsiksi. Perhetaulu sisältää myös yhden virheen. Esan lapseksi mainittu, 14.8.1770 syntynyt Esa on todellisuudessa Esan tyttären Priitan poika. Tarkastustutkimuksessa Esalle ja hänen toiselle vaimolleen Liisalle löytyi myös yksi lapsi lisää, Marketta, joka oli syntynyt 6.1.1773. Harri Ristiniemen huomion mukaan Esan Ilmajoelle avioituneen Anna-tyttären poika Hermannin avioituu Könnin tyttären kanssa ja perhetaulu löytyy Könnin sukuseuran sukukirjasta. Ylistaron kuolleiden luettelosta löytyy myös melkoisen hämmäntävä tieto. 18.12.1753 kuolee Antti Antinpoika -nimisen renkipojan Priita-tytär 1 viikon ja 6 päivän vanhana. Priita Antintytär oli siten syntynyt noin 5.12.1753

kuoliniän perusteella laskettuna. Ylistaron syntneidenluettelossa ei tähän aikaan esiinny isänä muuta kuin Antti Antinpoika Iivari, jonka vaimo synnytti kaksoset Liisan ja Kaisan 4.12.1753. Synnyttikö Antin vaimo siten todellisuudessa kolmoset vai onko kysymyksessä nimivirhe?

Artikkeli: Ritari Kalsilan kylässä

Harri Ristiniemen arvelun mukaan, Kaisa Simunantytär Ritarille ja hänen puolisonsa Simuna Antinpojan perheeseen kuului todennäköisesti myös aikuiseksi kasvaneet lapset

Antti, s. 29.10.1734

Tuomas, s. 10.12.1739

Antti ja Tuomas eivät esiinny Vähänkyrön syntneiden luettelossa.

Lisätutkimuksia ilmeisesti kannattaisi tehdä myös perheen tyttären Liisan suhteen. Voisiko Liisa olla se tyttö, joka solmi avioliiton laihialaisen Juho Iisakinpoika Konsterin kanssa 2.11.1742, ja joka olisi silloin syntynyt 13.10.1719.

Kahman isäntiä, poikia ja tyttäriä

Irja Hirsivaara

Yrjänä Pentinpoika on ensimmäinen Ilmajoen Palon kylässä sijaitsevan Kahman talon isäntä, jonka työtä varmuudella jatkoi hänen poikansa. Isäntiä ennen Yrjänää kyllä löytyy ja patronyymistä päätellen sama suku on voinut hallita taloa jo ainakin vuonna 1546, mutta varmuutta ei ole. Ennen Yrjänää tilan isäntinä Kanta-Ilmajoen talonhaltijaluettelossa mainitaan Matti Niileksenpoika (1546–1553), Pentti Matinpoika (1554), leski Lucia (1556) ja Pentti Matinpoika uudelleen (1557–1589). Pentti Matinpojan ajalta on merkinä talon veronmaksukyvyttömyydestä vuonna 1585, jolloin Penttiä on myös sakotettu käräjillä.

Yrjänä aloitti isäntänä v. 1591 ja työ jatkui vuoteen 1641 talonhaltijaluettelon mukaan. Se ei liene oikea lopettamisajankohta. Yrjänän sanotaan vuoden 1627 ruotu- ja väenottoluettelossa olevan 70-vuotias ja samassa luettelossa jo vuodelta 1629 isäntänä on Tuomas Yrjänänpoika.

Maantarkistuksessa v. 1608 Kahma oli yhden manttaalin talo. Yrjänän aikana talosta varustettiin henkivartija (*drabantti*) vuosina 1614–1615 ja ratsumies vuosina 1627–1633. Ratsumies vuonna 1627 oli nimeltään Samuel Klemetinpoika. Yrjänällä oli kolme poikaa Tuomas, Antti ja Mikki.

Tuomas Yrjänänpoika oli siis seuraava isäntä luultavasti vuodesta 1629, vaikka isä esiintyy käräjillä riita-asioissa vielä 1635. Tuomaan aikana tilalla asuivat myös veli Antti perheineen ja ainakin vuonna 1647 myös Antin pojan vaimo.

Antti oli vuoden 1627 ruotu- ja väenottoluettelon mukaan 40-vuotias. Hän on myös kantajana käräjillä 1638, kun Antti ja Ketelän isäntä Heikki Kreonpoika tuomittiin saamaan seitsemän tynnyriä tervaa korvausta Heikki Matinpojalta, joka heidän puolestaan oli kuljettanut tervaa armeijan skuutalle Petsamoon.

Tuomaan toinen veli Mikki, joka luultavasti oli sotilas, mainitaan talvikäräjillä 1652, kun Antti Yrjänänpoika lupasi maksaa veljensä lasten osasta Aune Pertuntyttärelle Peltoniemestä 5 hopeataalaria, jonka Aunen mies, sotilas Jaakko Martinpoika oli lainannut Antin veljelle Mikki Yrjänänpojalle. Antti halusi pitää Kahman talon perinnön jaon sisarustensa välillä maksamalla Mikin velan ennen perinnön jakoa. Tuomaasta itsestään ei kärjäpöytäkirjoista tietoja löydy.

Taneli Tuomaanpoika

Tuomas Yrjänänpoikaa seurasi hänen poikansa Taneli Tuomaanpoika, jolle isännöisyys siirtyi vuonna 1648 ja jatkui vuoteen 1681.

Taneli oli vastaajana käräjillä 1663, kun *Jaakko Antinpoika* (Jacob Andersson) *Kristiinankaupungista tuli esiin ja kanteli Taneli Tuomaanpoika Kahmasta Palonkylästä perinnöstä, jonka hän arvelee isänsä jälkeen saavansa Kahmalan talosta.*

Taneli esitti sovittelukirjan ja päätöksen itsensä ja Jaakko Antinpojan välillä 3. marraskuuta 1651, jonka heidän järjestelyn ja sovittelun kihlakunnanoikeuden nimittämät luotetun miehet olivat vahvistaneet allekirjoituksin. Kirjassa esitettiin, että Jaakko Antinpoika on tehnyt Taneli Tuomaanpojan kanssa sellaisen sopimuksen ja järjestelyn, että hän Jaakko on saapa Tanelilta sekä perintösaamisesta itselleen ja sisaruksilleen, että taloon laittamistaan rahoista 90 kuparitaalaria. Tästä sovittelusta ja tehdystä erosta hän ei ole tähän mennessä valittanut, mutta näyttää nyt tehneen tästä valituksen siitä syystä, että Kahmalan talo, kun hän Tanelin kanssa perintösaamisesta omasta ja sisarustensa puolesta sovitteli, oli velkaantunut niin kruunulle kuin muillekin velkojille, jotka isäntä on sitten maksanut ja nostanut talon veloista ja taloa kohentanut melkoisesti, minkä lautakunta yksimielisesti todisti.

Tiedusteltiin läsnä olevalta kirkkoherralta arvoisalta herra Henrich Peldanukselta, herra Eskililtä ja Jaakko Yrjänänpojalta, jotka olivat olleet läsnä sovittelussa Jaakon ja Tanelin välillä, oliko Jaakko sen vapaaehtoisesti päättänyt ja tehnyt, mihin he kaikki vastasivat, että Jaakko oli mainitun sovittelun tehnyt harkiten ja vapaaehtoisesti, koska hän totesi, ettei voi talosta enempää saada.

Annoin tämän tapauksen lautakunnan käsitellyyn tiedustellen voivatko he pitää Jaakon vaatimusta tässä asiassa pätevänä. Lautakunta päätti äänestyksen jälkeen, että koska luotetut miehet ovat vahvistaneet Jaakon sovittelun ja todistavat hänen tehneen sopimuksen vapaaehtoisesti eikä hän ole valittanut siitä 12 vuoden aikana, vaikka hän on ollut samassa maassa. Niin ei voi mainitua sopimusta perua, vaan mieluummin vahvistaa. Niin tuomitsin minä usein mainitun Jaakko Antinpojan sovittelun Taneli Tuomaanpoika Kahman kanssa vahvistetuksi ja pitäväksi 3 markan uhkasakolla kihlakunnantuomion valittamisesta perintökaaren 15. luvun ja maakaaren 18. luvun mukaan.

Jaakko Antinpoika vaati vielä Taneli Kahmalalta useista tavaroista 55 hopeataalaria 4 äyriä ker-toen Antti Kahman vuonna 1624 antaneen merkitä ne, jotka oli laitettu asiakirjaan, kuitenkin kenenkään allekirjoittamatta. Jaakolla ei ollut myöskään muuta todistetta toteen näyttääkseen tämän vaatimuksen. Tämän lisäksi kerrottiin tämän vanhan toimituksen olevan sovittelussa mukana, niin oikeus ei voinut mainitusta asiakirjasta antaa mitään todistusta, vaan Jaakon vaatimus näistä 55 hopeataalarista 4 äyristä mitätöitiin.

Jaakko Antinpoika esitti vielä Matti Antinpojan kirjeen päivättyä Helsingissä 24. päivänä kesäkuuta 1638, missä Matti Antinpoika ilmoittaa antaneensa korjata pistoolin piipun, joka kuitenkin oli valmis, kun hän oli armeijan katselmuksessa ja matkustanut pois kotoa. Jaakko arveli saavansa isännältä nämä 6 taalaria, mitkä Matti oli laittanut pistoolin piipun korjaamiseen ja hänen kirjeensä pitää sisällään. Mutta koska todettiin, että hänen pistoolin piippunsa ei ole mennyt pilalle valtakunnan palveluksessa, vaan ylenpalttisesta huvittelusta, niin ei tätä vahinkoa pidä kantaa Tanelilta.

Mitä tulee Jaakon muihin vaatimuksiin, mitä Matti Antinpojan kirjeessä on, niin päätettiin ne mitättömiksi. Taneli palauttaa ainoastaan Jaakolle sen varsan, mikä kirjeessä on merkitty ja minkä lautakunta sekä Taneli itse todistivat olevan talossa jäljellä.

Tätä tuomiota vastaan asetti Jaakko oikeassa ajassa vetorahansa.

Tanelilla oli kaksi tyttäretä **Agneta** ja **Liisa** ensimmäisen vaimonsa kanssa, mutta sen sijaan joissain tiedoissa mainittu Kristo Tanelinpoika, joka perusti Huhtalan tilan Seinäjoelle, ei ole Kahmalasta. Se selviää varmuudella vuoden 1695 talvikäräjien pöytäkirjasta, jossa *Tuomas Laurinpoika Seinäjoelta ja Jaakko Mikinpoika, samasta paikasta, valittivat Kristo Tanelinpojasta, uudisasukkaasta. Niin protestoivat he myös, koska hän on pitäjän ulkopuolelta toisesta maaherrakunnasta, jonka kuninkaallisen päätöksen mukaan pitää lähteä omalle kotiseudulleen ja täällä on monta pitäjässä syntynyttä, jotka ovat lähempiä ja oikeutettumpia ottamaan uudistilan.*

Asia siirrettiin maaherran päätettäväksi.

Agneta ja Liisa avioituivat Härkösen veljesten kanssa Alavudelta. Agnetan valinta oli Sipi Yrjänänpoika ja Liisan Matti Yrjänänpoika. Liisan ja Matin vihkiaika oli 2.2.1678. Matti oli Alavuden Härkölän tilan isäntä.

Taneli avioitui uudelleen 3.1.1692 **Priita Laurintyttären** kanssa. Heille syntyi kaksi lasta **Marketta** 1693 ja **Simo** 1694.

Taneli kuoli 25. huhtikuuta 1697. Toisesta vaimosta Priita Laurintyttärestä on kirjoitus Eteläpohjalaisissa Juurissa no 2/2005.

Tanelin toisesta avioliitosta ollut Marketta oli itsellinen ja asui Kahmalassa. Hän sai pojan, Matin, sotilas Matti Springfeltin kanssa toukokuussa 1723. Marketta kuoli 27.2.1758. Poika Matti työskenteli renkinä monissa taloissa ja kuoli karjapaimenena syyskuussa 1783. Marketan veljen Simon jäljet loppuvat vuonna 1712, jolloin hän oli renkinä Kahmalassa.

Vävy isäntänä

Seuraava isäntä, Tanelin tyttären Agnetan mies **Sipi Yrjänänpoika**, näyttää kuuluvan niihin maan hiljaisiin, joista ei juuri käräjäpöytäkirjoissa ole merkintöjä. Kesäkäräjillä 1695 Sipi sentään oli esillä äitinsä perinnönjaossa, kun Sipi Yrjänänpoika Kahmalasta pyysi oikeuden vahvistusta sovittelulle, minkä hän oli tehnyt sisarustensa kanssa heidän äidinpuoleisesta perinnöstään, mikä kirjallisesti tehtynä kuului seuraavasti: *Vuonna 1691 joulukuun 29. päivänä pyysivät kaikki perilliset meitä allekirjoittaneita Kahmalaan sovitteluun perillisten kesken heidän autuaan äitinsä vaimo Valpuri Simontyttären jälkeen koskien tämän kolmasosaa. Tämä sovittelu meni seuraavas-*

ti, nimittäin, että kukin tytär saa äidin jälkeen 100 kuparitaalaria ja niin on siis Matti Yrjänänpoika Härkönen saapa veljeltään Sipi Yrjänänpojalta Kahmalasta edellä mainitun 100 kuparitaalaria, mihin kumpikin osapuoli tyytyi ja näin heidän kesken asia hoidettiin ja kädenpuristuksella sovittiin, minkä me todistamme allekirjoituksillamme sekä puumerkeillämme.

Actum ut supra

*Esa Valentininpoika kruunun nimismies
Yrjänä Mikinpoika kihlakunnan lautamies*

Koska, kun tämä julkisesti oikeudessa luettiin, kukaan ei valittanut, vaan se edelleen hyväksyttiin, niin vahvistettiin mainittu sovittelu kaikkine osineen ja asetettiin 3 hopeamarkan uhkasakko kihlakunnanoikeuden tuomion rikkomisesta.

Sipi isännöi Kahmalaa kuolemaansa asti. Hän kuoli 20. kesäkuuta 1697 ja Agneta vuonna 1724 noin 80-vuotiaana.

Agnetan ja Sipin aikuiset lapset

1. **Yrjänä Sipinpoika** vihittiin Kurikassa vuonna 1698 **Valpuri Matintyttären** kanssa. Hän isännöi Kahmalaa vuosina 1699–1712 ja kuoli 1712 ollen kuolleiden luettelossa olevan kuoliniän mukaan vain 34-vuotias. Lapsia ehti syntyä melkoisesti. Isän kuollessa heistä kuitenkin suurin osa oli kuollut. Lasten holhoojaksi syyskäräjillä 1712 määrättiin Pietari Yrjänänpoika Seppälä.

Valpuri Matintytär vihittiin toiseen avioliittoon 24.6.1713 Mikki Jaakonpoika Pietilän kanssa. Mikki oli Kahmalassa isäntänä 1714–1719.

Mikki oli toisena vastaajana talvikäräjillä 1726, kun *Valentin Simonpoika Luopajarveltä* vaatii esitetyn laskelman mukaan edesmenneen Yrjänä Kahman seuraajalta avioliitossa Mikki Jaakonpojalta ja Yrjänän alaikäisten lasten holhoojalta Pietari Seppälältä Kirkonkylästä 84 kuparitaalaria, jonka mainittu Yrjänä Sipinpoika on hänelle Köykälle velkaantunut.

Mikki Jaakonpoika ei voinut täysin kieltää, että hänen mainittu edeltäjänsä oli ollut kantajalle jotain velkaa, mutta kuinka paljon, sitä ei hän tiennyt. Hän kertoi maksaneensa tätä velkaa kolmella tynnyrillä tervaa, mitä ei ole otettu laskelmaan. Nyt kuitenkin hän sekä mainittu holhooja tyytyivät todistusten puuttuessa siihen, että Valentin Köykkä vahvistaa valallaan mainitun laskunsa, minkä hän teki sen jälkeen, kun laskelmaan viedyn 30 taalerin hopeapikarin arvoa alennettiin 21

taaleriin ja siksi hän saa nyt vaadittavakseen 75 kuparitaalaria. Tämän summan edesmenneen Yrjänä Sipinpojan kuolinpesä tuomitaan maksamaan Valentin Köykälle sekä 2 kuparitaalaria 8 äyriä kuluista kauppakaaren 8. luvun ja oikeudenkäynninkaaren 16. luvun mukaan.

Mikillä ja Valpurilla ei ollut yhteisiä lapsia. Valpuri kuoli 20. tammikuuta 1738 ja Mikki pari vuotta myöhemmin.

2. **Juho Sipinpojasta** ei ole paljon tietoa. Hänet kastettiin 12. huhtikuuta 1685 ja hän asui kotonaan vielä 1705. Vuonna 1707 Juhosta tuli sotilas, aika mainitaan talvikäräjillä 1729, kun *Heikki Yrjänänpoika Palon kylästä* kertoo, että hänen isänsä, edesmennyt Yrjänä Kahma oli vuonna 1707 pantannut *Jooseppi Valentininpojalle, Seinäjoelta, kuparikattilan, jonka Heikki Yrjänän poika haluaa takaisin.*

Jooseppi Valentininpoika vastaa, että Yrjänä Kahma ei pantannut mainittua kattilaa, vaan väittää, että Heikin isän veli Juho, sitten kun hän vuonna 1707 tuli kirjoitetuksi sotilaaksi ja piti lähteä rykmenttiin, ei voinut kantaa kattilaa mukanaan, niin tämä myi sen hänelle, Jooseppi Valentininpojalle, hopeapikaria ja yhtä karoliinia vastaan, minkä Jooseppi tarpeellisten todisteiden puuttuessa, kantajan suostumuksella, itse valaeh-toisesti vakuutti. Niin luovutaan kantajan syytöksestä tässä asiassa.

Vuoden 1726 talvikäräjillä *Heikki Katila Isonkyrön pitäjän Orismalasta* vaati Mikki Jaakonpojalta Palonkylästä vaimonsa edellisen miehen edesmenneen Juho Sipinpojan Kahman talosta jäljellä olevaa isänpuoleista perintöä edesmenneen Sipi Yrjänänpojan jälkeen, mikä perintö oli vuoden 1697 syksyllä tapahtuneen laskelman mukaan 61 kuparitaalaria.

Mainitun Sipi Yrjänänpojan pojan Yrjänä Sipinpojan seuraaja avioliitossa mainittu Mikki Jaakonpoika, sekä hänen alaikäisten lasten holhooja Pietari Seppälä osoittivat, että mainittu Juho Sipinpoika oli lunastanut itsensä vapaaksi isän puolen perinnöllään sotilaan palveluksesta niin, ettei siitä enää ollut mitään jäljellä.

Tämän lisäksi he muistuttivat, mitä tulee äidinpuoleiseen perintöön Sipi Yrjänänpojan vaimon myös edesmenneen Agneta Tanelintyttären jälkeen, että edellä mainittu Juho Sipinpoika ja hänen lapsensa olivat kuolleet ennen Juhon äitiä.

Näin olosuhteet huomioon ottaen ei kantajalla voinut olla enää perintöä jäljellä.

Heikki Katilan vaimo oli **Liisa Matintytär**, joka kuoli 23. helmikuuta 1748 Ala-Katilassa. Hän oli silloin kuolleiden luettelon mukaan 58-vuotias.

3. **Matti Sipinpoika** asui koko elämänsä Kahmalassa, ja kirkonkirjoissa hänen sanotaan olevan renki. Hän avioitui **Maria Yrjänäntytär Myllärin** kanssa. Heille syntyi seitsemän lasta, joista vain kahdesta on aikuisena tietoja. Matti kuoli 80-vuotiaana Kahmalassa 10. lokakuuta 1767 ja vaimo Maria samana vuonna joulukuussa.

Heidän pojastaan **Jaakosta**, joka oli syntynyt 25.3.1727, tuli sotilas. Hänen sotilasnimensä oli Wikberg. Jaakko vihittiin 24.11.1751 Susanna Matintytär Hoppalan kanssa. Jaakolle ja Susannalle syntyi kolme lasta, joista ainakin kaksi kuoli pienenä eikä kolmannestakaan löydy muuta tietoa kuin syntymäaika. Jaakko kuoli 17. huhtikuuta 1748. Susanna palasi kotiinsa Hoppalaan ja kuoli siellä 29.5.1791.

4. **Maria Sipintytär** vihittiin 30.11.1711. Antti Matinpoika Rannon kanssa. He asuivat ensin Kahmalassa, muuttivat sitten Röyskölän Ojanperälle. Vuonna 1722 Antista tuli uudistalollinen Alaseinäjoen kylään, tilan nimi oli Katila. Marialla ja Antilla oli 8 lasta, joista osa kuoli pienenä. Tilan isäntänä jatkoi poika Absalom. Maria kuoli tammikuussa 1766. Antti oli kuollut kuukautta aikaisemmin.

Heikki Yrjänänpoika isäntänä

Yrjänä Sipinpojan lapsista viisi oli elossa isänsä kuollessa. Heistä kaksi, Agneta kuoli 15-vuotiaana ja Susanna 10-vuotiaana. Nuorin poika kuoli alle 1-vuotiaana. Aikuiseksi kasvoivat vain **Heikki**, joka oli syntynyt 19.10.1702, ja 14.8.1709 syntynyt **Perttu**, joka esiintyy rippikirjassa 1732–1738 (Hiskin kuolleissa virhe) ja asuu myös 1731 Kahmalassa henkikirjan mukaan.

Heikistä tuli Kahmalan isäntä vuonna 1723 talonhaltijaluettelon mukaan. Hänet vihittiin samana vuonna **Anna Jaakontytär Nikkolan** kanssa. Isäntä oli silloin 21-vuotias ja emäntä täyttänyt 17 vuotta. Nuorille harteille vastuu tilasta asetettiin eikä se ihan kivuttomasti näytä käyneen, sillä Heikki haastaa isäpuolensa Mikki Jaakonpojan ja nuoremman veljensä käräjille 1730 tarkoituksestaan erottaa heidät isänsä perintotalosta yhden manttaalin Kahmasta.

Kuitenkin Mikki vaimoineen asui Kahmalassa kuolemaansa asti, kun taas Heikin veljen Pertun, jonka viimeinen ehtoollisella käynti Kahmalassa asuessa on vuodelta 1735, jäljet katoavat rippikirjoista.

Heikille ja Annalle syntyi kolme tytärtä: **Maria** 14.7.1728, **Liisa** 9.8.1733 ja **Susanna** 2.1.1737.

Heikki oli syyskäräjillä 1736 lautamiesvalan tehtyään valittu lautamieheksi. Häntä sanottiin silloin kunnialliseksi, hyvän maineen omaavaksi talolliseksi. Pesti ei jäänyt pitkäaikaiseksi, Heikki kuoli 18. marraskuuta 1737.

Lapsille määrättiin käräjillä 1740 holhoojaksi Heikki Seppälä.

Juho Juhonpoika

Anna Jaakontytär vihittiin toiseen avioliittoon Juho Juhonpojan kanssa 2.7.1740. Juho oli ollut Latva-Nikkolassa renkinä ja oli syntynyt kesäkuussa 1714.

Juho oli Kahmalan isäntänä 1741–1746 talonhaltijaluettelon mukaan, mutta hän näyttää jatkaneen isäntänä, sillä Juho on vastaajana käräjillä 1753, kun *laillisesti määrätynä holhoojina edesmenneen perintötalon isäntä Heikki Yrjänänpojan lapsille, tyttärille Liisa ja Susanna Heikintyttärille, kanteli yhdessä vanhimman tyttären Maria Heikintyttären miehen Tuomas Simonpojan kanssa herastuomari ja lautamies Heikki Seppälä ja isäntä Juho Vähä-Kurikka Kurikan kylästä mainittujen lasten isäpuolesta Juho Kahmasta Palonkylästä, joka on naimisissa heidän äitinsä Anna Jaakontyttären kanssa, koskien heidän viimeksi mainitun luona olevaa isänpuoleista perintöosaa, mikä heille tulee 25.2.1738 tehdyn perinnönjakokirjan mukaan Heikki Yrjänänpojan jälkeen. Tämä on irtaimesta jokaisen tyttären osalta 244 kuparitaalaria 12 2/3 äyriä ja kiinteästä heidän isän perintömaasta yhden manttaalin Kahman talosta Palonkylästä mainitun perinnönjakokirjan mukaan kullekin 235 kuparitaalaria 24 äyriä. Tätä taloa Juho Kahma on hoitanut tähän asti. Mutta hänen edesottamuksistaan voidaan nyt päätellä, että talo menee heikkoon kuntoon ja saattaa vajota autioksi, jos sitä ei tämän jälkeen hoideta ja nautita paremmin. Tämän vuoksi pyysivät holhoojat Tuomas Simonpojan kanssa, että Juho Kahma määrättäisiin luovuttamaan talo Tuomas Simonpojalle, jonka hoitoon ja asumiseen hol-*

hoojat selvittivät haluavansa sen uskoa. Tämän lisäksi Juhon pitää heti maksaa Heikki Yrjänänpojan lasten tähän asti hallussaan pitämä isänpuoleinen perintö, ennen kuin joutuu niin heikkoon tilaan, ettei sitä heille pysty tyydyttämään.

Vastaajalla Juho Kahmalla ei ollut tätä vastaan muuta muistutettavaa, kuin että hän kertoi olevansa kykenemätön maksamaan lapsipuoltensa täysiä isänpuoleisia perintöosuuksia, koska hän on joutunut tapahtuneiden onnettomuuksien varsinkin hevosten ja kotieläinten ruton vuoksi rutiköyhään tilaan. Tämän lisäksi hän todisti, että lasten omaisuus on käytetty talon kunnossapitoon, siinä määrin mitä mahdollista on ollut. Tämän johdosta kantajat pyysivät, että kruununnismies Juho Birling lautamiesten Heikki Koiviston ja Efraim Lauroselan kanssa voitaisiin määrätä tekemään perunkirjoituksen irtaimesta, mikä pesässä on, että saataisiin selville mitä perillisten tyydyttämiseksi saataisiin. Vastaajakaan ei vastustanut tätä, vaan selvitti tämän lisäksi tyytyvänsä siihen, että luovuttaa talon Tuomas Simonpojalle, jonka vaimo ja tämän kaksi siskoa ovat oikeat perilliset taloon.

Tämän vuoksi katsoi oikeus hyväksi määrätä mainitut ehdotetut suoritusmiehet toivotun perunkirjoituksen suorittamiseen kaikkien asianomaisten läsnä ollessa. Mikäli tällöin selviää, että Heikki Yrjänänpojan lasten perintöä ei täysin suoriteta, niin pidättää oikeus oikeuden tarkemman päätöksen olosuhteiden mukaan, kun kantajat tästä tarkemmin ilmoittavat. Tänä aikana pitää Tuomas Simonpojan holhoojien pyynnöstä ja luvalla saada haltuunsa Kahman perintöalo. Tätä vastaan ei myöskään vastaajalla ollut mitään muistutettavaa, varsinkin kun hän ei sitä hoitanut kuten asuja, vaan holhoojien luvalla hoitomiehensä.

Asiaa käsiteltiin uudelleen saman vuoden syyskäräjillä, jolloin Tuomas Simonpoika esitti 14.5.1753 tehdyn sovittelun, jonka mukaan Kahman talon saa Heikki Yrjänänpojan vanhin tytär miehensä Tuomas Simonpojan kanssa asuttavaksi. Juho vaimonsa kanssa ei tästä päivästä puutu talon asumiseen ja nauttimiseen, mutta Juho ja Anna nauttivat kuitenkin omaksi ja pienten lastensa ylläpidoksi 20 kapanalaa peltoa ja 10 krinninalaa niittyä ja saavat heti 2 lehmää, nuoren naudan, 8 lammasta, sian, 2 viikatetta, vuolukirveen, sirpin, kuokan, rautalapion, pienen hopeapikarin, pienen jalkapannun ja sängyn. Hopeapikari menee heidän kuolemansa jälkeen Heikki Yrjänänpojan lapsille.

Tuomas maksaa vaimonsa Liisan ja Susannan perintöosuudet perinnönjakokirjan 25.2.1738 mukaan. Anna Jaakontyttärellä ei ole saamista edesmenneen miehensä jälkeen, mutta hän saa kantaa Rinta-Nikkolan talosta äitinsä perinnöstä 89 kuparitaalaria 20 äyriä.

Tuomas maksaa myös kauppiasvelat Vaasaan Petter Widmarkille 404 kuparitaalaria 6 äyriä ja Carl Löfgrenille 53 kuparitaalaria. Tuomaan vaimon sisko Liisa saa myös sänkyvaatteita ja 2 lammasta ja toinen sisko Susanna sänkyvaatteita ja 4 lammasta.

Marialla ja Tuomaalla oli 1/3 osa Kahman taloa omistuksessaan. He ostivat loput 2/3 osaa 26.2.1755 ja 22.9.1757 Liisan mieheltä isäntä Antti Latikalta Lapuan Ylinurmesta ja Susannan mieheltä isännän poika Niiles Mikinpoika Hakalalta Teuvasta. Kiinnekirja esitettiin vuoden 1759 käräjillä.

Anna Jaakontytär kuoli 14. syyskuuta 1771. Juho meni jo seuraavana vuonna toiseen avioliittoon ja muutti viimeisiksi vuosikseen Röyskölän kylän Yli-Kuhnalaan, jossa hänen ja Annan yhteinen tytär Helena oli emäntänä.

Lähteet:

Niilo Liakka. Ilmajoen pitäjä
Jaakko Sarvela: Kanta-Ilmajoen talonhaltijaluettelo 1546–1900
Tapio Piirto: Ilmajoki 1546–1634
Suomen asutuksen yleisluettelo
Ilmajoen kirkonkirjat

Markku Pihlajaniemen kotiarkistosta:

Ilmajoen talvikäräjät 1639
Ilmajoen talvikäräjät 1652
Ilmajoen talvikäräjät 1663
Ilmajoen talvikäräjät 1695
Ilmajoen syyskäräjät 1712
Ilmajoen talvikäräjät 1726
Ilmajoen talvikäräjät 1729
Ilmajoen talvikäräjät 1730
Ilmajoen syyskäräjät 1736
Ilmajoen käräjät 1753
Ilmajoen käräjät 18.10.1759

Kiitos Markku Pihlajaniemelle.

Räätäli Heikki Matinpoika Kahmala-Katila ja hänen lapsensa

Irja Hirsivaara

Tässä lehdessä eli vuoden 2009 ensimmäisessä Eteläpohjalaiset Juuret-lehdessä julkaistiin artikkelini ”Kahman isäntiä, poikia ja tyttäriä.” Yksi poika jäi kuitenkin pois kirjoituksesta, tämä kirjoitus täydentää tuon aukon.¹

Matti Sipinpoika Kahmalan ja hänen vaimonsa **Maria Yrjänäntytär Myllärin** (Eteläpohjalaiset Juuret 1/2009 sivu 21, kohta 3.) nuorimmas-ta pojasta Heikistä tuli räätäli.

Heikki Matinpoika syntyi 11.5.1738 ja oli Matin ja Marian lapsista toinen, joka kasvoi aikuiseksi. Hänellä oli myös vanhempi veli Jaakko, s.25.3.1727, josta tuli sotilas nimeltä Wikberg.

Missä Heikki sai räätälinoppinsa, siitä ei ole tietoa, mutta arvailta voi, että samassa kylässä asunut pitäjänräätäli Petter Hällström on saattanut olla oppimestarina.

Heikki näyttää olleen vilkas ja iloinen nuori mies. Hän ei kuitenkaan ehkä muistanut, että kirkkokuri vaati tiettyä käytöstä eikä nauraminen tai muu häirintä kirkossa ollut sallittua. Sellaisesta toiminnasta Heikki oli vastaamassa Ilmajoen talvikäräjillä 1758, siitä kertoo käräjäpöytäkirja seuraavaa:

Varasotamies Juho Samelinpojan kirkonkylästä ja itsellisen räätäli Heikki Matinpojan Palosta läsnä ollessa esitti kruununnimismies kunnioitettu Juho Birling, että kun hän oli 30. päivä viime lokakuuta, joka oli sunnuntai, istunut ensimmäisessä penkissä tämän pitäjän emäkirkossa, oli hän huomannut, kuinka nämä henkilöt, jotka olivat kirkon toisessa päässä ja heillä oli penkki heidän välissään, olivat aikaansaaneet pahennusta saarnan aikana sillä, että he olivat virnistelyn ja nauramisen lisäksi kovalla äänelle vetäneet toisiaan tukasta hurjasti, niin että suurimmalta osin koko seurakunta oli tämän huomannut.

Nimismies jätti asian oikeuden tutkittavaksi ilmoittamalla, että hän ei ollut selvittänyt, olivatko he silloin olleet juovuksissa.

Ilmiannetut kielsivät tämän nimismiehen heitä vastaan tekemän ilmoituksen. Juho Samelinpoika väitti, että hän oli ainoastaan Heikin tullessa sisään ja istuutui hänen edessään olevaan penkkiin, ottanut kädellään Heikkiä olkapäästä ja tervehtinyt sekä tämän lisäksi puhunut tämän kanssa muutaman sanan ilman, että hän muistaisi, että olisi tuolloin sattunut hymyilemään.

Syyttäjä esitti todistajiksi asiassa uudistilallisen Heikki Matinpoika Kalajaisen, sotilas Perttu Beckmanin ja palveluksesta eronneen sotilaan Heikki Smedströmin, kaikki Kokkolan kylästä. Näistä tunnustettiin Heikki Smedström ja Heikki Kalajaninen jäävittömiksi, mutta Perttu Beckmania vastaan ilmoittivat vastaajat jäävyyksen, että tämä oli ilmiantanut asian nimismiehelle, joka kuitenkin tämän kielsi. Beckman kertoi, että hän oli nimismiehen tiedustellessa, etteikö hän myös ollut huomannut tätä vastaajien aiheuttamaa pahennusta, oli hän ainoastaan vastannut myöntävästi tähän. Tätä vastaan Juho Samelinpoika sanoi, että hän kykenee seuraavilla käräjillä todistamaan, että Beckman oli puhunut yhdelle jos toisellekin, sekä saanut huhun aikaiseksi rikoksesta, mistä hänet nyt on ilmiannettu.

Asianomaisten poistuttua päätettiin:

Että koska Juho Samelinpoika ei nyt pysty toteen näyttämään sotilas Beckmania vastaan ilmoittamaansa jäävyyttä, että tämä olisi levitelty huhua tästä rikoksesta, niin oikeudenkäynnin kaaren XVII luvun §8 mukaan ei Perttu Beckmania oteta valahtoisesti kuultavaksi, kuitenkin jätetään Juho Samelinpojalle miettimisaikaa seuraaville käräjille hankkia todistus jäävyyksestä, jos hän haluaa. Siinä tapauksessa ja asian päätöksellä asia siirretään siihen asti, mikäli ei muutoin muilta todistajilta voida saada riittävää valaistusta asiassa.

Tämän jälkeen antoivat todistajan hyvämaineisi-
na valansa ja sen jälkeen kun heitä oli varoitettu
pysymään totuudessa todistivat he erikseen.

Ensin Perttu Beckman, että hän oli 30. päivä vii-
me lokakuuta istunut penkissä Ilmajoen emäkir-
kossa Juho Samelinpojan kanssa, mutta Heikki
Matinpoika oli ollut toisessa penkissä heidän
edessään, niin että yksi penkki oli heidän välis-
sään. Todistaja ei ollut huomannut ilmiannettu-
jen välillä mitään poikkeavaa, vaan oli Juho Sam-
elinpoika kädellä ottanut kovasti kiinni todista-
jalle tuntemattomasta poikasesta, joka oli istu-
nut välissä olevassa penkissä, ensin käsivarresta
ja sitten päästä, sekä tällöin vetänyt kossia tu-
kasta. Tuolloin myös Heikki Matinpoika oli ker-
ran nipistänyt mainittua poikasta käsivarteen
vähän naureskellen ja vallattomasti, niin että
monet jotka olivat istuneet lähellä ja jotka silloin
sattuivat siihen suuntaan katselemaan huomasi-
vat heidän näyttäytymisensä. Todistus hyväk-
syttiin ja todistaja poistui.

Toiseksi Heikki Kalajainen sanoi mainittuna sun-
nuntaina istuneensa seuraavassa penkissä Juho
Samelinpojan ja aiemmin kuullun todistajan
edessä, mutta Heikki Matinpoika oli ollut todis-
tajan edessä olevassa penkissä. Ilmiannettujen
välillä ei todistaja ollut huomannut mitään, mitä
voisi kutsua pahennusta herättäväksi. Mutta to-
distaja oli nähnyt, että Juho Samelinpoika oli
saarnan aikana tukistanut 17 vuotta vanhaa ren-
kipoikaa Jaakko Heikinpoika Blixtiä Röysköläs-
tä, mikä ei myöskään voinut tapahtua pahansuo-
puudesta, koska Juho oli tähän hymyillyt, joka
huomasi tämä teon tapahtuneen vallattomuus-
desta. Heikki Matinpoika oli samalla kertaa ni-
pistänyt mainittua kossia käsivarresta ja purista-
nut tämän pään käsivarsiensä väliin ja vaikka
tämä oli tapahtunut hiljaisuudessa oli kuitenkin
useat henkilöt niistä jotka istuivat ympärillä ole-
vissa lähimmissä penkeissä huomanneet tämän.
Todistus luettiin, hyväksyttiin ja todistaja pois-
tui.

Tällöin Juho Samelinpoika myönsi, että hän oli
ilmoitettuna ajankohtana pilanpäitten tukistanut
renkipoika Jaakko Blixtiä, sekä Heikki Matinpoi-
ka myönsi, että hän oli tuolloin piloillaan nipis-
tänyt Jaakkoa käsivarresta, mutta sanoi, ettei
hän muista puristaneensa Jaakon päätä. Molem-
mat ilmiannetut ilmoittivat, että tämä pila oli
saanut alkunsa siitä, että varasotamies Kalle Si-

monpoika Palosta, joka oli istunut penkissä Ju-
hon ja sotilas Beckmanin välissä oli ensin alka-
nut riehumaan kossin kanssa. Tämän vuoksi kut-
suttiin todistaja takaisin ja tiedusteltiin tästä. He
eivät voineet muistaa eikä tietää, oliko ja missä
Kalle Simonpoika sinä sunnuntaina kirkossa.

Muutoin ei Beckman ollut huomannut, että
Heikki Matinpoika olisi puristanut kossin päätä,
koska hän oli enemmänkin kiinnittänyt huomio-
taan pappiin, joka oli saarnannut kuin heidän
edesottamuksiin. Samoin todisti Heikki Kalajai-
nen, ettei nähnyt sitä, että Juho Samelinpoika oli
ottanut kossia kiinni käsivarresta.

Kolmanneksi kuultiin Heikki Smedströmiä, joka
kertoi, että hän oli istunut seuraavassa penkissä
Juho Samelinpojan ja sotilas Beckmanin jälkeen
sekä että oli huomannut, että Juho oli saarnan
aikana piloillaan tai vallattomuudesta rutistanut
käsivarresta kossia, joka oli ollut seuraavassa
penkissä hänen edessään ja tämän jälkeen vetä-
nyt samaa kossia tukasta, mutta Heikki Matin-
pojan ei todistaja nähnyt koskevan poikaseen,
vaan tämä oli ainoastaan hymyillyt Juho Sam-
elinpojan toimille, minkä monet henkilöt lähim-
missä penkeissä olivat huomanneet. Varasotamies
Kalle Simonpojan todistaja kyllä tuntee, mutta ei
voi muistaa missä kirkossa tällä silloin oli istui-
paikka, vielä vähemmän sitä, että tämä olisi kos-
kenut poikaan. Kuitenkin todistaja oli varma sii-
tä, että ettei Kalle Simonpoika istunut Juho Sam-
elinpojan ja sotilas Beckmanin välissä. Todistus
hyväksyttiin ja todistaja poistui.

*Oikeus katsoi aiheelliseksi kuulla asiassa varas-
otamies Kalle Simonpoikaa, sekä edellä mainit-
tua kossia Jaakko Blixtiä, minkä vuoksi määrät-
tiin nimismies, että huolehtii heidän paikalle tu-
lostta ennen käräjien loppua.*

Niin myös tapahtui ja vielä samoilla käräjillä jut-
tu puitiin seuraavasti loppuun.

*Nimismies vastaan varasotamies Juho Samelin-
poika ja räätäli Heikki Matinpoika, kirkkohäiriö
Renkikossi Jaakko Heikinpoika Blixt 17 v ja va-
rasotamies Kalle Simonpoika kuultavaksi.*

Renki sanoi olleensa sunnuntaina viime syksynä
kirkossa, mutta ei muista mikä sunnuntai. Juho
Samelinpoika ja Heikki Matinpoika olivat ilmoi-
tetulla tavalla nipistäneet käsivarresta ja vetä-

neet tukasta. Juho oli lisäksi lyönyt kirjalla päähän. Renki sanoi, että oli tapahtunut piloillaan ja vallattomuudesta. Renki ei muista Kalle Simonpojan koskeneen häneen eikä nähnyt tätä kirkossa. Hän ei muista ketä istui ympärillä, kun ei tuntenut heitä.

Kalle Simonpoika ei muista olleensa tuolloin kirkossa. Juho Samelinpoika väitti, että oli, mutta hänellä ei ollut todisteita.

Juho Samelinpoika ja Heikki Matinpöika saivat kumpikin sakkoa 25 hopeataalaria ja joutuvat yhtenä sunnuntaina antamaan julkisen ripin edellä mainitussa emäkirkossa. Sakotetut lupasivat maksaa sakot rahassa.

Pari vuotta tuon tapahtuman jälkeen Heikki avioitui. Hänen valittunsa oli **Susanna Taavetin tytär**. Heidät vihittiin 24.6.1760. Susanna oli syntynyt 14.10.1739 ja hänen vanhempansa olivat sorvari Taavetti Matinpöika (4.1.1704–6.5.1769) ja Marketta Erkintytär (1.7.1702–23.6.1762).

Oikeuteen joutui Heikki myös talvikäräjillä 1769, kun *nimismies vaati räättäli Heikki Matinpöjälle Seinäjoelta rangaistusta siitä, että tämä oli 21. päivä viime syyskuuta pidetyillä markkinoilla ollut Lauroselan talossa juovuksissa ja haukkumalla isäntä Matti Sihtoa tästä kylästä rikkonut markkinarauhaa.*

Vastaaja kielsi olleensa juovuksissa, mutta myönsi, että jossain sananvaihdossa Sihdon kanssa oli sanonut joko että Sihto on kelmi, kunnes osoittaa puheensa tai hän puhuu kuin kelmi.

Todistajaksi isäntä Jaakko Juhonpöika Ylkänen Pelmaan kylästä Isonkyrön pitäjästä, sekä isännänpöjat Antti Matinpöika kirkonkylästä ja Antti Heikinpöika tästä kylästä (Peltoniemi).

Ylkänen oli kuullut vastaajan sanovan, että hunsvotti ja kelmi maksaa räättälin palkan sillä tavalla. Näytti olevan juovuksissa, mutta ei pysty varmuudella sanomaan.

Antti Matinpöjalla ei ollut muuta sanottavaa kuin, että hän oli kuullut vastaajan riitelevän Sihdon kanssa.

Antti Heikinpöika, että vastaajan käytös oli ollut tavallisuudesta poikkeavaa, mutta juopumukselta sitä hän ei tiedä.

Vastaajan pitää antaa valansa, ettei haukkunut Sihtoa hunsvotiksi. Sen vastaaja antoi. Kelmiksi haukkumisesta hän sai 3 hopeataalaria sakkoa ja markkinarauhan rikkomisesta 10 hopeataalaria. Juopumisepäilystä sen sijaan vapautettiin.

Heikki ja Susanna saivat 13 lasta, joista viisi kuoli pieneenä. Heikki kuoli 1.lokakuuta 1794 ja Susanna 17.kesäkuuta 1805.

Heikin ja Susannan aikuiseksi kasvaneet lapset:

1. **Marketta** syntyi 9.9.1762. Hän muutti Nurmooon ja avioitui siellä 24.6.1784 **Juho Juhonpöjan** kanssa. Juhosta, joka oli syntynyt 1.1.1765, tuli Yli-Kortesniemen isäntä. Heille syntyi 11 lasta, joista kaksi kuoli pieneenä. Juho kuoli 27.5.1843 ja Marketta 6.6.1849.

2. **Heikki** syntyi 13.10.1764 ja hänestä tuli isänsä tavoin räättäli. Hän kuitenkin kuoli jo 3.huhtikuuta 1786 poikamiehenä.

3. **Susanna**, joka oli syntynyt 23.1.1767, muutti hänkin Nurmooon ja avioitui siellä **Jaakko Jaakonpöjan** kanssa 2.10.1791. Jaakko oli Jaskarin torppari. Vuoden 1793–1799 rippikirjassa sanotaan Jaakon joutuneen Sveaborgiin 31.elokuuta 1800. Näyttäisi olevan niin, ettei häntä vielä tuolloin ole viety, koska perheeseen syntyi lapsi vielä 17.9.1801. Kun vuoden 1806 lokakuussa syntyi Herman, sanotaan hänen isänsä Jaakon olevan vankikarkuri. Sen jälkeen kirkonkirjoissa ei enää ole merkintää Jaakosta. Susanna löytyy rippikirjasta 1824–31 itsellisenä ja leskenä.

4. **Juho** syntyi 5.3.1771 ja myös hänestä tuli räättäli. Hän avioitui **Liisa Antintytär Talvitien** kanssa 7.6.1796. Liisa oli syntynyt 16.4.1768. Juho käytti räättälinä sukunimeä Rask. Juho ja Liisa asuivat Talvitiellä. Heille syntyi kolme lasta, jotka kaikki kuolivat pieneenä. Liisa kuoli 28.6.1800. Kaksi vuotta myöhemmin Juho vihittiin toiseen avioliittoonsa 23.9.1802. Uusi vaimo oli myös nimeltään **Liisa Antintytär**, ja hän oli syntynyt Ylistarossa 22.4.1786. Juho ja Liisa muuttivat Ylistaroon, missä heille syntyi neljä lasta, joista ainakin kaksi kuoli pieneenä. Juho kuoli 3.3.1809 Ylistarossa talollisena ja Liisa avioitui hänen jälkeensä vielä kaksi kertaa.

5. **Salomon** syntyi 11.3.1777 ja myös hänestä tuli räätäli. Nurmoon Salomon muutti 1813 ja hän hukkuu 11.5.1817 Seinäjoella. Hän oli poikamies.

6. **Heta** syntyi 17.4.1778 kaksosena, toinen kaksosista, Jaakko, kuoli puolivuotiaana. Heta muutti 1796 Nurmoon, missä hänen syntymäaikansa on rippikirjoissa virheellisesti 17.4.1772. Heta avioitui 6.4.1801 **Juho Yrjänänpoika Latikan** (s. 2.6.1781) kanssa. He asuivat ensin muutama vuosi Alavudella, muuttivat sitten takaisin Nurmoon. Juhosta tuli Tepon torppari, torpan nimi oli Rajakorpi. Hetalle ja Juholle syntyi kaksi poikaa Alavudella ja ainakin viisi lasta lisää Nurmossa. Heistä vain yksi oli tyttö. Juho kuoli 31.1.1820 ja Heta 17.6.1833.

7. **Anna** syntyi 2.3.1780 ja muutti hänkin Nurmoon ja sieltä edelleen Jalasjärvelle. Siellä hänet vihittiin 30.10.1802 **Tuomas Tuomaanpoika Kuhan** kanssa. Tuomas oli syntynyt 17.12.1772. Ja kuinka ollakaan, Tuomas on vihittäessä räätälin kisälli, ensimmäisen lapsen syntyessä jo räätäli. Hän käytti räätälinä sukunimeä Saxberg. Tuomaasta tuli myös Lammin talon torppari, torpan nimi oli Tupakkimäki.

Annalle ja Tuomakselle syntyi kuusi lasta, jotka kaikki selviytyivät aikuisiksi.

Tuomas kuoli 11.6.1823 ja Anna 21.3.1862 Jalasjärven Oja-Mantilassa, jossa Tuomaan ja Annan vanhin lapsi Salomon oli isäntänä.

8. **Liisa**, pahan pohjimmainen, syntyi 27.5.1782. Myös hän muutti Nurmoon ja sieltä edelleen Lapualle, missä hänen syntymäaikansa on hieman virheellinen, 27.7.1782 ja lopulta rippikirjan vaihtuessa jopa 27.3.1784. Liisa ja **Yrjänä Yrjänänpoika Yli-Saari** vihittiin 24.6.1805. Yrjänä oli rippikirjan mukaan syntynyt 29.8.1779. Liisa ja Yrjänä saivat kaksi poikaa, jotka molemmat kuolivat pieninä. Yrjänä kuoli kirkonkylän Lahden talon isäntänä 8.6.1828. Liisa avioitui uudelleen vielä kaksi kertaa, ensin 6.9.1829 **Erkki Juhonpojan** kanssa ja hänen kuoltuaan vielä **Juho Martinpoika Nyfrändin** kanssa. Lapuan Nyfrändin tilalla Liisa kuoli 21.10.1846.

Lähteet:

Rippikirjat: Ilmajoki, Jalasjärvi, Lapua ja Nurmo

Markku Pihlajaniemen kotiarkisto:
Ilmajoen käräjät 8. helmikuuta 1758 UK 1256
Ilmajoen käräjät 11. helmikuuta 1769 UK 1273

¹ Irja Hirsivaara julkisti täydentäviä tietoja Heikki Matinpöika Kahmalasta Eteläpohjalaiset Juuret -lehden numerossa 1/2010.

Vähä-Palon isäntiä — oikein, mutta kuitenkin väärin

Matti Lehtiö

Isonkyrön Palonkylän Vähä-Palon eli myöhemmän Niemen talo on yksi niistä kyröläisistä maataloista, jotka ovat saaneet Sukutilakunniakirjan, tunnustuksena pitkään saman suvun hallinnassa olleesta maatilasta. Sukutilakunniakirjan mukaan Vähä-Palon eli Niemen tila on siirtynyt yhtäjaksoisesti isältä pojalle vuodesta 1697 alkaen. Sukutilakunniakirjan periytymisjärjestykseen ei ole mitään erikoista sanomista, mutta kunniakirjan tiedot ovat todellisuudessa alkupään osalta päin prinkkalaa, usko tai älä.

Sukutilakunniakirjan tiedot

Vähä-Palon saaman kunniakirjan tietojen perusteella tilaa ovat hallinneet vuoteen 1757 mennessä seuraavat henkilöt:

Antti Berntinpoika *)	v. 1697–1710
Edellisen perikunta	v. 1710–1722
Klaus Antinpoika	v. 1722–1757

*) Käyttökelpoisempi nimimuoto on Pärninpoika.

Mitä tutkimus paljastaa?

Sukutilakunniakirjan ilmoittama Antti Pärninpojan isännyyden alkamisaika on täysin oikea, ja ajankohta liittyy maataamme kohdanneeseen kato vuosien sarjaan. Antti, saati hänen vaimonsa ei ollut ainakaan läheistä sukua Palon talon aikaisemmalle isäntävälle. Antin vaimo oli kyllä isokyröläinen, mutta Antin sukulaisia löytynee varmimmin Ilmajoen suunnasta. Antin isännyyden päättymisajassa sitä vastoin on todettavissa suu remman luokan virhe.

Veroluetteloissa Antti esiintyy vuoteen 1711 saakka, joten jo tässä vaiheessa voidaan todeta yhden vuoden virhe, jolla sinällään ei ole sellaista merkitystä, että siitä artikkelia kannattaisi kirjoittaa. Vuonna 1712–13 talon isännäksi mainitaan Antin vävy Simuna, jolle on mahdollisesti joissakin tut-

kimuksissa asetettu pojan titteliä. Tässä vaiheessa isoviha katkaisee veroluetteloiden sarjan, joten tutkijalle jää epäselväksi, perustuuko isännyyden vaihdos Antin kuolemaan, kuten Sukutilakunniakirja tietää kertoa. Juuri ennen isovihaa veroluetteloissa kirjurit siirtyvät käyttämään isännän patronyymin sijasta talonimeä, jolloin Vähä-Palon sijasta nimenä käytetään Rinta-Paloa.

Seuraavan kiinnekohdan Palon talon asujiin saamme vuoden 1719 Ryssänmanttaaliveroluettelosta, jossa yllätyksellisesti talon isäntänä komeilee Antti Vähä-Palon nimi. Veroluettelon mukaan kuolleeksi mainittu Antti onkin tanakasti hengissä. Lopullisen varmuuden Antin hengissä oloon tarjoaa Isonkyrön kuolleenluettelo, jonka mukaan Palonkylässä kuolee 15.7.1723 Antti Pärninpoika 63-vuotiaana. Antti oli syntynyt siten vuonna 1660. Lopullisen varmistuksen asian todenperäisyyteen saamme vielä seuraavana talvena käydyltä Isonkyrön talvikäräjiltä, jossa Klaus Antinpoika Palo pyysi nimismiestä ja lautamiehiä Juha Arkkolaa ja Matti Kauppilaa pitämään perinnönjoen isänsä Antti Pärninpojan jälkeen.¹ Asiakirja varmentaa kysymyksessä olleen oikean Antin ja talon seuraavan isännän olleen Antin poika. Sukutilakunniakirjassa vuonna 1710 kuolleeksi mainittu Antti Pärninpoika olisi siten hengissä vuoteen 1723 saakka ja kunniakirjasta tulee poistaa Antin ja hänen poikansa Klausin väliin merkitty perikunnan omistusvaihe.

Korjattu omistukseen pohjautuva Vähä-Palon isäntäluettelo:

Antti Pärninpoika	v. 1697–1722
Klaus Antinpoika	v. 1723–

Lähteet veroluetteloiden ja Isonkyrön kirkonarkiston tietojen lisäksi:

1. Isonkyrön talvikäräjät 1724, s. 498

Veikkaalan Bergin laihialaiset

Matti Lund

Berg on verotalo Mustasaaren Veikkaalassa ja kuten tunnettua, nimi tarkoittaa kalliota. Laihian Isossakylässä on vanha Kallion talo, josta isäntä luopui kokonaan ja osti sen sijaan Veikkaalan Bergin talon. Talo vaihtui isännällä, muttei talonniemen merkitys. Kallion isännän siskokin oli muuttanut Mustasaaren asuen Koivulahdessa ja Taurilassa. Mutta Veikkaalan Bergistäkin oli tullut asuttajia Laihialle. Sekä Kallioita että Bergejä on useassa Pohjanmaan pitäjässä, Mustasaarella yksinään on ollut Bergin vanha verotalo mm. Höstvedellä, Iskmossa, Sundomissa ja Tuovilassa. Siten eri sukulinjat on aiheellista selvittää sekaannusten välttämiseksi. Seuraavassa on lähtökohtana joidenkin laihialaisten sukujen suhteet Veikkaalan Bergin taloon. Valotetaan mm. Mustasaaren Bergin ja Laihian Kallion vaiheita ja yhdistetään talojen vanhat suvut keskenään. Muitakin Laihian sukuja tulee esiin ja myös tukku vähäkyröläisiä. Lopuksi kartoitellaan erästä Bergin talon kautta Laihialle tullutta sukua, jonka alkuperästä ei paljoa toistaiseksi tiedetä, mutta yritetään antaa avaimia selvitystyön jatkamiseksi.

Veikkaalan Bergin asuttajat 1567–1680

Bergin talo eroaa Veikkaalan muista kantataloista sikäli, että sen paikka oli vielä verottamaton ja ehkä asuttamatonkin, kun Mustasaaren veroluettelot alkavat vuonna 1546. Vuosina 1546–67 Veikkaalan veroluettelot sisältävät 8 taloa, joista kaksi erottuvat myöhemmin omaan Martoisen kylään, vaikka jo ennen sitäkin tämä osakylän nimi tulee ilmi. Varsinaiset Veikkaalan kuusi kantataloa olivat Groop, Paiti(nen), Pörn, Studd ja kaksi Veikarin taloa, joista toista nimitettiin myöhemmin Kedoksi. Berg näkyy vuotuisveroluettelossa vuodesta 1568 alkaen, jolloin kylän taloluku nousee seitsemään ja Morten Sigfridinpojan nimi ilmaantuu sinne uutena. Samalla toinen Veikarin taloista, Olof Lassenpojan omistama, katoaa ensin vuosiksi 1570–73, ja 1581 alkaen kokonaan veroluettelosta, joten kylän taloluku palautuu kuuteen, mutta nousee sitten takaisin seitsemään, kun Pörnistä halotetaan uusi Kullan verotalo.

Yhden uuden talon (*Bergin*) synnyllä ja yhden vanhan poistumisella Veikkaalasta ei näytä kuitenkaan olevan keskinäistä yhteyttä. Bergiin on merkitty vuonna 1568 peltoalaksi 13 panninmaita ja Veikariin 17 panna, eikä Bergin peltoala lisääntynyt toisen Veikarin väistyessä pois. Mutta tuskin Berg oli aivan tuliterä raivio, vaan ehkä verotaloksi kohotettu verottamaton torppa. Tähän viittaa se, että sen peltoala on heti alussa 13 panna (1568–74) ja laskee 12 panniin vuonna 1575. Ja vasta vuonna 1581 se nousee 15 panniin, jossa se pysyi seuraavat 20 vuotta. Lisäksi Bergillä esiintyy yleisesti tunnettu vaihtoehtonimi Nissilä mm. vuosina 1724 ja 1767. Nimi juontuu Nisse-nimisestä muinaisesta asuttajasta Bergin sijoilla. Koska veroluettelot eivät sellaista etunimeä tuo esiin, Nissen on täytynyt elää jo ennen veroluetteloittoa alkua. Vuoden 1608 (Juhana Ottenpojan) verontarkistuksessa Bergin vero laitettiin 2/3 manttaaliin. Talon perustajana pidettävä Morten Sigfridinpoika hallitsi taloa 1567–1620 eli 53 vuotta. Vuoden 1621 lyhennysluettelo kertoo, että talossa asui sokea Bertil Morteninpoika, jolla oli apunaan siskon poika; sisko asui yhteisessä pesässä aviossa ja omisti kaksi lehmää. Sokea isäntä oli Bergin perustajan poika Bertil Morteninpoika, joka jäi lapsettomaksi, hallitsi taloa 1621–40 ja hänelle suotiin verovähennys 1/2 manttaaliin. Vuoden 1627 ruodutuksessa hänet on kirjattu 45-vuotiaaksi ja siskonpoika Bertil Grelsinpoika 17-vuotiaaksi, mutta vuoden 1629 ruodutuksessa hänet on merkitty 55-vuotiaaksi ja siskonpoika 30-vuotiaaksi ja vuonna 1630 kummankin ikä on vuotta enemmän. Bertil Grelsinpoika on se mies, joka jatkoi talon sukua. Hänet on ilmoitettu 38-vuotiaaksi vuonna 1637 ja 47-vuotiaaksi 1640. Vuoden 1637 ikä antaa Bertil Grelsinpojan syntymävuodeksi 1599, vuoden 1627 ikä antaa 1609. Jos edellinen pitää paikkansa, Bertil olisi ollut vetreä mies viimeiseen asti, sillä hänelle on kastettu Maria-niminen tytär vielä vuonna 1679 ja hän itse kuoli 14.6.1679. Bertil Grelsinpojan isännöisyys kesti 1641–1675. Hänellä oli nuorempi veli Henrik, joka oli koko ajan apuna talossa ja isäntänä 1676–80.¹⁾

Se, että Bertil Grelsinpoika varmasti oli Bertil Morteninpojan siskonpoika tuli esille Mustasaaren käräjillä 1646, kun tämä esitti oikeudelle itsensä ja siskonsa pojan välillä 26.3.1644 laaditun lahjoituskirjan, jonka olivat allekirjoittaneet Vaasan kappalainen herra Iisak Brenner, Jöran Pählinpoika Martoisesta ja Anders Pählinpoika Veikkaalasta, ja jonka hän pyysi oikeuden edessä vahvistettavaksi. Bertil kertoi, että kun hänen siskonsa poika Bertil Grelsinpoika on jo niin kauan aikaa hallinnut taloa, ja kun sen pelot ja niityt olivat olleet alkuaan niin pahassa kunnossa, niin saa tämä hänen kuoltuaan pitää kaiken talon kiinteän ja irtaimenkin omaisuuden itsellään, jonka hän oli tälle kiinnittänyt jo kauan sitten tämän häiden yhteydessä, ja koska ennen sitä jo Morteninpojan sisar oli oman osansa talosta saanut eikä ollut asiasta sen koommin valittanut. Lautamiehet vakuuttivat, että kaikki Bertil Morteninpojan sanoma piti paikkansa ja lausuiivat, ettei kukaan voi hänen kirjoitustaan kyseenalaistaa.²⁾

Bertil Grelsinpoika oli tämän sopimuksen solmimisen aikaan jo noin 45-vuotias ja äitinsä veljen sanomisesta päätellen jo itse asiassa isännöinyt taloa koko miehuusikänsä ja pitänyt sitä veronmaksukykyisenä, vaikka näkyikin veronmaksajana vasta vuodesta 1641 alkaen. Toisaalta hän saisi talon lopulliseen omistukseensa vasta enonsa kuoltua.

Kun Bertil Grelsinpoika 14.6.1679 kuoli, tuli esiin jo kesäkäräjillä 1679 hänen leskensä Klaara Jaakontytär Veikkaalasta kantaen autuaan miehensä nuorempaa veljeä Henrik Grelsinpoikaa vastaan 2/3 veromanttaalin talon omistuksesta anoen sitä itselleen neljän alaikäisen lapsensa kanssa esikoisoikeudella. Leski halusi lunastaa lankonsa ulos talosta, sillä enempää asuttajia sinne ei tahtonut hänen mielestään mahtua. Henrik vastasi, ettei halua tätä veljensä leskeä ajaa lapsineen ulos talosta, vaan lupasi itse lähteä, ja hakea vain oikeuttaan sen kihlakunnantuomion 12.3.1677 nojalla, josta ilmenee, että Henrikin pitää saada oma puoliosansa mainitusta talosta irtaimen ja kiinteän osalta sekä rengepalkan sieltä lähtiessään. Lisäksi hän pyysi arvioitavaksi molempien vaimojen taloontuomiset ja oman pitkäaikaisen tilanhoidon talolle tuoman parannuksen. Tätä päätöstä oikeus ei voinut jättää huomiotta, vaan panna sen asianmukaisesti toimeen. Se lausui, että Henrik saa oikeutenaan nauttia puolta osaa mainitusta talosta autuaan Bertilin lapsia vastaan irtaimen ja kiinteän osalta, ja että pitää molempien osapuolten tuoda julki kaikki talon varat valalla, ja mitä he ovat yhteensä talossa ansainneet. Ja tämän anomuksen mukaisesti tulee lautamiesten Simuna Torkon Vähästäkyröstä ja Si-

mon Jöraninpojan Martoisesta ottaa varteen kaikki siinä ilmennyt ja huomioida tarkoin myös Henrikin lasten tekemä työ talolle.³⁾

Vuoden 1677 talvikäräjistä, joilla Bergin perinnönjako osapuolten välillä oli vahvistettu, ei ole säilynyt arkistokopiota, mutta kysymys näyttää olleen talossa olevan omaisuuden puolittamisesta kahteen pojan osaan. Ja siis ilmenee, että Klaaralla oli neljä alaikäistä lasta; ja kun Klaaran puolelta nimitetty pesänselvittäjä oli Simuna Torkko Vähästäkyröstä, Klaara näyttäisi olleen kotoisin sieltä päin.

Henrik Grelsinpojan perhe siirtyy Bergistä Veikkaalan Ketoon

Jouduttuaan lähtemään kotitalostansa Henrik Grelsinpoika Berg ryhtyi toimeen saadakseen haltuunsa Veikkaalasta Sissla Thomasintyttären autioksi ja verohylyksi jättämän Kedon talon. Sissla vastusti Henrikiä talon suvulle vieraana, muttei pystynyt esittämään mitään sen vastapainoksi, kun Henrik lupasi maksaa Kedon yli 100 taalarin kruununrästit. Henrik hankki todistuksen käräjiltä 6.3.1680, jolla lautamiehet päättivät, ettei Kedon omistusta voida jättää enää Sisslan vastuulle (*Sisslalla oli apunaan Jaakob-niminen poika, joka jättäytyi itsellismieheksi*). Käräjien todistus ja Henrikin anomus Kedon saamisesta lähetettiin korkeasyntyisen herra paronin ja maaherran ratkaistavaksi. Maaherra teki Henrikin hyväksi ratkaisun, joka luettiin osapuolille talvikäräjillä 1681. Niillä päätettiin, ettei Sissla voi häiritä Henrikiä enää millään taloa koskevilla vaatimuksilla. Henrik esitti takuumiehkiseen vakaat talolliset Anixorista Elias Lallin ja Anders Grelsinpoika Flamingin, joihin nojaten hän lupasi maksaa pois kaiken talon vanhan velan. Näin Keto oli joutunut Henrik Bergin haltuun.⁴⁾

Kun seurataan Kedon veroluetteloa tämän tapauksen jälkeisiltä vuosilta, nähdään Sisslan nimi maakirjassa viimeisen kerran 1681 ja taloon ilmaantuu uusi isäntä Johan Henrikinpoika 1683, jolla on kaksi siskoa Helga ja Gertrud. Henrik Grelsinpoika siis siirsi veloista lunastamansa kruunununtalon suoraan poikansa Johanin nimiin. Johanilla näkyy vaimo Valborg Jaakobintytär vuodesta 1682 alkaen.

Bergissä syntynyt Johan Henrikinpoika hallitsi Kedossa ainakin 1683–1722. Tosin isännän nimeksi on merkitty jo 1713 Mats ja hänen alleen

äiti Valborg, mutta kesäkäräjillä 1722 oli hakijan nimi Johan Henrikinpoika, kun hän anoi 1/2 manttaalin Kedon talolle Veikkaalassa vapaavuotia. Hän kertoi, että tilan rakennukset ovat sortuneet, 1/3 pelloista makaa kesantoina ja loput niistä ovat pahoin vuotuisten tulvien turmelemia. Aitaukset ja ojat ovat luhistuneet sekä niityt metsittyneet. Talolla on kyllä metsiä ja laidunmaata, muttei kalavettä. Isäntä omistaa 1 härän, 1 lehmän, 1 vasikan ja 6 lammasta. Oikeus puolsi kolmea vapaavuotia.⁵⁾ Vaikuttaa siltä, että isoviha oli ajanut Kedon väen muutaman vuoden evakkoon samalla tavoin kuin Bergin talonkin väen.

Kun veroluettelot alkavat isonvihan jälkeen 1724, Kedon isännän nimenä on Mats vuoteen 1730. Tämä Mats näyttää olleen naimaton ja hänen täytyy olla se Mats Johaninpoika Keto, jonka kuolinpäivä oli 19.8.1730 ja ikä 39 vuotta. Hän oli Johan Kedon vanhin poika. Kirjataan myös poika Mårten Johaninpoika (*siten hänen alleen, että hänet voisi tulkita hänen poikapuolekseen, mutta niin ei siis voi olla*). Mårten Johaninpoika isännöi Kettoa 1731–47 ja hänen poikansa Johan 1751–99. Johan Mårteninpoika Keto siis oli erittäin pitkäaikainen isäntä, jos luotetaan hänen asemaansa rippikirjassa, eli koko 1700-luvun lopun, vaikka joutui jo 9.5.1778 leskeksi. Hänet oli vihitty Vähänsäkyrössä 28.12.1751 erään talollisen tyttären Maria Matintyttären kanssa. Kun tutkitaan Vähänsäkyrön rippikirjoja, löydetään Merikaarron Törvistä samanniminen tytär, joka muuttaa Mustasaaren vuonna 1752 ja joka oli kastettu 17.1.1731 (*Mustasaaren rippikirjassa on hänelle syntymävuosi 1731*). Ja ikäkirjan sivulla 184 ilmoitetaan hänen vihkimisestään talollisen Juho Martinpoika Ketolan Veikkaalasta kanssa ja annetaan muuttotodistus Mustasaaren 3.6.1752. Siten oli sukuside Vähänsäkyrön Törvin ja Veikkaalan Kedon välillä (*myös Marian veli Mikki Matinpoika muutti Mustasaaren 13.10.1753*). Lisäksi Johan Kedon sisko Liisa vihittiin 17.12.1758 erään Pertteli Simunanpojan kanssa, jonka kotipaikaksi ilmoitettiin myös Vähänsäkyrö. Tämä Pertteli näyttää sitten asuvan Ketoa kotiväynä Johanin apuna (*Hänen taustaansa ei ole tähän selvitetty, sillä hän jää täysin lapsettomaksi*).

Kedon avioliitot merikaartolaisten kanssa jatkuivat seuraavassakin polvessa, sillä Johanin poika Anders vihittiin Jaakko Jaakonpoika Vähänsäunson ja Priita Juhontyttären tyttären Marjan kanssa 15.10.1789. Pariskunnan kaikki neljä tytärtä, Anna, Elisabet, Maria ja Brita sekä poika Mikael

avioituivat. Mikaelista näyttää tulleen heti 21 vuotta täytettyään Kedon isäntä. Kedon suku näyttäisi jatkuneen tästä eteenpäin hyvin. Keto vaikuttaa siis olleen 1800-luvulla merkittävästi vähänsäkyröläisistä juurista koostuva Mustasaaren asuva suku.

Veikkaalan Bergit isovihasta pikkuvihan aikaan

Bergin isovihan vaikutukset ilmenevät talon isännäksi sinä aikana astuneen Iisak Thomasinpojan vapaavuosianomuksesta Mustasaaren kesäkäräjillä 1722:

“Iisak Thomasinpoika Veikkaalasta anoo vapaavuotia 2/3 mtl:n Bergille, jossa talon rakennukset ovat enimmäkseen luhistuneet ja puolet pelloista makaavat kesantoina ja ovat tulvien vaurioittamat. Ojat ja aitaukset ovat sortuneet sekä niityt metsittyneet. Talolla on kyllä laidunmaata ja metsää, muttei kalavettä. Isäntä omistaa 1 hevosen, 3 lehmää, 3 vasikkaa ja 4 lammasta sekä tarvitsee 4 vuoden vapauden, joka toki myönnettiin jne.”⁶⁾

Tämä Iisak Thomasinpoika Berg eli Nissilä oli s. 28.10.1699, lienee avioitunut jo 1717 tai 1718 ja joutunut talon isännäksi jo vähän ennen täysi-ikäiseksi tuloaan. Hänen vanhin lapsensa Elisabet oli nähtävästi syntynyt 1723. Iisak Thomasinpoika oli pakotettu pian luopumaan talonpidosta, kun hänen kaatumatautinsa paheni talvella 1731 niin, ettei hän kyennyt enää ilman pahoja vaaratilanteita työntekoon. Hän anoi sen takia vapautusta niin isännyydestä kuin henkirahojen maksustakin syksyllä 1731 ja käräjät sitä puolsivat.⁷⁾ Iisak eli tämän jälkeen vielä 6 vuotta kuollen 1.11.1737 (*Iisak Nissilä Veikkaalassa, ikä 40 v?*).

Berg joutui Iisak Thomasinpojalta ensin hänen veljellensä Gustaville jonkinlaisena talon välivaiheen ylläpitäjänä. Talon määräysvalta pysyi vielä työkyvyttömällä Iisakilla ja hänen kuoltuaan hänen vaimollaan Lisalla. Mutta talon verot maksettiin Gustavin nimissä 1732–1738. Jo vuonna 1738 Bergin talo sai uuden isännän, Markus Simoninpojan. Vuoden 1739 talvikäräjillä Markus Berg valitti, että talon rasituksena olivat sen kaksi liian suurta syytinkiviljelystä, joista Iisakin leskellä Lisa Matsintyttäreellä oli 12 kapanalan pelto ja 18 krinniä heinäniittyä ja Margeta Matsintyttäreellä (*Thomas Bertilnpojan leski*) 7 kapan pelto ja 19 talvikuormaa heinäniittyä. Markus sanoi, että nämä olivat liian suuret siihen nähden, että hän oli ottanut maksaakseen Lisan jäljiltä 660 taalaria

talon velkoja, jonka päälle tulevat talon vuotuiset ulosmaksut, joten hän anoi näiden syytinkietujen vähentämistä.⁸⁾

Syyskäräjillä 1739 leski Lisa Matsintytär Veikkaalasta esitti, että talollinen Markus Simoninpoika Karkkimalasta oli ostanut 1 1/2 v sitten hänen ja hänen lastensa 2/3 manttaalin perintötalon nimekseen Berg, sillä ehdolla, että tämän poika ottaa Lisan vanhimman tyttären Lisa Iisakintyttären aviopuolisokseen. Tämän jälkeen Markus Simoninpoika on suorittanut talolle 2 riidatonta huudatusta, mutta sittemmin on Lisan tyttären Lisan ja Markuksen pojan Jonas Markuksenpojan välille syntynyt epäsope, eivätkä he tahdo enää avioitua keskenään. Tästä sopimuksesta Markus Simoninpoika antoi ilmoituksen Mustasaaren syyskäräjillä 1738 (*Siinä on kylläkin mainittu naitettavan pojan nimeksi Jaakob*). Sopimuksessa Markus sitoutuu maksamaan pois edesmenneen perintötalollisen Iisakin ja hänen leskensä Lisan kerryttämän 660 taalarin 13 äyriin velan ja 1 tynnyrin rukiita, jonka johdosta hän anoi 2/3 manttaalin Bergin verotalon laillista huudatusta, joka tapahtui ilman vastalauseita.

Kun Lisan tyttärillä, jo mainitulla Lisalla ja nuoremalla tyttärellä Anna Iisakintyttärellä ei ollut holhoojaa, nimitettiin siksi lautamies Mats Fant. Markus sanoi tulleen asumaan Bergin taloa sillä tarkoituksella, että hän siellä pysyy.⁹⁾

Kyse oli Markus Simoninpoika Karkmon 1/2 manttaalin Hoijarin talosta. Siitä 1/4 manttaalin osan oli ostanut ensin Juho Juhonpoika Kasi kauppa kirjalla 11.5.1731 Anders ja Gabriel Hoijarilta ja sitten Markus oli tullut sinne kauppa kirjalla 21.8.1736 ja 150 taalarin hinnalla, kun Juho Kasi oli myynyt talon hänelle ja siirtynyt takaisin Laihialle vaimonsa perintötaloon Torstilan Kinnariin. Markus oli tullut Hoijariin Tölbystä, jossa hän oli ollut vuokratilajelijänä Pohjanmaan rykmentin virkatalossa Ruuthissa.¹⁰⁾ Nyt siis Bergin talo oli lähes kaksi vuotta tämän Markus Simoninpojan hallussa, mutta hän joutui siitä luopumaan, koska naimakauppa ei onnistunut.

Pian tämän jälkeen leski Lisa Matsintytär löysi tilalle uuden syytinkimiehen samoilla ehdoilla. Mustasaaren käräjillä tämä mies osoittautui Juho Jaakonpojaksi Laihialta Isonkylän Kallion talosta. Hänen poikansa Juho naitettiin nyt Lisa Iisakintyttäreille 20.12.1741, jolla sinetöitiin uusi kauppa.

Veikkaalan Bergit saavat laihialaisvoimia pikkuvihan ajoista alkaen

Veikkaalan Bergin talo oli näin läpikäynyt monia välivaiheita ennen laihialaisten tuloa sinne vuonna 1740. Keitä nämä Laihialta tulijat olivat?

Laihian muuttaneitten luettelosta selviää, että Juho Kallio, vaimo Malin ja heidän poikansa Juho olivat muuttaneet 7.4.1740 päivätyllä todistuksella Veikkaalaan. Laihian käräjiltä 1741 ilmenee se, millä tavalla Kallion talon hallinta tällöin järjestettiin:

“Matti Matinp Leikas esitti oikeudelle kirjoituksen, jonka hänen appensa Juho Jaakonpoika oli antanut laatia todistajien nimismies Antti Schörringin ja lautamies Jooseppi Junkkarin läsnäollessa 8.4.1740, jolla Juho Jaakonpoika luovuttaa tälle vävyllensä Matti Matinpojalle omistamansa 1/2 manttaalin Kallion perintötalon kaikkine siihen kuuluvine osineen ikuisiksi omaisuudeksi itselleen, lapsillensa ja jälkeentulevillensa, sekä tämän irtaimen omaisuuden: 1 hevosen, 1 lehmän, 1 vasikan, 5 lammasta, 1 viikatteen, 1 sirpin ja 1 varstan, seuraavia ehtoja vastaan:

1:o että Matti Matinpoika lunastaa ulos hänen vaimonsa kanssasiskot Maria ja Susanna Juhontyttäret 20 taalarilla samaa rahaa maksamalla kumpaisellekin kykynsä mukaan, ja 2:o niin, etteivät he eikä Mattin vaimo voi sen jälkeen nauttia enempää isänsä Juhon eikä äitinsäkään perintöoikeutta siitä omaisuudesta, jonka nämä saattavat jättää jälkeensä, ja 3:o on Matti velvoitettu maksamaan Kallion talon vuosille 1738 ja 1739 kertyneet kruununrästit, jotka nousevat 80 taalariin 29 äyriin kuparirahaa, sekä 4:o velvoitetaan hänet maksamaan vanhojen perillisten jäljelläolevat perintövaatimukset talossa, nimittäin Knuutti Karhulle 12 taalaria 3 /:, Vappu Jaakontyttäreille 21 taalaria 17 /: ja Maria Jaakontyttäreille 20 taalaria 28 /:, jotka maksut tekevät yhteensä 135 taalaria kuparirahaa. Mutta kaiken muun niin kaupungissa kuin maalla tekemänsä velan sitoutuu Juho Jaakonpoika itse maksamaan, mihin Matti Matinpoika ilmoitti olevansa tyytyväinen ja valmis. Sittemmin on Juho Jaakonpoika saanut vahvistuksen tälle kauppa kirjalleen 12.11.1740 sillä lisäyksellä, että Matti maksaa hänelle vielä 1/2 tynnyriä rukiita. Ja nyt Matti Matinpoika anoo tämän aktin liitettäväksi tuomiokirjoihin.”¹¹⁾

Siis selviää, että Kallion talo oli joutunut kruunun- ja perintövelkojen raskauttamaan tilaan,

josta Juho Jaakonpoika Kallio hankki ulospääsyt vävynsä Matti Matinpoika Leikkaan avulla. Juho Kallion vanhin tytär Aune oli vihitty 13.1.1740 Matti Matinpoika Leikkaan kanssa, siis vähän ennen em. sopimuksen solmimista ja hän jäi perheen ainoana lapsena kotitaloon Laihialle, kun muut muuttivat Mustasaaren Veikkaalaan. Perinnönjaosta ilmenevät tyttäret Maria (s. 1.2.1727) ja Susanna (s. 9.10.1729) kyllä seurasivat mukana, vaikka heidät onkin unohdettu muuttotodistuksesta. Juho Juhonpojan syntymätietoa ei ilmene mistään asiakirjasta. Laihian henkiveroluetteloon hänet kirjataan 1738–39. Vanhempi sisko Aune, joka oli syntynyt 30.11.1718, kirjataan 1735–39, Juhon syntymävuosi on 1722 hänen kuolinikänsä mukaan.

Asutusluettelon mukaan Juho Jaakonpoika Kallio oli ensin Bergin isäntänä 1741–43 ja hänen poikansa Juho, Bergin vävy, 1744–1772. Mustasaaren kirkonkirjasta Juholle ja Lisa Iisakintyttäreille voidaan rekisteröidä 17 lasta, jotka kaikki kuolevat pieninä. Niinpä Juho jäi itselliseksi Bergiin Lisa Iisakintyttären kuoleman 14.3.1772 jälkeen. Hän kuitenkin avioitui uudestaan 23.10.1772 Anna Johanintytär Bussin kanssa Gerbynkylästä, jonka kanssa sai vielä neljä lasta. Näistä kolme kuoli pieninä, mutta kaikkein nuorin Anna Maria, joka syntyi 20.1.1778, eli ainoana aikuiseksi Juhon 21 lapsesta ja vihittiin 8.7.1798 sundomilaisen talollisen Iisak Andersinpoika Falckin kanssa. Heillä oli ainakin kolme avioitunutta lasta, joista suku jatkui Mustasaassa. Mutta Bergin talossa Juhon suku ei jatkanut. Lisäksi Juhon siskon Susannan suku jatkui Veikkaalan Kullan talossa, jonka emäntänä Susanna oli.

Vanhempi Juho vaikuttaa olleen kiivas mies, pukari, joka riiteli vähän väliä naapureitaan vastaan, mutta pahin riita hänellä oli poikaansa Juhoa vastaan. Riitaa käsiteltiin mm. Mustasaaren käräjillä 1754 (§ 67.). Asiasta oli jo hovioikeuden päätös 19.11.1753, jonka mukaan vanha talollinen Juho Jaakonpoika on eripurassa elänyt poikansa Juho Juhonpoika Bergin ja miniänsä Lisa Iisakintyttären Veikkaalasta kanssa, ja pitää hänen erota Lisän 1 manttaalin perintötalosta Bergistä, jota he ovat tähän asti asuneet yhtiönä, jotta pahoilta riidoilta vastedes säästyttäisiin. Ja koska Juho Jaakonpojan vaimo Malin Jaakontytär on kuollut viime keväänä, on hänen jäämistönsä laillisesti jaettava lasten kesken. Ja oli viime syyskäräjien kehoituksesta perunkirjoitus pidetty 8.2.1754, jolloin Juho Jaakonpojan tuomiset ja yhtiön lyhenykset oli eroteltu jaon ulkopuolelle, ja ne tulisi

arvioida tiettyyn summaan ja laatia sen jälkeen perinnönjakoluettelo edesmenneen Malin Jaakontyttären jälkeen. Perunkirjoituksesta ei kuitenkaan päästy yhteisymmärrykseen, ei varsinkaan sen suhteen, mitä Juho Jaakonpoika oli tuonut mukanaan yhtiöön. Ja Juho oli tästä haastanut poikansa näille käräjille. Nyt oli vakavasti vedottu osapuoliin, myös Juho Jaakonpojan vävyihin; talolliseen Matti Kallioon Laihialla, joka on aviossa Aune Juhontyttären kanssa, ja Maria Juhontyttären mieheen, sotamies Eerik Sneckenbergiin sekä kievarinpitäjään Elias Kulliin Veikkaalasta vaimonsa Susanna Juhontyttären puolesta. Tällöin Juho Jaakonpojan valtuutettu raatimies Samuel Lithovius esitti, että Juho Jaakonpoika oli luovuttanut verotalonsa Kallion vävyllensä Matti Kalliolle sekä ottanut haltuunsa vuonna 1739 Bergin talon, joka oli silloin joutumaisillaan verohylyksi, sillä tarkoituksella, että pelastaisi sen autioitumiselta ja pitäisi sen Liisa Iisakintyttären ulottuvilla rakentamalla avioliiton tämän ja poikansa Juhon välille. Ja oli Juho Jaakonpoika tuonut kaiken irtaimen omaisuutensa mukanaan Bergin taloon ja käyttänyt sen talon velan maksamiseen ja ylläpitoon. Nyt esitti valtuutettu näiden tuomisten erottamista jakamattomaan pesään ja sen jälkeen jäännöksen jakamista lasten äidinperintönä. Ja siitä, mikä on yhtiöön kartutettu, tulisi lisätä puolet Juho Jaakonpojalle. Lisäksi tulisi jaettavaa perintöä lieventää, ja jos Juho vaatimukseen yhtiöön kartutetusta puolesta ei suostuttaisi, tulisi siinä tapauksessa Juhon ja hänen vaimonsa työstä yhtiön eteen maksaa vuotuisen palkan mukaan sekä maksaa korvaus hänen yhtiöön tuomastaan omaisuudesta. Juho Juhonpojan valtuutettu ei kiistänyt Juho Jaakonpojan korvausvaatimusta (*Seuraa hyvin pitkä omaisuuden osien tarkastelu, jossa Juho Juhonpoika vastusti tiettyjä korvauksia 12 kohtaan jaotellulla ohjelmalla ja johon tässä ei ole tilaa*). Yhtiöstä jäi maksettavaksi takaajille 289 taalaria 13 äyriä ja oikeus määräsi yhtiön jakotoimituksen yhtiömiesten välillä ja lisätodistuksia vuosien 1739 ja 1740 siirroista.¹²⁾

Uusi Samuel Heikinpojan suku Laihialta Bergiin 1767

Laihian “lastenkirjan” jaksolla 1749–69 ilmoitetaan Jokikylän itsellisten sivulla, että paimenen poika ja renki Samuel Heikinpoika s. 1730, vaimo Susanna s. 29.3.1742 ja lapsi Mikki s. 30.7.1766 ovat muuttaneet 1767 Veikkaalan Nissilään. — Heidät veti sinne Bergin verotalon syytinkisö-pimus:

Renki Samuel Henrikinpoika ilmoitti lailla vahvistettavaksi Mustasaaren käräjillä 16.11.1767 (48. §), Bergin 21/64 manttaalin verotaloa Veikkaalassa koskevan itsensä ja vaimonsa Susanna Mikintyttären sekä Juho Juhonpoika ja Lisa Iisakintytär Bergin allekirjoittaman sopimuksen, jossa mm. luki *“kun kerran rakkaan vaimoni Lisa Iisakintytär Bergin siskon poika, nuori renki Mikael Jaakobinpoika, jolta todistajan läsnäollessa on tiedusteltu, haluaako hän käyttää lähimpänä perillisenä yhtiömiesoikeuttaan omistamamme Bergin 21/94 manttaalin verotalon hallintaan Mustasaaren Veikkaalassa niin, että yhdessä meidän kanssamme ylläpitäisi taloa ja tulisi meidän kuoltuamme sen omistajaksi, kun kerran meillä itselämme ei ole sille yhtään perillistä elossa, ja kun painostava vanhuus on jo saanut meissä vallan, ja kun varattomina ilman muuta palvelusväkeä yrittämme ylläpitää taloa viljeltävänä, niin ei hän halua ottaa taloa näillä sanotuilla vastaan, vaan on hän ainoastaan halukas ostamaan pois talomme, mihin puolestaan me emme ole halukkaita, joten olemme päätyneet turvataksemme talomme ylläpidon ja elantomme voimiemme vähetessä ja työn ja vaivannäön lisääntyessä, sellaiseen päätökseen, että minä Juho Juhonpoika Berg otan vaimoni Lisa Iisakintyttären (lukee Jaakobintytär) suostumuksella yhtiömieheksemme naimen rengin Samuel Henrikinpojan Laihian pitäjältä sillä ehdolla, että hän maksaa meille 2000 taalaria kuparirahaa, sekä että tekee ahkerasti työtä kanssamme talossamme ja on uskollinen ja kuuliainen meille ja antaa haudata meidät kunniallisesti kuolemamme jälkeen, jonka johdosta pitää mainitun Bergin talon langeta meiltä hänelle, ja niin kauan kuin me itse pidämme omistuksessamme taloa, tulee Samuelin saada työstä 120 taalaria vuotuista palkkaa, kuten laillisesti pestatun rengin kuuluu, ja jos tavalla tai toisella emme vastaisuudessa tule tyydyttävästi toimeen yhdessä, jätän minä rakkaan vaimoni suostumuksella talon omistuksen ja hoidon kokonaan Samuel Henrikinpojalle, jossa tapauksessa velvollisuutemme vuosipalkan maksuun lakkaa ja me pidätämme itsellemme talosta kohtuullisen syytinkiosuuden, joka koostuu vuotuisesti niin kauan kuin elämme: ...”* Vaasan kaupungissa 17.11.1767 Juho Juhonp. Berg Lisa Iisakint. Berg³⁾

Bergin verotalon 21/94 manttaalin rintaperijöiden joukko oli siis huvennut Juho Bergin vaimon Lisan siskon Anna Iisakintyttären ja tämän miehen salpietarinkeittäjän Jaakob Jaakobinpoika Högbomin 26.9.1750 syntyneeseen poikaan Mi-

kaeliin, jolla ei ollut halua ottaa taloa, mikä antoi tilaisuuden Samuel Henrikinpojalle Laihialta. Mikael ei jäänyt kuitenkaan ainoaksi rintaperilliseksi, sillä hänellä oli sisko Maria s. 27.12.1762, joka avioitui 28.1.1781 renki Mikki Jaakonpoika Starckin (s. Laihialla 23.4.1755 k. 25.5.1813) kanssa. Mikki lähti ensin rengiksi Vaasaan 1774, jota kautta päätyi Veikkaalaan. Näin syntyi yksi Bergin laihialaisyhteys lisää, sillä Mikin vanhemmat olivat Jaakko Heikinpoika Starck, s. 14.4.1734 k. 19.2.1756 ja Liisa Mikint. Sorvari s. 4.1718 k. 19.6.1784, molemmat Kupparlankylästä.

Mikael Högbom pestattiin myöhemmin sotamieheksi nimellä Trumpet. Hän ehti saada kahdesta aviosta 14 lasta, joista kaikki 5 ensimmäisestä liitosta kuolivat pieninä. Toisen liiton yhdeksästä lapsesta oli vuonna 1800 elossa kolme: Fredrik, Ulla ja Beata Lisa. Tällöin rippikirja ilmoittaa hänen muuttaneen Alavudelle ilman todistusta. Jatkan suku Mikael Trumpetista, jää vielä tutkittavaksi? Koivulahdella vihittiin Karl Mikaelinpoika Trumpet Veikkaalasta Anna Jaakobintyttären kanssa 11.2.1818 ja pariskunta sai Koivulahdessa muutaman lapsen. Mutta ensin on varmistettava tämän Karl Trumpetin alkuperä.

Samuel Henrikinpojan vanhemmat olivat paimen Henrik Matinpoika (s. 1703 s. 23.1.1774) ja Beata Juhontytär Somppi (s. 1.10.1703 Sulva k. 27.2.1793). Perhe asui ensin Kupparlan Sorvarissa ja sitten Jokikylän Tuomarissa ja Tarkkasesa. Beatan isä Juho Matinpoika oli ensin syytinkimiehenä Sulvan Westerbyn Södermanin talossa. Leskeydyttyään 7.2.1714 Maria Mikaelintytär Nygårdin jälkeen, hän nai 24.6.1715 Kupparlan Sompin leskiemännän Maria Martintyttären ja toimi Sompin isäntänä joinakin isonvihan jälkeisinä vuosina. Jokikylän Tuomarin talossa oli emäntänä Beatan sisko Kirstin. Beatalla oli kaksi muutakin siskoa Maria ja Liisa (emäntänä Luntilan talossa). Kirstinin miehen Matti Hannunpoika Tuomarin (Mallin) kanteista selviää, että Beatan äiti Maria Mikaelintytär oli lähtöisin Helsingbyn Nygårdin talosta.²⁸⁾ Täten pojan Samuelin tie johti luontevasti Mustasaaren.

Vaikuttaa siltä, että Samuelin suku iskeytyisi luultavasti Bergin taloon, kun hänen poikansa Mikael (s. Laihia 8.8.1766 k. 31.10.1811) jatkoi siellä hallintaa hänen jälkeensä, mutta Mikaelin kuoleman jälkeen talo näyttää livenneen hänen vävytensä Anders Andersinpoika Stenbergiltä (s. Korsnäs 30.11.1782) ja tyttäreltään Elisabetilta

(s. 20.9.1785) jälleen uusille omistajille. Samuelin suku näyttäisi kylläkin jatkuneen Mustasaassa, lähinnä nuorimman tyttären Susannan s. 1.2.1783 ja hänen miehensä Israel Markuksenpoika Svarfvarin s. 22.12.1784 kautta (vih. 30.11.1806), muttei enää Bergissä.

Samuel Henrikinpojan perhetaulu:

Taulu 1

I. Samuel Henrikinp. Tarkkanen Berg
s. 24.1.1730 k. (eli vielä 1806)
Pso 21.12.1760 Susanna Mikint. Tarkkanen
s. 29.3.1742 k. (eli vielä 1806)
Lapset, II.:
Heikki s. Laihia 6.11.1761 k. 8.12.1761
Matti s. Laihia 1.1.1764 k. 15.7.1764
Mikael Berg s. Laihia 8.8.1766 k. 31.10.1811
Pso 23.1.1785 Beata Andersint. Kulla
s. 21.12.1764
Maria Berg s. 20.2.1771 k. 14.8.1780
Brita Berg s. 15.3.1775
Pso 14.12.1804 Gabriel Andersinp. Sundblad
Samuel Berg s. 8.8.1778, nton
Susanna Berg s. 1.2.1783
Pso 30.11.1806 Israel Markuksenp. Svarfvar
s. 22.12.1784

Bergin talo 1760 kahtia, toisessakin osassa laihialaisvoimia

Bergin 2/3 manttaalin verotalo oli jaettu ensin 1760 kahteen 1/3 manttaalin osaan ja vuodesta 1764 alkaen 21/94 manttaalin osiin. Bergin toista 21/94 manttaalin osaa piti hallussaan 1760 alkaen Mats Gustavinpoika Berg s. 21.2.1736, joka oli Lisa Iisakintyttären isän veljen Gustav Thomasinpoika Bergin poika ja ehti olla muutaman vuoden ennen sitä salpietarinkeittäjänä. Voitialassa oli vanha ruutitehdas, jonka takia salpietarinkeittäjiä oli Mustasaassa tavallista enemmän. Mats Berg oli käynyt hakemassa vaimonsa Laihian Miettylän Franssin talosta 13.2.1757, Simuna Jaakonpoika Franssin tyttären Marian, s. 24.2.1732. Tämä yhteys olisi kirkonkirjojen puutteiden takia epäselvä, mutta sen varmistaa Laihian käräjien 19.9.1776 § 15. Niillä verotalollinen Jaakko Simunanpoika Franssi esitti 27.9.1776 päivätyyn sopimuksen koskien 7/12 manttaalin Franssin verotaloa, josta hän oli lunastanut ulos yhteensä 450 taalarilla veljensä ja lankonsa. Allekirjoittajina ovat veli Tuomas Simunanpoika, lanko Filpus Sorvari vaimonsa Liisan puolesta ja lanko Mats Berg vaimonsa Marian puolesta. Lisäksi Jaakko Franssi oli lunastanut jo aikaisemmin veljensä Matti Franssin ulos puoles-

ta Franssin taloa. Tämän jälkeen tuli Franssi huu-datettua ensimmäisen kerran Jaakon toimesta.¹⁴⁾ Näin laihialaisia voimia oli jossain muodossa Veikkaalan molemmissa Bergin taloissa, niin väistyvässä kuin uudessakin väessä. Mats Berg kuoli jo 27.2.1777, jolloin kaikki hänen lapsensa olivat vielä kovasti alaikäisiä. Sen jälkeen leski Maria Simunantytär näyttäisi hallinneen tätä Bergin toista puolta kuolemaansa 30.9.1785 asti. Marian tytär Magdalena vihittiin 21.10.1784 vöyriäläisen Anders Simoninpoika Grannasin kanssa, josta tuli isäntä siksi aikaa, kunnes Marian poika Gustav Berg nähtävästi vuonna 1792 astui isännyyteen, joka kesti hänen kuolemaansa 28.5.1808 asti.

Veikkaalan Bergin 2/3 manttaalin verotalon isäntäluettelo 1567–1759:

Morten Sigfridinp. (perustaja)	1567–1620
Bertil Morteninp., poika	1621–40
Bertil Grelsinp., siskonpoika	1641–75
Pso Klaara Jaakont., Vähstäkyröstä	
Henrik Grelsinp., edellisen veli	1676–80
Juho Juhonpoika, Klaaran 2:o	1681–97
Pso (1) Klaara Jaakont.	
Thomas Bertilinp., poikap.	1698–1713
Pso Maria Matsint. Voitialasta	
Iisak Thomasinp., pk	1719–31
Pso Lisa Matsint.	
Gustav Thomasinp., veli	1732–38
Pso (1) Anna Eliaant.	
Markus Simoninp., Karkkimalasta	1739–40
Juho Jaakonp. Kallio Laihialta	1741–43
Pso Malin Jaakont. Nyysti	
Juho Juhonp. Kallio Berg	1744–59
Pso (1) Lisa Iisakint. Berg	

Veikkaalan Bergien sukutaulu seitsemänteen polveen:

Taulu 1

I. Mårten Sigfridinp. Berg s. n. 1540 k. 1620
Pso NN
Lapset:
Bertil Mårteninp. Berg s. 1574, elossa 1646.
Lapseton.
NN Mårtenint. Berg, Tauluun 2.

Taulu 2 (Taulusta 1)

II. NN Mårtenint. Berg
Pso Grels NNinp. Berg
Lapset, III.:
Bertil Grelsinp. Berg s. 1599, Tauluun 3.
Henrik Grelsinp. Berg Keto, Tauluun 10.

Taulu 3 (Taulusta 2)
III. Bertil Grelsinp. Berg s. 1599 k. 14.6.1679
Pso Klaara Jaakontytär s. Vähäkyrö
Lapset, IV.:
Brita Berg
NN Berg s. 6.10.1672
Thomas Berg kast. 14.12.1673, Tauluun 4.
Agnes Berg kast. 17.1.1675
Maria Berg s. 1679

Taulu 4 (Taulusta 3)
IV. Thomas Berg kast. 14.12.1673
Pso Maria (Margeta) Matsintytär (elossa 1739)
Lapset, V.:
Mats Berg s. 23.9.1698
Iisak Berg s. 28.10.1699 k. 1.11.1737, Tauluun 5.

Simon Berg s. 19.10.1700
Maria Berg s. 14.1.1702
NN Berg s. 23.1.1705
Maria Berg s. 12.1.1707 k. 2.5.1707
Sakris Berg s. 6.8.1708
Gustav Berg s. 6.8.1708, Tauluun 7.

Taulu 5 (Taulusta 4)
V. Iisak Berg s. 28.10.1699 k. 1.11.1737
Pso Lisa Matsintytär (Voitilasta)
s. 1701 k. 23.8.1761
Lapset, VI.:
Maria Berg s. 31.5.1720 k. 1.8.1721
Iisak Berg s. 13.11.1721 k. 20.7.1722
Lisa Berg s. 12.5.1723 k. 14.3.1772, Tauluun 6.
Anna Berg s. 8.5.1725 k. 27.6.1803
Pso Jaakob Jaakobinp. Högbom
s. 1726 k. 9.8.1785
Susanna Berg s. 14.5.1727 k. 21.6.1727
Johan Berg s. 2.6.1728 k. 1.8.1729
Maria Berg s. 16.2.1730 k. 7.5.1730
Jaakob Berg s. 29.5.1731 k. 26.7.1731
Karin Berg s. 12.2.1733 k. 26.7.1733

Taulu 6 (Taulusta 5)
VI. Lisa Berg s. 12.5.1723 k. 14.3.1772
Pso 20.12.1741 Juho Juhonp. Kallio
s. 1722 k. 30.10.1781
Lapset, VII.:
Iisak Berg s. 2.12.1742 k. 18.1.1743
Johannes Berg s. 24.6.1744 k. 29.6.1744
Maria Berg s. 19.6.1745 k. 11.8.1745
Lisa Berg s. 26.9.1746 k. 11.10.1746
Brita Berg s. 8.9.1747 k. 22.11.1747
Anders Berg s. 10.1.1749 k. 21.1.1749
Anna Berg s. 4.12.1749 k. 13.12.1749
Thomas Berg s. 4.12.1749 k. 17.12.1749
Malin Berg s. 29.1.1751 k. 7.9.1751

Jaakob Berg s. 17.3.1752 k. 4.4.1752
Anders Berg s. 24.10.1754 k. 2.11.1754
Karin Berg s. 24.10.1754 k. 2.11.1754
Agneta Berg s. 6.1.1756 k. 26.7.1756
Maria Berg s. 7.4.1757 k. 19.6.1757
Karin Berg s. 21.10.1758 k. 3.3.1760
Mats Berg s. 5.1763 k. 7.8.1767
Sakris Berg s. 2.1764 k. 25.7.1764

Taulu 7 (Taulusta 4)
V. Gustav Berg s. 6.8.1708 k.
Pso 1:o 12.12.1731 Anna Eliaantytär
s. 1699 k. 16.12.1742
Pso 2:o 26.6.1743 Maria Simunantytär
s. Vähäkyrö
Lapset, VI.:
Abram Berg s. 3.5.1733 k. 17.8.1733
Elias Berg s. 21.10.1734 k. 8.7.1735
Mats Berg s. 21.2.1736 k. 27.2.1777, Tauluun 8.
Iisak Berg s. 28.7.1737 k. 18.10.1737
Katarina Berg s. 20.9.1738 k. 14.11.1739
Elisabet Berg s. 21.10.1740 k. 25.10.1740

Taulu 8 (Taulusta 7)
VI. Mats Berg s. 21.2.1736 k. 27.2.1777.
Pso 13.2.1757 Maria Simunant. Franssi
s. 24.2.1732 Laihia k. 30.9.1785
Lapset, VII.:
Anna Berg s. 15.12.1757 k. 16.4.1761
Beata Berg s. 10.12.1759
Jaakob Berg s. 10.4.1762 k. 24.9.1762
Mats Berg s. 12.6.1763 k. 12.12.1763
Magdalena Berg s. 29.10.1764
Pso 21.10.1784 Anders Simoninp. Grannas
s. Vöyri 21.5.1761
Gustav Berg s. 27.3.1772 k. 28.5.1808,
Tauluun 9.
Anders Berg s. 26.11.1775, torppari, nton?
k.s.p.l. 27.2.1777 k. 27.2.1777

Taulu 9 (Taulusta 8)
VII. Gustav Berg s. 27.3.1772 k. 28.5.1808.
Pso 19.2.1792 Maria Matsint. Pada
s. 8.10.1768 k. 15.4.1808
Lapset, VIII.:
Maria Fredrika Berg s. 21.12.1792

Pso 13.8.1809 Jaakob Jaakobinp. Dalin
Anders Berg s. 27.11.1793 k. 4.1.1794
Johanna Berg s. 12.11.1794 k. 25.8.1796
Gustav Berg s. 30.12.1795 k. 13.5.1796
Stina Beata Berg s. 22.2.1797 k. 12.5.1798
Johan Abraham Berg s. 10.6.1799 k. 7.7.1799
Mats Herman Berg s. 3.7.1800 k. 16.7.1800
Herman Berg s. 21.2.1802 k. 1.3.1802

Taulu 10 (Taulusta 2)
III. Henrik Grelsinp. Berg Keto
Pso NN
Lapset, IV.:
Brita Henrikint. Berg Keto
Helga Henrikint. Berg Keto
Gertrud Henrikint. Berg Keto Studd,
Tauluun 11.
Johan Henrikinp. Berg Keto s. 1653, Tauluun 12.
Karin Henrikint. Berg Keto

Taulu 11 (Taulusta 10)
III. Gertrud Henrikint. Berg Keto Studd
s. 1660 k. 16.2.1730
Pso 1685 Henrik Eerikinp. Studd
Lapset, IV.:
Elisabet Studd s. 23.10.1687
Jaakob Studd s. 1689
Simon Studd

Taulu 12 (Taulusta 10)
III. Johan Henrikinp. Berg Keto
s. 1653 k. 13.11.1742
Pso Valborg Jaakobint. k. 19.6.1763
Lapset, IV.:
Mats Keto s. 1691 k. 19.8.1730
(isäntä 1713, 1723–30; nton?)
Mikael Keto s. 31.7.1699
Mårten Keto s. 6.11.1700 k. 11.6.1754, Tauluun 13.
NN Keto s. 17.11.1703
Anders Keto s. 27.10.1704
NN Keto s. 5.11.1704 k. 5.11.1704
NN Keto s. 18.7.1705
Mikael Keto s. 19.9.1708
Simon Keto s. 19.9.1708
Marja Keto s. 13.1.1710
Beata Keto s. 1712

Taulu 13 (Taulusta 12)
IV. Mårten Keto s. 6.11.1700 k. 11.6.1754
Pso 22.12.1728 Anna Hansint. 1702 k. 1.2.1758
Lapset, V.:
Anders Keto s. 1.11.1729 k. 14.7.1730
Anna Keto s. 9.12.1730 k. 2.12.1797 (nton).
Valborg Keto s. 23.4.1732
Pso 11.12.1748 Elias Eliaanp.
Johan Keto s. 9.5.1733 k. 25.1.1799, Tauluun 14.
Kaarina Keto s. 27.2.1735 k. 5.7.1735
Lisa Keto s. 15.9.1736 k. 19.2.1809
Pso 17.12.1758 Bertil Simoninp. s. 1735 k. 5.3.1813
Jaakob Keto s. 18.3.1740

Taulu 14 (Taulusta 13)
V. Johan Keto s. 9.5.1733 k. 25.1.1799
Pso 28.12.1751 Maria Matint. Törvi
s. 17.1.1731 k. 9.5.1778
Lapset, VI.:
Lisa Keto s. 25.9.1753 k. 1.11.1753
Anders Keto s. 16.10.1756 k. 29.8.1803,
Tauluun 15.
Brita Keto s. 9.9.1758 k.
Maria Keto s. 28.3.1761 k. 13.4.1761
Anna Keto s. 22.7.1763 k.

Taulu 15 (Taulusta 14)
VI. Anders Keto s. 16.10.1756 k. 29.8.1803
Pso 15.10.1789 Maria Jaakont. Vähäsauro
s. 18.10.1770
Lapset, VII.:
Anna Keto s. 4.12.1790
Pso 2.10.1808 Mårten Matsinp. Flemming
s. 4.7.1787
Elisabet Keto s. 13.7.1793
Pso 2.7.1815 Johan Niklas Kristianinp. Ahlbäck
s. 16.8.1794 k. 6.10.1834
Maria Keto s. 15.3.1795
Pso 3.9.1820 Iisak Eerikinp. Groop
s. 16.8.1797
Mikael Keto s. 30.9.1797 k. 31.10.1849
Pso 6.1.1820 Maria Johanint. Herrgård
Brita Keto s. 28.12.1800
Pso 3.6.1821 Jaakob Johaninp. Hjort
Johannes Keto s. 3.8.183 k. 17.9.1803

Kallio eli Helgala, talo Laihian Isossakylässä

Taloa nimitettiin noin vuoteen 1730 asti Helgalaksi, jonka jälkeen Kallio-nimi tuli tilalle. Vanhempi nimi johtui Helga-leskestä, joka mainitaan talon veronmaksajana vuonna 1546.

KALLIO eli HELGALA, 1/2 mt., Nro 27 Laihian Isossakylässä
Isännät 1750-luvulle asti:

Leski Helga	1546
Pietari Tuorinp.	1548
Simuna Pietarinp.	1549–1591
Sippo Simunanp. Helgala	1592–1634
Paavo Pertunpoika (syytinkimies)	1635–1637
Olli Tuomaanpoika (syytinkimies)	1637–1642

Sippo Pentinp. Helgala (k. 1644) 1643–1644
 Leski Vappu Tuomaantytär (os. Leikas) 1645–1647
 Uusi mies Pietari Heikinpoika 1647–(1654)
 1668
 Pk Erkki Siponp. Helgala (k. 1684) (1654)
 1669–1683
 Pso Anna Klemetint. Puska (Nyystilästä)
 Vävy Jaakko Matinp. 1684–1715
 (Alapotin.muk. Leikas Isostakylästä k. 1725)
 Pso (1681) Marketta Erkintytär Helgala
 Pk Juho Jaakonp. Kallio 1716–1740
 (siirtyi Veikkaalan Bergiin)
 Pso (1715) Mallu Jaakont. Nyysti (Isostakylästä)
 Vävy Matti Matinp. Leikas (Isostakylästä) 1740–
 Pso Aune Juhont. Kallio

Leski Helgan jälkeläiset asuivat taloa, kunnes kuvaan astui Sippo Helgalan syytinkimies Paavo Pertunpoika. Oltuaan vain vuoden isäntänä Paavo esitti Laihian syyskäräjillä 1636:

*“Hän on iäkäs, omaa vain yhden pojan, joka oli jättänyt talon eikä voi sen töissä auttaa, jonka takia hän oli ottanut yksissä tuumin vaimonsa kanssa turvaksi nuoren syytinkimiehen Olli Tuomaanpojan, jolle he lupasivat kaiken irtaimen ja kiinteän omaisuutensa kuolemansa jälkeen kuten omalle lihallselle pojalleen.”*¹⁵⁾ Mutta talvella 1639 Paavo tuomittiin käräjillä maksamaan Olli Tuomaanpojalle palkat hänen palveluksistaan.¹⁶⁾ Irtisanominen ei heti siitä toteutunut, vaan Olli oli talon veronmaksajana vuoteen 1643 asti.¹⁷⁾

Sippo Pentinpojan suku ottaa Helgalan haltuunsa

Se miten Paavo Pertunpoika oli tullut taloon ja joutui siitä luopumaan selviää tarkemmin vuoden 1652 talvikäräjillä:

“Entisen isännän tytär Vappu Sipontytär vaatii Paavo Pertunpojalta 1/2 manttaalin verotaloa Isossakylässä itselleen perintötalona vanhempiensa jälkeen, jotka olivat ottaneet Paavo Pertunpojan syytinkimiehekseen. Paavo vastaa, että Vappu oli jättänyt vanhemmat oman onnensa nojaan, ryhtynyt sotilaaksi ja jättänyt talon verohylyksi, jonka jälkeen Paavo oli ottanut sen haltuunsa ja maksanut verot (“lät wija sig till såldat så dett hoon i lika mått legat sigh ifrån hemmanet och dett i wrack lemnet, som Påhl sedan innehadde och skattade läre”). Kuitenkin Paavo oli joutunut ottamaan avuksi ja syytinkinsä antajaksi ensin Olli Tuomaanpojan, joka asui taloa muutaman vuoden (“några år”) nojautuen lainlukija Jaakko Niileksenpojan tuomioon 22. elokuuta 1636, min-

*kä jälkeen hän joutui myymään talonsa kauppa-kirjalla 3. lokakuuta 1642 Sippo Pentinpojalle, kuten uskottujen miesten allekirjoitus osoittaa. Sittemmin ostaja kuoli, mutta hänen leskensä otti talon haltuunsa. Paavo huomautti, että lainlukijan kirje on vahvistanut heidän perintöoikeutensa ja kukaan ei ole tullut sitä oikeuteen moittimaan 16 vuoteen. Tuomittiin maankaaren 18. luvun nojalla, ettei talon omistusoikeudesta saa enää kiistellä eikä Vapun kanne ole minkään arvoinen.”*¹⁷⁾

Päättyikö tähän vanhan suvun taru Helgalassa, jää arvattavaksi. Vapun täytyi olla vuonna 1652 jo aika iäkäs, koska hänen isänsä oli saanut talon jo vuonna 1592, ja omata aikuisiässä olevia lapsia yrityksensä tueksi, mutta se, miten Helgalan vanha suku lienee jatkunut Vappu Sipontyttären kautta, ei ole selvinnyt.

Syyskäräjillä 1652 esittivät Sippo Pentinpojan leski Vappu Tuomaantytär ja hänen uusi miehensä Pietari Heikinpoika, joka toimi isäntänä seitsemisen vuotta, keskinäisen testamentin. He olivat jo ikäihmisiä:

*“Mies testamenttasi sydämellisestä rakkaudesta (“af Hjertelig kiärlek”) vaimollensa ja ainoastaan hänelle lahjakirjeellä kaiken sen omaisuuden, jonka hän oli tuonut Helgalan taloon, kun oli sinne tullut avioliiton kautta ... niin, että ei kukaan hänen syntynyt tai syntymätön perillinen voi saada “penninkiäkään”, vaan kaikki jää vaimon ja talon nautinnoksi. Ja jos vaimo Vappu kuolisi ennen rakasta miestänsä, hän lahjoittaa miehensä Pietarin nautittavaksi kaiken taloon tuomansa irtaimen omaisuuden, vastaten niin hyvin hänen miehensä tuomisia, ettei siitä lapsia hyvitetä enempää kuin kahdella tynnyrillä viljaa, ja ovat he lahjoituksestansa tehneet tilit selviksi Pietarin poikapuolen Erkki Siponpojan kanssa ja he vaativat kihlakunnan oikeuden vahvistusta tahdolleen ja poikapuoli kaikkeen tähän myöntyy. Lahjakirje, jonka oli kirjannut herra Pertteli Jackeus (“Her Bertil Hindrici Jachao”) 8.2.1652 ja todistivat Mikki Laulaja ja Simuna Nyysti (“Talman Michel Nielson Laula och Simon Olofsson Nysti”), vahvistettiin sekä lapsipuolia velvoitettiin lisäämään Pietarin testamentin arvoon kaiken häneltä talon parannukseksi tulevan.”*¹⁸⁾

“Sitten leski Vappu Tuomaantyttären uusi mies Pietari Heikinpoika teki tiettäväksi kesäkäräjillä 1654, että hänen poikapuolensa Erkki Siponpoika oli ottanut uskottujen miesten läsnäollessa isänsä talon Helgalan, niin maat kuin rakennuksetkin, hallintaansa. Toisaalta Pietari väitti, että Erkki oli siskonsa Priitan ja heidän äitinsä kanssa täydessä

yhteisymmärryksessä luvannut hänelle puolet Helgalan taloa niin kiinteän kuin irtaimen osaltakin. Erkki myönsi nyt julkisesti oikeuden edessä niin luvanneensa, mutta alkaneensa suuresti epäillä, onnistuuko yhteiselo sittenkään, sillä hänellä oli jatkuvaa kinaa isäpuolensa kanssa¹⁹⁾

Samaan vuoteen 1654 osui muutenkin vastoinkäymisiä. Isossakylässä oli ryöstäytynyt 18.6. kirkonmenojen aikaan tuli irti, erään talon katolta lähteneestä kipinästä, ja neljä taloa oli tuhoutunut rakennuksiltaan ja kaikelta irtaimistoltaan. Ne olivat Pertteli Tapaninpojan (Leikas), Pietari Heikinpojan (Helgala), Juho Perttelinpojan (Wiik) ja Pentti Hartviikinpojan (Viikus) talot.¹⁹⁾

Erkki Siponpoika ja Anna Klemetin tytär tulevat Helgalan isäntäväeksi

Pietaria seurasi Helgalan isäntänä hänen poikapuolensa Erkki Siponpoika. Hänen vaimonsa oli Nyystilän Puskan talosta. Erkki kohdisti lankonsa Jaakko Jaakonpojan⁹⁾ kanssa perintökanteen toista lankoa, Juho Puskaa vastaan Laihian talvikäräjillä 1681:

“Kantajat vaativat langoltaan Juho Puskalta vuosi sitten kuolleen autuaan anoppinsa Priita Matintyttären jälkeenjättämää omaisuutta vuoden 1658 jakoluettelon mukaisesti. Tästä luettelosta ja Priitan omaisuudesta Juho Puska ei tiennyt sen tarkemmin, vaan esitti 11.10.1672 laaditun itsensä ja isänsä siskon välisen perinnönsovittelun, jonka lopussa määrättiin, että autuaan Priitan vuoden 1658 jakoluettelossa kirjattu omaisuus siirtyy hänen kuolemansa jälkeen yksistään Juholle, koska hänen vaimonsa muut sisaret olivat nauttineet perintöosansa jo vainajan elinaikana. Nyt Juho vaati lainvoimaa mainitulle jakoluettelolle, varsinkin kun hän oli tarjonnut syytingin autuaalle anopilleen ja saattanut hänet hautaan, minkä lautamiehet tunnustivat. Oikeus julisti mainitun omaisuuden Juho Puskan hyväksi kuninkaallisen hovioikeuden 21.12.1664 päätöksen nojalla, mutta Erkki halusi vielä näyttää nyt poissaolevan Johannes Laibeckin kirjoittaman todistuksen vainajan viimeisellä ehtoollisellaan ilmaisemasta tahdosta.”²⁰⁾

Erkin vaimo Anna Klemetintytär oli siis Puskan talosta. Puskan isäntänä toimi veroluetteloiden mukaan Klemetti Mikinpoika vuoteen 1621 asti. Hän oli täten anopin Priita Matintyttären mies ja siis Annan isä. Puskan sai haltuunsa 1623 Sippo Klemetinpoika, joka oli syntynyt vuonna 1601.¹⁾ Erkin vaimo Anna oli syntynyt 1617, sillä hän kuoli 16.9.1706 89-vuotiaana. Siten Priita Matintytär

Puska oli elänyt noin 100-vuotiaaksi. Klemetti Puskasta voidaan verotietojen perusteella päätellä, että hänen isänsä Mikki Matinpoika Puska kuoli jonkin verran ennen vuotta 1604, jolloin Puskan verot maksoi leski Priita, joka oli ilmeisesti Klemetti Puskan äiti. Klemetti nimetään taloon jo vuonna 1608, jolloin Puskaa alettiin verottaa 1/4 manttaalista. Talon isännäksi nimettiin ennen vuotta 1571 Matti Juhonpoika, Klemetin ilmeinen isoisä.

Erkki Siponpoika oli Helgalan isäntänä vuoden 1683 loppuun, jolloin hän kuoli. Hän kanteli myllynjakoriidassa vielä vuoden 1683 talvikäräjillä Matti Klemetinpoika Ketoa ja Olli Niileksenpoika Laitista vastaan²¹⁾, mutta vuoden 1684 syyskäräjillä jo autuaan Erkki Sifferinpojan leski Anna Klemetintytär anoi vapautusta siitä, että hänen olisi väitetty harjoittaneen noituutta.²²⁾ Hänet vapautettiin syytöksistä, mutta noituutta ei epäilty ensi kertaa Helgalassa, sillä kun Annan mies Erkki oli syyttänyt vuoden 1679 kesäkäräjillä isokyläläistä Maria Erkintytärtä varkaaksi, tämä oli alkanut syyttää Erkkiä noituuden harjoittajaksi. Mikki Yrjänänpoika Isostakylästä todisti tämän, mutta Maria vetosi äitinsä ja Isonkylän Yrjänä Knuutinpojan väen tietävän enemmänkin Erkin konsteista ja vaati heitä todistajiksi seuraaville käräjille.²³⁾ “Noitavaino” ei kuitenkaan päättynyt tähän, koskapa Turun tuomiokapituli langetti 1699 Anna Klemetintyttäreille kirkonrangaistuksen kansanparantamisesta. Piispa Juhana Getzelius oli allekirjoittanut tuomion.²⁴⁾

Juho Jaakonp. Kallion, Bergin perhetaulu:

Taulu 1

I. Juho Jaakonp. Kallio Berg

s. 24.6.1696 k. 13.1.1756

Pso 29.9.1715 Malin Jaakont. Nyysti

s. 18.7.1691 k. 30.3.1753

Lapset, II.:

Aune Kallio s. Laihia 30.11.1718 k. 1.7.1788

Pso 13.1.1740 Matti Matinp. Leikas Kallio

s. 12.1.1713 k. 29.11.1777, taloll. Laihialla.

Juhani Kallio Berg s. 1722 k. 30.10.1781

Pso 1:0 20.12.1741 Elisabet Iisakint. Berg,

ks. Bergin Taulu 6.

Pso 2:0 23.10.1772 Anna Juhont. , Tauluun 2.

Maria Kallio Berg Sneckenberg s. 1.2.1727

Pso 14.7.1747 Erik Johaninp. Veikar

Sneckenberg s. 28.2.1727, sotam.

Susanna Kallio Berg Kulla

s. 9.10.1729 k. 7.6.1809

Pso 18.1.1747 Elias Andersinp. Kulla
s. 11.12.1727, k. 30.5.1787, taloll. Veikkaalassa.

Taulu 2

II. Juho Juhonp. Kallio Berg s. 1722 k. 30.10.1781

Pso 2:0 23.10.1772 Anna Johanint. Buss

(Gerbystä) s. 1.10.1745 k. 6.5.1825

Lapset, III.:

Mikael Berg s. 31.8.1773 k. 25.3.1775

Jaakob Berg s. 19.7.1774 k. 25.2.1775

Anna Berg s. 2.12.1775 k. 10.1.1777

Anna Maria Berg Falck s. 20.1.1778

Pso 8.7.1798 Iisak Andersinp. Falck

s. 31.10.1774, taloll. Sundomissa.

Erään Juho Juhonpojan suku saapuu Bergin kautta Laihialle

Laihian Perälänkylän 1 1/2 manttaalin Perän perintötalo jaettiin vuonna 1675 sen vanhan isännän Markku Matinpojan kahden vanhimman pojan Matin ja Markun kesken niin, että vanhin poika Matti sai 1 manttaalin osuuden ja Markku 1/2 manttaalia, jota nimitettiin Panuksi. Itse asiassa jako oli palautumista vanhaan talojakoon, sillä Panu oli saanut aivan ilmeisesti nimensä taloa 1500-luvun puolivälissä asuttaneen Panun mukaan ja tämä Panun asuma talo oli liitetty vain myöhemmin takaisin Perän taloon.

Markku Markunpoika, jolla oli vaimonaan Aune Pentintytär, ehti hallita Panua 1675–1681, jolloin kuoli. Leski Aune joutui ylläpitämään taloa 1682–1685, kunnes sai avukseen vävyn, erään Pietari Juhonpojan, joka ilmaantuu veroluetteloon 1686 vaimonaan Marketta Markuntytär Panu.

Niihin niukkoihin tietoihin, mitä Pietari Juhonpojan alkuperästä on, päästään käsiksi erästä kan-teesta Laihian talvikäräjillä 16.1.1695. Siinä Juho Juhonpoika Mustasaaren Veikkaalasta esitti laskun ja vaati 7 taalaria kuparirahaa veljeltänsä Pietari Juhonpojalta Perälänkylästä. Pietari puolestaan todisti lautamies Henrik Simoninpojan (Pörn) todistuksella 14.1.1695, että oli suorittanut tähän vaatimukseen sisältyviä ulosmaksuja jo 3 taalaria, mitä Juho ei voinut kiistää. Lisäksi Pietari oli toimittanut Juholle erän viljaa ja tehnyt tälle 9 viikkoa päivät-yötä, josta ei ollut saanut vastinetta. Juho kiisti Pietarin tehneen niin paljoa päivät-yötä, jolloin oikeus vaati Pietaria kertomaan totuuden valalla. Pietari vahvisti asian valalla, jonka jälkeen oikeus katsoi voivansa tehdä päätöksensä kompensoimalla kum-mankin esittämiä suorituksia. Mutta sen lisäksi, Juho vaati Pietarin maksettavaksi 5 leiviskää tu-

pakkaa, jotka hänen isänsä oli jäänyt velkaa, koska Pietari oli saanut haltuunsa kaiken isän irtaimiston. Isä oli paikalla ja vastasi, että oli maksanut Juholle 6 taalaria kahdella leiviskällä haukia ja kahdella vakalla ohrajauhoja, minkä Juho yritti kiistää. Tämän takia osapuolet poistuivat joksikin aikaa selvittämään keskenään tätä riitaa. Kun he palasivat takaisin oikeuden eteen, he sopivat kädenpuristuksella, että isä suorittaa Juho Juhonpojalle 1/2 tynnyriä viljaa ja asia on sillä selvä. Oikeus jätti asian riippumaan tämän suorituksen toteutumisesta.²⁵⁾

Tämän Juho Juhonpojan (*siis Pietari Panun veljen*) asuma talo Veikkaalassa oli Berg, jonne hän oli tullut Bertil Grelsinpojan lesken Klaara Jaakontyttären uudeksi mieheksi Mustasaaren vihittyjen luettelon mukaan 28.12.1681 “Saarijärveltä”. Voidaan päätellä, että Juhon isä Juho Juhonpoika ja veli Pietari Juhonpoika olivat olleet jonkin aikaa hänen apunaan Bergin talossa, mutta sitten Pietarin avioitumisen johdosta, isä oli tullut poikansa Pietarin mukana Laihian Panun ja ottanut Bergiin tuomaansa irtaimistoa mukaansa sinne. Siitä siis Juho haki Bergistä käsin hyvitystä keskinäisen sopimuksen mukaan.

Juhon lähtöpaikan selitys “Saarijärveltä” ei suoraan selvitä hänen ja veljensä alkuperää. Mutta Juholle ilmenee veljenpoikien kautta vanhin veli Markku, joka asui käräjälähteen ja henkikirjojen mukaan Pedersören Lehtimäessä (kotivävyinä Suokon talossa). Vanhempaa Juho Juhonpoikaa ei voida kuitenkaan tunnistaa Pedersörestä veroluetteloiden perusteella. Järviseudun historian liitteen “Järviseudun talonhaltijat 1548–1750” mukaan Markku oli Suokon talon isäntä 1697 ja 1702–05? Joka tapauksessa Markku on henkikirjoissa ainakin vuoteen 1697 asti itsellisenä, huonemiehenä, mutta vuosien 1700 ja 1706 maakirjassa Suokon haltijaksi on kirjattu Markku eli kaksi vuotta yli em. talonhaltijaluettelon (*haltija-aikaan lienee käytetty jotain muutakin lähdeä?*). Markulle ilmenee luetteloista vielä kaksi poikaa Antti ja Matti, jotka näyttäisivät pysyneen Lehtimäessä.^{o)}

Jotta löydettäisiin Juhon veljenpojat, pitää ensin huomioida tärkeä elämänmuutos Bergin talossa: Juhon vaimo Klaara kuoli 1697 ja hänen poikapuolensa Thomas oli tullut 1694 täysi-ikäiseksi ja saattoi ottaa talon hallintaansa. Juho pääsi puolestaan uuteen avioon 10.4.1698 Laihian Kumaalan Leikkaan taloon, 19-vuotiaan Priita Er-

kintyttären kanssa. Kumaalan Leikkaan isäntänä Juho pestasi rengikseen veljensä pojan Simuna Markunpojan. Ja juuri tämä Simuna kertoo palkkakanteessaan 1709 setäänsä Juhoa vastaan palaavansa isänsä luo Lehtimäenkylään Pedersöresä.²⁶⁾ Simuna Markunpoika ehti olla SAY:n mukaan Suokon haltijana Lehtimäessä 1723–35. Siellä hänen lapsistaan tulevat ilmi Lehtimäessä syntyneet Eeva ja Juho.

Simuna Markunpoika selviää veroluetteloista ennen tätä Yrjälänkylän Tuorin talosta, jossa hän korvaa 1699 sen renkinä 1695–98 olleen Yrjänä Markunpojan. Näyttää siltä, että Yrjänän pestiä jatkoi hänen veljensä Simuna, josta tuli myös vävy taloon. Juho Juhonpoika ja hänen veljenpoikansa, kaikki kolme avioituivat Laihialla vuonna 1698. Juhon veljenpojat naivat setänsä malliin iäkkäänpuoleiset leskiemännät. He saivat kuitenkin muutaman jälkeläisen ja ainakin Simunan suku näyttää jatkuneen Lehtimäen Suokon eli Savolaisen talossa. Juho Juhonpojankin suku jatkui Leikkaasta kahden tyttären kautta. Tytär Sofiian lapset Filpus Jaakonpoika Hopan eli Sandbergin kanssa kuolivat kuitenkin kaikki pieninä. Juhon toinen tytär Valpuri muutti ensin Vöyriin. Hän lienee se Valpuri Juhontytär, joka vihittiin 21.2.1731 Lombyssä Simon Henrikinpoika Ohlsin kanssa. Tämä Simon oli Ohlsin isännän Henrik Ohlsin veli. Pari muutti sitten Vähäänkyröön, jossa he palvelivat mm. Merikaarron Seppälässä. Henki- ja rippikirjat eivät kuitenkaan anna täyttä varmuutta siitä, oliko tämä juuri Juho Leikkaan Valpuri. Kun Priita Erkintytär Leikas kuoli 1747, riiteli hänen vävynsä, räätäli Taneli Tanelinpoika viinapannusta, jonka Priita oli saanut ensimmäiseltä mieheltänsä Juho Juhonpojalta huomenlahjana häiden yhteydessä 1698. Priita oli kuitenkin testamentannut pannun viimeisillään toiselle miehelleen Matti Perttelinpojalle. Asiaa soviteltiin oikeudessa, jolloin Matti Perttelinpojan tytärpuoli kertoi olevansa yhtä oikeutettu perimään kuin vävykin, mutta saaneensa jo täysin isänperintönsä. Valpurista ei kuitenkaan mainita sen enempää, jotta hänen silloinen tilanteensa varmistuisi.²⁷⁾

Juho Juhonpojan sukutaulut:

Taulu 1

I. Juho Juhonpoika k. Laihialla 10.6.1697

Pso NN

Lapset, II.:

Markku, Tauluun 2.

Juho s. 1648, Tauluun 6.

Pietari s. 1660, Tauluun 8.

Taulu 2 (Taulusta 1)

II. Markku Juhonpoika s. 1640 k. 21.5.1732

Pso 1676 Maria Eskont. Laukkonen, Suokko (Elivät Pedersören Lehtimäellä)

Lapsia, III.:

Yrjänä, Tauluun 3.

Simuna s. Lehtimäki?, Tauluun 5.

Antti s. Lehtimäki

Matti s. Lehtimäki

Taulu 3 (Taulusta 2)

III. Yrjänä Markunp. Suokko

Pso 2.10.1698 Kerttu Tuomaant. Louko

s. 1657 k. 1.10.1737

Lapsia:

IV. Maria Yrjänänt. Ojanperä Sorvari

s. 16.3.1700, Tauluun 4.

Taulu 4 (Taulusta 3)

IV. Maria Yrjänänt. Ojanperä Sorvari

s. 16.3.1700 k. 17.1.1766

Pso 22.10.1738 Mikki Joosepinp. Sorvari

s. 9.1687 k. 16.8.1764

(Lapsettomia)

Taulu 5 (Taulusta 3)

III. Simuna Markunpoika Suokko

s. 1680 Lehtimäki? k. 26.3.1743

Pso 1:0 30.10.1698 Johanna Tuomaant. Tuori

s. 1670 k. 28.1.1708

Pso 2:0 31.5.1710 Mallu Erkint. Pohto

(Olli Laitisen leski, Lehtimäellä Heikintytär?)

Lapsia:

Malin s. 15.7.1699

Juho s. 19.6.1703, k. 9.3.1706

Erkki s. 5.5.1706

Eeva Suokko s. 16.9.1710 Lehtimäki, k. 4.4.1776

Pso 29.3.1725 Heikki Yrjänänp. Laukkonen,

Suokko s. 1700, k. 11.5.1757

Juho Suokko s. 1713, k. 8.12.1766

pso 1728 Marja Erkint. Finnälä

s. 20.6.1707, k. 24.3.1792

Taulu 6 (Taulusta 1)

II. Juho Juhonpoika

s. 1648 Pedersöre? k. 7.3.1709 Laihia

Pso 1:0 28.12.1681 Klaara Jaakontytär

s. Vähäkyrö k. 1697 Mustasaari

Pso 2:0 10.4.1698 Priita Erkint. Leikas

s. 1679 k. 4.1.1747

Lapsia, III.:

Maria Leikas s. 15.5.1699 k. 26.7.1702

Sofiia Leikas s. 1.5.1700 k. 21.2.1738

Valpuri Leikas s. 31.3.1702 k. 27.5.1702

Valpuri Leikas s. 6.4.1703

Susanna Leikas s. 6.2.1705 k. 29.7.1705
Matti Leikas s. 26.7.1706 k. 7.1.1710
Maria Leikas s. 19.2.1709 k. 8.9.1709
Susanna Leikas s. 19.2.1709
(kuolleissa nimi Susanna)

Taulu 10 (Taulusta 1)
II. Pietari Juhonpoika s. 1660 k. 23.3.1709
Pso 1681 Marketta Markunt. Panu
s. 1662 k. 15.3.1718
Lapsia:
III. Priita Panu s. 1681, Tauluun 11.

Taulu 11 (Taulusta 10)
III. Priita Panu s. 1681 k. 7.3.1758
Pso 1:0 2.2.1700 Lauri Jaakonpoika
Pso 2:0 30.11.1706 Mikki Lakso
s. 9.1682 k. 19.2.1714
Pso 3:0 2.4.1716 Simuna s. 1693, k. 8.3.1718
Lapsia, IV.:
Valpuri s. 30.4.1707, k. 14.7.1707
Liisa s. 18.10.1708, k. 25.10.1708
Antti s. 19.11.1709, k. 15.9.1711
Tuomas Panu s. 6.11.1712, Tauluun 12

Taulu 12 (Taulusta 11)
IV. Tuomas Panu s. 6.11.1712
Pso 1728 Kaarina Erkint. Viikus s. 10.1696
Lapsia, V.:
Liisa Panu s. 4.10.1728
Maria Panu s. 8.3.1731
Heikki Panu s. 8.1.1733
Vappu Panu s. 28.3.1736
(*Tuomas Panu jätti viljelykset 1739 autioiksi ja muutti perheineen paikkaan, jota tässä yhteydessä ei ole selvitetty.*)

Lähdeviitteet:

- o Voudintilit TMA 1539–1635, 4589...4971 (mf ES817–ES854), läänintilit, ruodutusluettelot. Järvisseudun historiatiedot Hillevi Tyniltä. Suokon SAY-linkki Digiarkistosta ja Lehtimäen tiedot IGI-tiedostoista ja HisKistä.
- 1 Mustasaaren käräjät 5.3.1646, KA 1646, RR6: 137 (mf ES2028)
- 2 Mustasaaren käräjät 15.–16.1.1649 KA 1649, RR6: 365 (mf ES2028)
- 3 Mustasaaren käräjät 11.–13., 15.9.1679 KA 1679, SS4: 247–248 (mf ES2080)
- 4 Mustasaaren käräjät 17.–20.10.1681 KA 1681, SS4: 357–358 (mf ES2080)
- 5 Mustasaaren käräjät 8.10.1722 KA 1722, SS36: 841 (mf ES2095)

- 6 Mustasaaren käräjät 8.10.1722 KA 1722, SS36: 839–840 (mf ES2095)
- 7 Mustasaaren käräjät 4.10.1731 KA 1731, SS44: 1019–1020 (mf ES2100)
- 8 Mustasaaren käräjät 20.–25.10.1739, KA 1739 SS53: (mf ES2105)
- 9 Mustasaaren käräjät (ilm) 23.–25.10.1739, KA 1739 SS65: (mf ES2112)
- 10 Mustasaaren käräjät 14.–16.10.1736, KA 1736 O43: (mf ES1368)
- 10 Mustasaaren käräjät 12.–14.3.1739, KA 1739 SS53: 301 (mf ES2104)
- 11 Laihian käräjät 11.4.1741 KA 1741: SS55 : 199–200, (mf ES2105)
- 12 Mustasaaren käräjät 6.4.1754, KA 1754: a68/l: 784–790, (mf UK1249)
- 13 Mustasaaren käräjät 17.1.1767 KA 1767: KO b4 :348–351, (mf UK1320)
- 14 Laihian käräjät 23.9.1776 KA 1776: KO b4 : 1599, (mf UK1321)
- 15 Laihian syysäräjät 22.8.1636 KA 1636: RR4:49–50, (mf ES2028)
- 16 Laihian talvikäräjät 20.2.1639 KA 1639:RR4:201, (mf ES2028)
- 17 Laihian talvikäräjät 24.2.1652 KA 1652:RR7:415–416 (mf ES2029) (Sotilas oli kantajan mies.)
- 18 Laihian syyskäräjät 13.9.1652 KA 1652:RR7:585 (mf ES2029) (Välin ... tavaraluettelo ei mukana.)
- 19 Laihian talvikäräjät 2.–3.3.1654 KA 1654: RR8: 363, 364 (mf ES2029)
- 20 Laihian talvikäräjät 11.–13.2.1681 KA 1681: SS4: 112 (mf ES2080)
- 21 Laihian talvikäräjät 30.–31.3.–2.4.1683 KA 1683 SS5: 217 (mf ES2081)
- 22 Laihian syysäräjät 7.–9.8.1684 KA 1684: SS6: 66–67 (mf ES2081)
- 23 Laihian kesäkäräjät 16.–19.9.1679 KA 1679 SS4: 294–295 (mf ES2080)
- 24 Laihian syyskäräjät 12.–15.10.1681 KA 1681 SS4: 318–319 (mf ES2080) ja Laihian kesäkäräjät 25.–28.8.1688 KA 1688 SS10: 85–86 (mf ES2082). Laihian Alapoti-arkisto, kortit nro 350–363.
- 25 Laihian talvikäräjät 16.1.1695 KA 1695 SS18: 3–4 (mf ES2085)
- 25 Laihian talvikäräjät 16.1.1695 KA 1695 SS18: 3–4 (mf ES2085)
- 26 Laihian talvikäräjät 4.–6.2.1709 KA 1709 SS31: 123 (mf ES2093)
- 27 Laihian talvikäräjät 11.04.1747 KA 1747 SS61: 194 (mf ES2109)
- 28 Laihian syyskäräjät 29.11.1748 KA 1748 SS63: 456 (§13) (mf ES2111)

Haapojan sukua

Kimmo Kemppainen

Ylihärmän Haapojan talon vaiheet alkavat 1600-luvun alkupuoliskolta. Talon todennäköinen perustaja tai ainakin ensimmäinen tiedossa oleva asukas oli nimeltään Erkki Eskonpoika Pohjalainen.¹ Taloa kutsuttiin aluksi Haapaluomaksi, mutta vähitellen tämä muoto jäi syrjään ja tilan nimeksi vakiintui Haapoja. Molemmat muodot esiintyvät vielä 1750-luvulla yhdessä ja samassa käräjäjutussa, jonka yhteydessä talon alkuvaiheita selvitetiin.²

Koska Erkki Eskonpojan saapumisvuosi on tuntematon, ei ole tiedossa, kuinka kauan hän jaksoi uudistilaansa rakentaa. Hänen isännyytensä päätymisvuosi on joka tapauksessa 1642, jolloin hän myi Haapojan 200 kuparitaalerilla Tuomas Pentinpoika Järvelle. Vuonna 1649 Tuomas Pentinpoika, vaimonsa Liisa Sipintyttären suostumuksella, luovutti tilan eteenpäin pojalleen Juho Tuomaanpojalle.³ Hänestä alkaa suku, jota tässä artikkelissa käsitellään.

Alahärmän kuolleiden luettelossa ilmoitetun iän perusteella Juho Tuomaanpoika Haapoja syntyi 1610.⁴ Varhaisin tunnettu maininta hänestä on vuodelta 1643, jolloin hänet ensimmäisen kerran kirjattiin Lapuan väenottoluetteloon.⁵ Lisäksi hän joutui kyseisenä vuonna käymään Lapuan syyskäräjillä selvittelemässä nuorena menehtyneen puolisonsa Liisa Pentintyttären perintöasioita. Liisa oli kuollut lapsettomana, joten hänen isänsä Pentti Erkinpoika Vuoskosken kylästä oli ainoa perillinen.⁶

Jonkin aikaa Liisa Pentintyttären kuoleman jälkeen Juho Tuomaanpoika solmi uuden avioliiton Liisa Laurintyttären kanssa. Liisa Laurintytärtä ei mainita missään asiakirjassa hänen elinaikanaan, mutta hänen nimensä on säilynyt jälkipolville Lapuan syyskäräjien 1758 pöytäkirjan ansiosta. Siinä nimittäin siteerataan nyttemmin kadonnutta, 19.11.1697 laadittua Haapojan perinnönjakoasiakirjaa, jossa mainitaan nimeltä Juho Tuomaanpoika puolisoineen.⁷

Liisa Laurintyttären syntyperästä ei tiedetä mitään. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että Liisa olisi ollut jonkun Juho-nimisen miehen leski. Tähän viittaa se, että Lapuan vuoden 1666 talvikäräjillä mainittiin Juho Tuomaanpojan poikapuoli Jaakko Juhonpoika Naarasluomalta.⁸ Se, että Juho Tuomaanpojalla oli lapsipuoli tai lapsipuolia, joilla oli sama patronyymi kuin hänen omilla lapsillaan, aiheuttaa tietenkin epävarmuutta sukututkijalle.

Juho Tuomaanpoika kuoli 87-vuotiaana vuonna 1697 (haud. Dn. 19. p. Trin.). Liisa Laurintyttären kuolinaika ei ole tiedossa, mutta koska häntä ei mainita kertaakaan nimeltä henkikirjassa, hän on saattanut kuolla jo kauan ennen miestänsä. Varhaisin henkikirja, jossa muutkin perheenjäsenet kuin ruokakunnan päät mainittiin nimeltä, laadittiin vuonna 1674.

Juho Tuomaanpojalla oli ainakin kahdeksan lasta, joiden kaikkien äiti oli ilmeisesti Liisa Laurintytär (*lasten ikäjärjestys on osin epäselvä*):

1. Olli; todettiin Lapuan kesäkäräjillä 1702 kihlakunnan ja laamannin tuomiolla Juho Tuomaanpoika Haapojan aviolapseksi ja rintaperilliseksi.⁹ Mitään selitystä tällaisen vahvistuksen tarpeelle ei annettu, mutta lienee mahdollista, että Olli oli vanhempiansa ensimmäinen lapsi ja syntyi pian häiden jälkeen. Olli lienee ollut sairaalloinen, sillä häntä ei mainita nimeltä henkikirjassa. Ollin puoliso vaikuttaa olleen miestänsä vanhempi.

Puoliso jo 1674 Priitta Maununtytär, s. n. 1627, k. 1697

2. Daavid, ks. erillinen selvitys ohessa

3. Jaakko; mainitaan vuoden 1674 henkikirjassa Juho Tuomaanpojan poikana,¹⁰ ja onkin syytä uskoa, että kyseessä on eri henkilö kuin Juho Tuomaanpojan samanniminen poikapuoli. Jaakko myös mainitaan Daavidin jälkeen, joten hän ehkä oli veljeksistä nuorempi. Jaakko toimi mahdollisesti hetken Haapojan isäntänä ennen Daavidia, sillä Lapuan vuoden 1680 talvikäräjillä mainittiin tä-

männiminen uudistalollinen Haapaluomalta ja vuoden 1704 talvikäräjillä Daavid Juhonpojan mainittiin olleen edeltäjänsä veli.¹¹
Puoliso jo 1674 Maliina Matintytär¹²

4. Liisa, s. n. 1650, k. (haudattiin?) Kauhavalla 14.12.1740. Liisa vaati Antti-poikansa kanssa perintöään Haapojasta Lapuan talvikäräjillä 1722.¹³
Puoliso n. 1676¹⁴ Kustaa Martinpoika Lööpäri

5. Yrjö (Georgius) Asproth, ylioppilas Uppsalassa 1671.¹⁵ Alahärmän kappalainen jo 1680.¹⁶ K. 1690.¹⁷ Yrjö mainitaan Liisa Juhontytär Lööpäriin veljeksi Lapuan talvikäräjillä 1699.¹⁸
Puoliso 1677¹⁹ Vendla Carlintytär Prochman

6. Aune, mainitaan Haapojassa tyttärenä henkikirjassa 1678.²⁰

7. Kaisa, mainitaan henkikirjassa Daavidin sisarena jo 1680.²¹ k. 1710 Isossakyrössä (merkintä kirkontileissä Dn. 1. Adv.).
Puoliso n. 1685²² Matti Antinpoika Luoma. Mainitaan Lapuan kesäkäräjillä 1706 Daavid Haapojan siskonmieheksi.²³

8. Sofia, s. n. 1658, k. -10.1751 Ylistarossa
Puoliso n. 1687²⁴ Jaakko Rekonpoika Pouttu. Mainitaan Lapuan kesäkäräjillä 1706 Daavid Haapojan siskonmieheksi.²⁵

Daavid Juhonpoika mainitaan ensimmäisen kerran nimeltä Lapuan vuoden 1674 henkikirjassa.²⁶ Tällöin hän oli jo naimisissa Valpuri Yrjänäntyttären kanssa. Daavidin syntymävuosi ei ole tiedossa, mutta Valpuri oli kuolleiden luettelon ikätiedon mukaan syntynyt vuoden 1647 paikkeilla. Valpurin syntyperä käy ilmi Lapualla 16.7.1692 pidettyjen ylimääräisten käräjien pöytäkirjasta.²⁷ Käräjillä olivat paikalla vanha Juho Tuomaanpoika ja hänen poikansa Daavid Juhonpoika sekä Kustaa ja Matti Daavidinpojat. Jutun varsinainen päähenkilö oli kuitenkin renki Lauri Laurinpoika ”Haapajärveltä”. Jutusta käy ilmi, että Laurin isä oli Lauri Yrjänänpoika Heroja, ja että isän sisko oli naimisissa Daavid Juhonpojan kanssa. Tältä pohjalta Daavid Juhonpojan appi on pääteltävissä. Silmäys Lapuan vuoden 1658 väenottoluetteloon nimittäin paljastaa, että Kuortaneen Herojalla asui Yrjänä Vilpunpoika poikansa Lauri Yrjänänpojan kanssa.²⁸ Näin ollen on ilmeistä, että Valpuri Yrjänäntytär oli Yrjänä Vilpunpoika Herojan tytär.

Viimeistään isänsä kuoltua 1697 Daavid sai Haapojan talon haltuunsa. Isännyyttä kesti kuitenkin

vain kuutisen vuotta, sillä Daavid kuoli syyskuussa 1703.²⁹ Daavid ehti ennen kuolemaansa tunnustaa erään syntinsä papille, mikä johti Daavidin hautausten viivästymiseen.³⁰ Vaikuttaakin siltä, ettei Daavid koskaan saanut kristillistä hautausta, sillä merkintä siitä puuttuu Alahärmän haudattujen luettelosta. Valpuri kuoli vuonna 1707 60 vuoden iässä.

Daavidilla ja Valpurilla oli ainakin seuraavat lapset:

1. Kustaa, s. n. 1664, ks. erillinen selvitys alla.

2. Matti; sai Takalan(maan) uudistilan isoisänsä Juho Tuomaanpojan testamentin mukaisesti.³¹
Puoliso jo 1695 Priitta (Kustaantytär)³²

3. Kalle; mainitaan Lapuan kesäkäräjillä 1702.³³

4. Valpuri, s. -6.1672,³⁴ k. 23.4.1753 Kauhavalla Puoliso 1692 (*Festo SS. Trinit*) Lapualla Simo Tuomaanpoika Tiitulasta (*sittemmin Pernoja*). Kustaa Haapojan lanko Simo Pernoja mainitaan Lapuan talvikäräjillä 1708.³⁵

5. Venla, mainitaan Kustaan sisarena jo 1695.³⁶

6. Yrjänä, mainitaan Kustaan veljenä jo 1701.³⁷
Puoliso jo 1701 Liisa Kustaantytär³⁸

7. Liisa, s. -5.1684, k. (haudattu) 17.4.1767 Lapualla. Puoliso 23.2.1708 Lapualla Matti Juhonpoika Yliselä

Näiden edellä mainittujen lasten lisäksi esiintyy epävarmoja hajatietoja Daavid Haapojan lapsista. Lapuan vuoden 1703 kesäkäräjillä mainitaan nimittäin pojat Jaakko Ranta ja Juho.³⁹ On mahdollista, että Jaakko Ranta on sama henkilö kuin Jaakko Joonanpoika Rannanjärvi. Viimeksi mainitun puoliso oli nimeltään Venla Daavidintytär, joten Jaakko saattoi olla Daavid Haapojan vävy. Samoilla käräjillä mainitaan myös Daavid Haapojan miniä Liisa Erkintytär.⁴⁰ Lisäksi Alahärmän syntyneitten luettelossa mainitaan vuonna 1712 Kustaa Martinpoika ja tämän puoliso Anna Daavidintytär, jotka saattoivat vaimon patronyymin perusteella olla Daavid Haapojan vävy ja tytär.

Kustaa Daavidinpoika Haapojan syntyi kuolleiden luettelon ikätiedon mukaan vuoden 1664 tienoilla. Hänen vanhempansa ovat olleet hänen syntyessään varsin nuoria, mutta hänen syntymäaikaansa

ei ole erityistä syytä epäillä, sillä vuoden 1663 henkikirjan mukaan Juho Tuomaanpoika Haapojalla oli jo miniä.⁴¹ Haapojan isännyyden Kustaa sai isänsä kuoltua 1703.⁴² Kustaa joutui kokemaan isovihan vaikeat vuodet, mutta selvisi niistä ja piti taloa hallussaan aina 10.3.1737 tapahtuneeseen kuolemaansa asti.

Kustaa Daavidinpoika solmi avioliiton viimeistään 1689, jolloin henkikirjassa mainitaan puoliso Kaisa.⁴³ Kuten Juuret-lehden numerossa 4/2008 (s. 6–10) on osoitettu, tämä Kaisa Tuomaantytär oli Tuomas Matinpoika Ivarin ja Maria Sipontytär Topparin tytär Ylistarosta. Kaisa kuoli viimeistään 1724,⁴⁴ mutta hänen perintöasioitaan käsiteltiin vasta Lapuan syyskäräjillä 1731.⁴⁵

Kustaa Daavidinpojan toinen puoliso oli Kirsti Martintytär, jonka kanssa hän toimi kummina jo 1724.⁴⁶ Kirsti oli kuolleiden luettelon ikätiedon mukaan syntynyt vuoden 1674 paikkeilla. Hänen syntyperästään ei tiedetä mitään, mutta Lapuan vuoden 1743 syyskäräjillä mainittiin, että hänellä oli sisar Kokkolassa.⁴⁷ Avioliitto Kustaan kanssa oli ilmeisesti lapseton, ja niinpä Kirsti teki testamentin poikapuolelleen Elias Kustaanpojalle ja tämän lapsille.⁴⁸ Kustaa näyttääkin pitäneen äitipuolestaan huolta, sillä Kirsti asui kuollessaan 14.8.1743 Eliaan kotitalossa Järvessä.

Sukututkijan kannalta on huomionarvoista, missä määrin SAY⁴⁹ johtaa lukijaa harhaan juuri Haapojan kohdalla. SAY nimittäin ilmoittaa 1720-luvulla Haapojan asukkaiksi Antti Tapaninpojan, vaimo Kirstin, tytär Susannan ja poika Eliaan. Todellisuudessa Kirsti ei lainkaan ollut Antti Tapaninpojan vaimo vaan Kustaa Daavidinpojan, joka ei vanhuutensa tähden enää näkynyt henkikirjoissa. Tytär Susanna ja poika Elias eivät liioin olleen Antti Tapaninpojan jälkikasvua vaan Kustaa Daavidinpojan lapsia ja Kirstin lapsipuolia.

Kustaa Daavidinpoika Haapojalla ja Kaisa Tuomaantytärtärellä oli seuraavat lapset:

1. Susanna s. n. 1689, k. (haud.) Dn. Invoc. 1703
2. Maria; hänet, samoin kuin Liisa, Valpuri, Sofia, Kaisa ja Aune mainitaan Elias-veljensä perinnön- jaon yhteydessä Lapuan syyskäräjillä 1758.⁵⁰ Puoliso Elias Markuksenpoika⁵¹
3. Liisa
4. Valpuri

5. Sofia
Puoliso Juho Ollinpoika Kojonen⁵²
  6. Kaisa
Puoliso Gustaf Bärs Ytterjepposta⁵³
  7. Aune
  8. Venla, s. 1700/1701, k. (haud.) 20.1.1701
  9. Venla, s. 6.4.1702, k. (haud.) Dn. 9. p. Trin. 1702
  10. Juho, s. 22.5.1703, k. (haud.) Dn. 6. p. Trin. 1703
  11. Susanna, s. 8.10.1704, k. 1726/27. Lapuan syyskäräjillä 1722 puitiin Susannan ja alanurmolaisen renki Heikki Heikinpojan kihlausta, jossa oli ilmennyt ongelmia.⁵⁴ Vuoden 1726 henkikirjassa Susannan mainitaan olevan Lööperissä, johon ilmestyykin Susanna Juho-pojan vaimoksi.⁵⁵ Kun vuoden 1725 kastettujen luettelossa 8.7. vielä mainitaan kummeina Juho Antinpoika Lööperi ja vaimo Susanna Kustaantytär,⁵⁶ voidaan olla varmoja, että kyse on samasta henkilöstä.
Puoliso n. 1725 Juho Antinpoika Lööperi
  12. Elias, s. 1706, k. 15.11.1753. Toimi Haapojan isäntänä isänsä jälkeen; hänen aikanaan talo jaettiin 1732/33 varusmestarin puustelliksi.⁵⁷ Sittemmin Elias isännöi ensimmäisen vaimonsa kotitalon Järven osuutta aina kuolemaansa asti. Eliaan kuoleman jälkeen laadittiin perukirja, joka on säilynyt.⁵⁸ Perintöasioita käsiteltiin laajasti niin ikään Lapuan syyskäräjillä 1758.⁵⁹ Käräjien pöytäkirja sisältää paljon arvokasta tietoa Haapojan talon vaiheista ja luettelon Eliaan esi-isistä aina Juho Tuomaanpoikaan asti.
1. Puoliso 1726/27⁶⁰ Maria Tuomaantytär Järvi, s. 25.3.1705, k. 3.4.1743
  2. Puoliso 15.1.1744 Liisa Juhontytär Drakala

Lopuksi esitän hyvästä yhteistyöstä kiitokseni Markku Pihlajaniemelle, Hillevi Tynille ja Matti Lehtiölle.

Viitteet:

- 1 Lapuan talvikäräjät 26.–27.1.1649. Mf. ES 2028–2029
- 2 Lapuan syyskäräjät 1758; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 3 Lapuan talvikäräjät 26.–27.1.1649 (Mf. ES 2028–2029): ”Tedde sigh för Rätten Thomaß Bengtßon aff Naras luoma Uplyste och Witterligit giordhe dett Han aff itt gådt och Wellberådt Modh medh sijn hustrus H: Lijsa Sigfrezdotterß ja och samtyckie haffuer affwittrat sijn sonn Johan Thomaßon ifrån sigh på itt Köphemman som honom 1/4 Mantals skatt aff Erich Eskillßon pohiolajnen Köpt och affhandlat haffue för Etthundradhe Och 30 D.r KoparM:t”

- 4 Tässä artikkelissa käytetyt historiakirjatiedot on saatu Suomen Sukututkimusseuran historiakirjajäljennöksistä.
- 5 Een wiß och oförfalskat Mantals och Roterings Rulla aff Lapå Sochn Åhr 1643. Mf. WA 773-774
- 6 Lapuan kesäkäräjät 13.9.1643 (Mf. ES 2028): "Bengt Ehrichson i Wuosikåskj fordradhe sijn datters Lijsa Bengtßdatters infördningar hooß des effterlefne man Johan Thomaßon i Narasluoma alldenstundh hon inga barn haf.r effter sigh"
- 7 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 8 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 9 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 10 Mantal el.r Persone Lengd aff Lappo Sochn pro Ao 1674 (12.-13.2.) Mf. CD 995
- 11 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 12 Mantal el.r Persone Lengd aff Lappo Sochn pro Ao 1674 (12.-13.2.) Mf. CD 995; Hillevi Tynin tiedonanto lähteenä Lapuan vuoden 1675 henkikirja
- 13 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 14 Hillevi Tynin tiedonanto
- 15 Eero Kojonen (toim.) Sursillin suku (s. 127). Weilin & Göös. Tapiola 1971.
- 16 Manthals el.r Persone Längdh aff Lapo Sochen Pro Anno 1680 (24.2.). Mf. LT 1565.
- 17 Eero Kojonen (toim.) Sursillin suku (s. 127). Weilin & Göös. Tapiola 1971.
- 18 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 19 Eero Kojonen (toim.) Sursillin suku (s. 127). Weilin & Göös. Tapiola 1971.
- 20 Hillevi Tynin tiedonanto
- 21 Manthals el.r Persone Längdh aff Lapo Sochen Pro Anno 1680 (24.2.). Mf. LT 1565.
- 22 Matti Lehtiön tiedonanto
- 23 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 24 Matti Lehtiön tiedonanto
- 25 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 26 Mantal el.r Persone Lengd aff Lappo Sochn pro Ao 1674 (12-13.2.) Mf. CD 995
- 27 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 28 Roterningz Lengd aff Lappo Sochn Pro Anno 1658
- 29 Lapuan talvikäräjät 1704; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 30 Lapuan talvikäräjät 1704; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 31 Lapuan talvikäräjät 1693; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 32 QwarnTulls Mantals Lengdh öfwer Södra Häradh och Lapå Sochn Pro Anno 1695. Mf. LT 1276; Britan patronnyymi käy ilmi Alahärmän kastettujen luettelosta.
- 33 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 34 Hillevi Tynin tiedonanto lähteenä Kauhavan rippikirja
- 35 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 36 QwarnTulls Mantals Lengdh öfwer Södra Häradh och Lapå Sochn Pro Anno 1695. Mf. LT 1276
- 37 Förtechning Uppå Allmogens Barn och Legohjon Hwar Effter Contribution Betalas böör Aff Lapå Sochn Pro A:o 1701. Mf. LT 544
- 38 Förtechning Uppå Allmogens Barn och Legohjon Hwar Effter Contribution Betalas böör Aff Lapå Sochn Pro A:o 1701. Mf. LT 544. Liisan patronnyymi käy ilmi Alahärmän kastettujen luettelosta.
- 39 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 40 Lapuan kesäkäräjät 1703; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 41 Mantals quarinetuls Längd aff Lappå Sochn Pro A:o 1663. Mf. LT 1506
- 42 Lapuan syyskäräjät 1758; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 43 Qwarntuls Mantals Lengd Af Lappå Sochn pro Anno 1689. Mf. LT 1525
- 44 Kustaa Daavidinpoika Haapoja oli Alahärmän kastettujen luettelon kummiluettelon perusteella jo 7.5.1724 naimisissa Kirsti Matintytären kanssa. Hillevi Tynin tiedonanto
- 45 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 46 Kustaa Daavidinpoika Haapoja oli Alahärmän kastettujen luettelon kummiluettelon perusteella jo 7.5.1724 naimisissa Kirsti Matintytären kanssa. Hillevi Tynin tiedonanto
- 47 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 48 Lapuan syyskäräjät 1743; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 49 Suomen asutuksen yleisluettelo 1720-1739
- 50 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 51 Qwarntulls Mantals Längd aff Österbotts Södre Häradz Norre dehl och Lapo Sochn Pro Anno 1709. Mf. LT 141; Alahärmän kastettujen luettelo 1709
- 52 Hillevi Tynin tiedonanto
- 53 Lapuan syyskäräjät 1731; Markku Pihlajaniemen kokoelma; Hillevi Tynin tiedonanto
- 54 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 55 Qwarntulls Mantals Längd. Öfwer Lappå Sochn. Pro anno 1726. Mf. 1012
- 56 Hillevi Tynin tiedonanto
- 57 Lapuan syyskäräjät 1758; Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 58 Mf. ES 3528
- 59 Markku Pihlajaniemen kokoelma
- 60 SAY 1720-1739

Pyhitetyt paikat — osa omistuskulttuuriamme

Matti Lehtiö

Aikojen saatossa kieleemme on lainautunut suuri määrä muinaisgermaania ja muinaisruotsalaisia sanoja, jotka ovat muokkautuneet joskus hyvinkin erilaisiin sanamuotoihin ja merkityksiin. Hyvinkin selkeältä kuulostava sana saattaa todellisuudessa olla kaukaista lainaa sekä ajallisesti että maantieteellisesti. Tässä artikkelissa tarkastelemme erästä omistamiseen liittyvää sanajoukkoa, jonka juuret ulottuvat kauas molemmissa mittapuissa.

Muinaisruotsissa *hølge thorsdagar* tarkoitti ylijumala Thorille pyhitettyä päivää ja sama sisältö oli muinaisnorjan sanoilla *helgi thórsdagr*. Suomalaisillekin päivä on tullut tutuksi, sillä ylijumala Torin päivää me vietämme kerran viikossa torstaina, joka on laina ruotsin *thorsdagarista* – ‘thorinpäivästä’. Muinaisskandinaaviset pyhää tarkoittavat sanat: *hølge*, *helgi*. *heilagr* lienevät lainaa muinaisgermaanisesta *hailaga-* sanasta, jonka kirjoitusasu saksassa on nykyisin *heilig* ja ruotsissa *helig*. Jos suomenkieleen on lainattu *torstai*-sana, sama koskee myös näitä läpikäytyjä pyhää merkitseviä sanoja, ja aivan yhtä yleiseen käyttöön. Jeesuksen taivaanastumisen muistoksi nykysuomalainenkin viettää neljäntenäkymmentenä päivänä taivaaseen astumisen muistoksi **helatorstaita**, joka pohjautuu muinaisruotsin *hølge thorsdagar* -ilmaukseen. Ruotsinkielen ‘pyhää’ merkitsevä sana on siis lainautunut suomenkieleen muodossa **hela-**. Lainaukset eivät kuitenkaan ole rajoittuneet tähän, sillä myös toinen kirkollinen juhlapäivä **helluntai** eli *heluntai*, vanhemmiten myös *helluntaki*, kantaa muistoa samasta merkityksestä. Helatorstain ja helluntain tienoilla poltettiin ennen vanhaan *helavalkeata*, huudettiin *hela* eli *helkaa* ja laulettiin *helkavirsiä*.¹ Helkajuhlaa vietetään edelleenkin helluntaisin Sääksmäen Ritvalassa kalevalamittaisia helkavirsiä laulamalla. Pakanallisena aikana juhlan tarkoitus oli taata tulevan viljan kasvu. Nykyruotsinkielien pyhää merkitsevä *helig*-sana on siten lainautunut juhlapyhien nimiin ilmaisten niiden suuren merkityksen.

Edellisessä kappaleessa esiteltyjä ruotsinkielien pyhää merkitsevän sanan lainautumisissa pysyttiin erilaisissa juhlapäivissä. Arvata kuitenkin saattaa, että sopivan sanan lainautuminen ei jäänyt näin vähiin. Henkilönimien **Helka** ja **Helke** syntyhistoria palautuu samaan pyhään merkitsevään sanaan, samoin on laita venäjänkielen **Olga**-nimen laita. Listaa voitaisiin jatkaa muutamalla muullakin nykypäivän henkilönimellä ja saattavatpa nykypäivän *heila* ja *hellukin* olla lainautuneet samasta merkityksestä.

Henkilönimien lisäksi lainautumista on tapahtunut myös luontonimistöön, jossa on haluttu esiintuoda jonkin alueen kuulumisesta jonkin henkilön omistukseen, eli kertomaan alueen pyhittämisestä maallisessa elementissä jonkin hallintaan.

Pyhä-sanan lainautuminen omistusta osoittavaan nimistöön

Isonkyrön Ritaalan kylän vähintään 1400-luvulle palautuva peltovainio kantaa edelleenkin nimeä **Helaala**, joka palautuu edellä esiteltyyn *hela*-sanaan. Sama kantasana esiintyy Etelä-Pohjanmaalla omistusoikeudesta kertovana nimenä myös muualla. Ylihärmästä tapaamme paikannimen **Helaankydonneva** ja Laihialta liki Jurvan rajaa nimiparin: **Helaalanneva**, **Helaalanluhta**, sekä näistä muotoillun nykypäivän asutusnimen **Heliö**.

Laihian Helaala-nimistö liittyy todellisuudessa laajaan nimiryppäeseen, sillä vähän matkaa tästä löydämme paikannimet **Helineva**, **Helinevankurkku** ja **Helinevankallio**, sekä Maalahden puolelta **Storhelne**, jossa Helineva esiintyy hieman kuluneessa muodossa. Nimimuoto *heli* esiintyy laajemminkin alueella, sillä sekä Alavudelta että Jalasjärveltä löytyy **Helimäki**.

Vöyriältä, liki Isonkyrön rajaa löytyy **Helanmaa** ja sen ruotsinkielinen nimivastine **Helgama**, jossa selkeästi tulee esiin kaksi ruotsinkielien *pyhä*-sa-

nan suomalaista muotoa. Helanmaa on osa Isonkyrön puolella laajemmin sijaitsevaa **Hälvännevan** aluetta. Isojaonjärjestelykartoissa 1730-luvulla *Hälvä*-sanon kirjoitusmuoto on **Helvenneva**, joka kirjoitusmuoto ei ole sattumankauppa, sillä samanlainen nimivaihtelu löytyy Suomalaisen paikannimikirjan mukaan myös Kerimäen samannimisestä kylästä ja saaresta. Kerimäen Hälvästä löytyy myös kirjoitusasu *helluän*. Paikannimikirjassa nimiä pidetään kylläkin alun perin karjalaislähtöisenä sukunimenä, mutta Isonkyrön Hälvän alueeseen rajoittuvan Helanmaa l. Helgama paljastaa meille nimen etymologian.

Ruotsinkielinen pyhää tarkoittava sana on taustalla myös Lapuan **Hellanmaa**-luontonimessä. Lapuan historian mukaan sana esiintyy myös kirjoitusasuissa: **Hellä**, **Hällä**. Jälkimmäinen kirjoitusasu on sikäli mielenkiintoinen, että siinä voisi olla viite Hämeen Hälläpyörä -nimen etymologiaan. Hellanmaalla tiedetään olleen **Hellbacka**-niminen torppa, jonka nimi juontaa Hella-nimeen.

Huomio on mielenkiintoinen, sillä se selittää osan runsaasta *hell*-alkuisesta nimistöstä, joskaan ei kaikkia, sillä osa nimistä yhdistyy ruotsinkielisen 'kallio'-merkitykseen. Erityisesti kyrönmaalaisille on tuttu kesämökkeilyn satamapaikkaan liittyvä ja merenrantaan rajoittuva **Hällnäs** l. **Hellnäs**, sisältänee myös kallio-merkityksen sijasta omistusta sisältävän merkityksen. Hellnäs sijaitsee **Hällnässundetin** rannalla, jossa puolestaan sijaitsee saari nimeltä **Hällören**.

Esitettyjen esimerkkien kautta olemme tulleet huomaamaan, että omistamista osoittava ja meilte ruotsin kautta rantautunut **pyhä**-sanan merkitys on jättänyt moninaiset jäljet myös omalle alueellemme, muusta Suomesta puhumattakaan, josta löytäisimme useita kymmeniä samansisältöisiä paikannimiä ja niiden merkityksiä.

Lähteet:

1. Suomen kielen etymologinen sanakirja.

Monta sukua Hirsimäessä

Hillevi Tyni

Kauhavan Hirsimäki on ollut parin viime vuoden aikana sukututkijoiden kiinnostuksen kohteena. Vaikka se onkin suhteellisen nuori talo, perustettu runsaat 300 vuotta sitten, niin alkuvaiheiden selvittämisessä on ongelmia aivan riittävästi. Aineistoa on tosin tuolta 1600-luvun loppuajalta moninkertaisesti verrattuna vaikkapa sata vuotta aiempaan nuijasodan ajankohtaan. On mm. rippikirja, jonka tiedot alkavat n. vuoden 1685 tienoilta. Kirjassa komeilee kylläkin vuosiluku 1667, mutta käyttöön se otettiin vasta parikymmentä vuotta myöhemmin. Kirjan ensimmäiset nimet on kirjoitettu pappi Martti Mullanderin selvällä käsialalla ja latinankielisiä titteleitä ja nimimuotoja käyttäen. Kirjan viimeistä edellisellä aukeamalla on Hirsimäen uudistalo. Seuraava rippikirja kattaa ajanjakson, joka alkaa n. vuodesta 1704 ja päättyy isovihan jälkeen v:een 1722. Rippikirjojen

lisäksi tietoa löytyy veroluetteloista ja käräjäpöytäkirjoista.

Sukututkija tietää, että tämä kolminkertainen kirjanpito ei pelkästään selvennä isännyyksiä vaan jopa sekoittaa niitä. Rippikirjassa isännäksi merkitty on voinut olla jo pitkään syytinkiläisenä, vaikka hänet on käräjiä käydessään merkitty isännäksi. Veroluetteloissakin saattaa olla nimiä, joita ei löydy rippikirjasta: he eivät ole perheen jäseniä ja siksi heidän tietonsa ovat jossakin muussa kohdassa tai syynä voi olla isonvihan ajan puutteellinen kirjanpito. Näihin hankaluuksiin Hirsimäenkin selvittäjä törmää, kun yrittää selvittää, kuka on ollut kukin Hirsimäessä. Oliko talo jossakin vaiheessa tilapäisten asujien läpikulukupaiikka vai löytyisikö kumminkin jokin sukuyhteys tiheään vaihtuneiden isäntien välille?

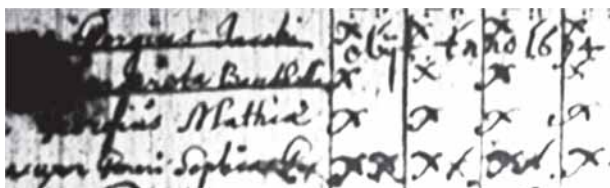
Hirsimäen uudisraivaajat ja talonpitäjät 1668–1772

Allaolevassa luettelossa on mukana kolme selaista isännäksi mainittua, joita esimerkiksi SAY ei tunne. Heidät on merkitty isänniksi rippikirjassa tai isänniys mainitaan kärjäpöytäkirjoissa. Heillä näyttää olevan yhteyksiä perustajasukuun omien tai lastensa avioliittojen kautta. Perustajan suku näyttää näin asuneen Hirsimäkeä ainakin toista sataa vuotta. Luettelon viimeisenä oleva Elias Eliaksenpoika luopui isännyydestä ja siirtyi talon torppariksi. — Isonvihan jälkeen taloa asuttiin parinkymmenen vuoden ajan kahdeksi jaetuna ja nämä ”ylimääräiset” isännät liittyvät siihen vaiheeseen. Jako oli ilmeisesti laitton, sillä veroluetteloissa on vain yksi talonpitäjä kerrallaan. Ilman järjestyslukua olevia ei mainita ainakaan SAY:ssa.

1. Yrjänä Jaakonpoika Laitinen sai torpan paikan 1668.
2. 1682–1700 Yrjänä Matinpoika, vävy, uudisasukas
3. 1701–1716? Heikki Yrjänänpoika, edellisen poika
4. –1719– Matti Hirsimäki
5. 1723–1727 Tuomas Heikinpoika
1723–1732 Juho Tuomaanpoika
1730– Mikki Pietarinpoika
6. 1727–1734 Antti Mikinpoika
1726–1730 Matti Sipinpoika La(a)sanen
7. 1735–1749 Yrjänä Mikinpoika
8. 1750–1772 Elias Matinpoika
Porkkunen, vävy
9. 1772–1790-luvulle Elias Eliaksenpoika, poika

Talon perustaminen

Kauhavan vanhimmassa rippikirjassa (1685–) on Hirsimäen talossa ensimmäisenä nimenä Herus Georgius Jacobi eli isäntä Yrjänä Jaakonpoika, joka on merkitty kuolleeksi 1694. Vaimo Marketta Pertuntytären nimen jälkeen on kolmantena Gener Georgius Mathiae eli Yrjänä Matinpoika ja neljäntenä on tämän vävyn vaimo Sofia Yrjänän-

tytär. Yrjänä ja Marketta ovat siis Yrjänä Matinpojan appivanhemmat. Herus merkitsee Mullanderin luetteloissa yleensä isäntää, joskin sen voi tulkita tarkoittavan myös perheen vanhaa isäntää. Veroluetteloista löytyy tietoja heistä jo hiukan aiemmilta vuosilta ja käräjien tiedoista selvää lisää:

Yrjänä Matinpoika on Laitilanluoman uudisasukas jo 1682:

Kun Yrjänä Matinpoika Kauhajoelta on korkeasti jalosyntyisen herra paronin ja maaherran, sekä kihlakunnanoikeuden luvalla ottanut torpanpaikan Laitilanluomalta hallittavakseen neljännesmanttaalin verolla kahden vuoden verovapautta vastaan, mistä hän esitti toimittaneensa takuut asianomaisille, niin määrättiin hänet Yrjänä asumaan siellä kenenkään häiritsemättä, niin että siskon Marketta Matintyttären vaatimus häntä vastaan sen asumisesta katsottiin mitätöidyksi. Ainoastaan Yrjänä lupasi hänen siellä tekemästä työstä kaikkiaan 10 kuparitaalaria, mihin heidän molemmin puolin tulee tyytyä.¹

Tämän Laitilanluoman torpan nimi muuttui Laitinen-nimiseksi, kun siitä tuli uudistalo. Laitisena se mainitaan vielä pitkään. Nimeksi vakiintuu siten vähitellen Hirsimäki lähellä olevan mäen mukaan. Arvattavasti samannimisten talojen erillään pitäminen oli hankalaa. Rippikirjassa nimenä on alun alkaen Hirsimäki.

Sisarusten Yrjänän ja Marketan henkilöllisyys ei ole toistaiseksi selvinnyt. Marketta on todennäköisesti se rippikirjassa mainittu leski Marketta Matintytär, joka on merkitty kuolleeksi 1692. Hänellä on poika Matti Juhonpoika, josta lisää tuonnempana. Kun Heikki Jaakonpoika Kauhajoelta lupaa maksaa syksyllä 1678 sotilas Juho Yrjänänpojan vaimolle Marketta Matintyttäreelle jotain, niin kyseessä on todennäköisesti tämä Marketta, joka olisi siis sotilaan leski. Hänen asumisensa veljensä luona on näin ollen selitettävissä sillä, että hänellä ei ollut leskeksi jäätyään muuta asuinpaikkaa ja hän olisi osallistunut tilan raivaamiseen ja vaatinut jonkinlaista osuutta. (Edell. kappale.) Toinen vaihtoehto on tietenkin se, että Yrjänällä ja Marketalla oli jokin aiempi sukuyhteys taloon. — Yrjänän mainitaan olevan naapurustossa vieras eli kauempaa kotoisin.

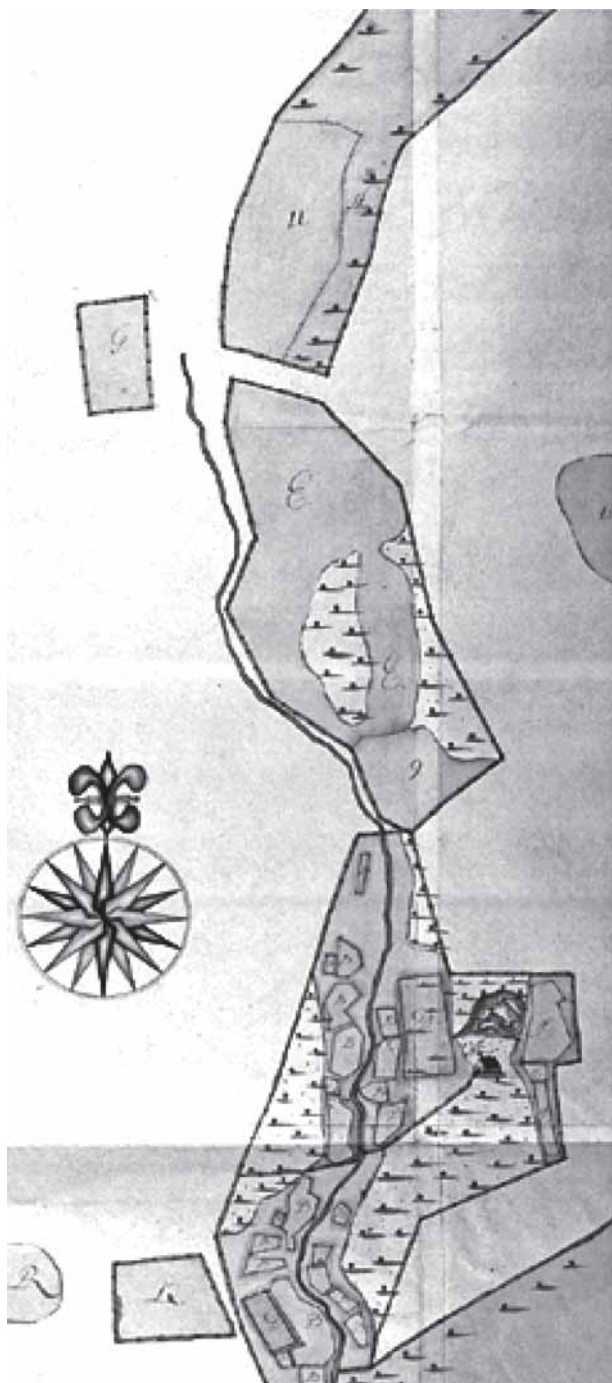
Yrjänä Jaakonpojan syntyperä selviää seuraavasta: Uudistilallinen Yrjänä Matinpoika esitti tarkastuskirjan 3.10.1685. Tuomas Simonpoika Finni

on jutussa kantajana ja uudistilallinen Yrjänä Matinpoika vastaajana. Kanne koskee uudistilaa.

Kauhajoelta olevan uudistilallisen Yrjänä Matinpojan appi, vanha sotilas Yrjänä Jaakonpoika **Laitinen** on rakentanut Laiti(lan)luomalle talon edesmenneen veljensä Tuomas Jaakonpojan luvalla. Tuomas oli asunut 1/4 mt kruununtaloa. Yrjänä oli perintösaamisesta raivannut peltoa ja kylän yhteismaalta käyttänyt niittyä.

Yrjänän vävy Yrjänä Matinpoika (on) saanut maa-herralta luvan uudistilaan.²

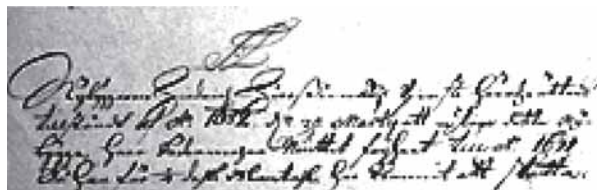
Hirsimäen kartta

Oheinen kartta on osa isompaa, jossa ovat Hirsimäen, Honkosen, Laitisen ja Finnin omistukset. Tässä Hirsimäen talo, pellot ja niityt. Kartta on päivätty 27. toukokuuta 1708. Huom! nimivirhe: Heikki Hirsimäki isännöi vasta 1701–³

Kartan tietoja: *Uudistilallinen Heikki Hirsimäki esitti kihlakunnanoikeuden luvan 20.3.1682 saada ottaa tämän uudistilan. Hän on sittemmin nauttanut verovapautta vuoteen 1691, jolloin häntä on verotettu neljännesmanttaalista.*

Tällä uudistilalla on hyvät laitumet, sekä tukkipuu- ja tervapuumetsää, polttopuuta, sekä hyvin muuta tarvemetsää mitä tarvitaan, voidaan saada kytömaaviljelystä Tucka Suolla ja Salon alustassa, ei tuohimetsää, kolmasosa myllystä Jylhän Koskessa talon tarpeisiin, ei kalavettä, viljelee peltoja, vuosittain puolet kesannolla, on myös hyvin hallanarka. (Paikannimiä korjailtu!)

Talossa on peltoa ja peltoaihio yhteensä n. 11 tynnyrinalaa (n. 5,5 ha), humalatarha 40 tankoa ja niittyä n. 55 tynnyrinalaa.

Vanhoja yhteyksiä Kauhavan sukuihin

Yrjänä Jaakonpoika Laitisen ja hänen veljensä Tuomas Jaakonpojan välinen sovittelukirja perinnöstä esitettiin Lapuan talvikäräjillä 1668. Sen mukaan Yrjänä oli läheisen Laitisen talon poika ja talon entinen sotilas. Vuoden 1648 sotilasrullassa mainitaankin Laitisen isännän Jaakko Jönsinpojan nihtinä poika Yrjänä. Toinenkin viittaus Yrjänän sukuun mainitaan vielä paljon myöhemmin eli vuoden 1749(!) Lapuan käräjillä, kun Martti Yrjänänpoika **Karjanlahti** (70 v) ja Taneli **Honko** (60 v) todistivat, että **Pelkosen** talon sukulainen oli asunut Hirsimäkeä. Kumpikin mies oli asunut nuoruudestaan saakka Hirsimäen naapurustossa. Tuolloin Hirsimäen vanha isäntä Yrjänä Jaakonpoika oli vielä elossa. Todistus sisältää myös viitteen siihen jo entuudestaan tiedossa olleeseen asiaan, että Laitisen talo oli 1600-luvun alkupuoliskolta alkaen Pelkosen suvun hallussa.⁴ Kun ei ole löytynyt

viitteitä, jotka osoittaisivat vävyn Yrjänä Matinpojan kuuluvan Pelkosiin — mahdotonta se ei toki ole — niin tuo todistus kertonee myös siitä, että Laitisen isäntäväki oli edelleen samaa Pelkosen sukua.

Kun Yrjänä on merkitty nihdiksi 1648, niin siitä voisi arvella hänen syntyneen n. 1620–30.

Yrjänän vaimo Marketta Pertuntytär on kotoisin Kauhavan **Perttulasta**. Sukulaisuus varmistuu paristakin asiakirjasta: Perttu Pertunpoika Perttulan jälkeen tehdyssä perinnönjakoluettelossa 20.1.1651 on mainittu yhtenä perillisenä (vävy) Yrjänä Jaakonpoika.⁵ Perinnönmaksussa ei pidetty kiirettä siitä päätellen, että osa perinnöstä oli maksamatta vielä muutamaa vuotta myöhemmin:

*Yrjänä Jaakonpoika Kauhajoelta syytti vaimonsa Marketta Pertuntyttären veljiä Yrjänä Pertunpoikaa ja Knuutti Pertunpoikaa samasta paikasta tämän perinnöstä. Tästä esitettiin nimismies Taavetti Ollinpojan toimitus 9. päivältä tammikuuta 1651, että Marketta Pertuntytär on saapa veljeltään Yrjänä Pertunpojalta 12 kuparitaalaria, mutta muuten on hänen osakseen tullut 48 kuparitaalaria. Tämän vuoksi tuomittiin Yrjänä Pertunpoika maksamaan edellä mainittu 12 taalaria, ja muu perintöosuus, mitä Yrjänä Jaakonpoika vaatii, pitää hoitaa, kun perinnönjakokirja esitetään.*⁶

Yrjänänpoikia

Yrjänä Matinpojan ja Sofian lapsista tiedetään pojat Heikki ja Matti. Heikki tuli isännäksi v. 1701. Hän kuoli isonvihan aikana mahdollisesti jo ennen isänsä (Heikin kuolinvuoden viimeinen numero on epäselvä). Leski Susanna avioitui uudelleen Purmoon. Heikin ja Susannan poika Tuomas ehti isännöidä Hirsimäkeä joitakin vuosia isonvihan jälkeen. Alaikäisen Tuomaan odotellessa täysivaltaiseksi tuloa taloa asui useampikin isäntä. Pitkään hän ei ehtinyt olla isäntänä, sillä hän kuoli jo 1727. Hän oli ehtinyt avioitua Hirsimäen uuden isännän tyttären Vendelan kanssa ja siksi hänet on merkitty rippikirjassa vävyksi. Leskeksi jäätyään Vendela avioitui toisen uuden isännän pojan kanssa. Tätä vyyhteä puretaan seuraavassa jaksossa.

Yrjänän nuorempi poika Matti toi Hirsimäkeen miniän. Liisa Heikintytär on merkitty rippikirjassa kuolleeksi 1713. Matti ja ilmeisesti ainoa tytär Justiina siirtyivät Kantolan uudistilalle juuri isonvihan edellä. Matin toinen vaimo Liisa Juhontytär tiedetään kärjäasiasta, jossa Justiina pyytää äiti-puolensa (*tekstissä äiti*) kanssa Kantolan uudelta isännältä Martti Antinpojalta maksamatta olevia lunastusrahoja:

Piika Justiina Matintytär Kauhavalta yhdessä vanhan äitinsä leskivaimo Liisa Juhontyttären kanssa kertoo, että heidän miehensä ja isänsä edesmennyt Matti Yrjänänpoika juuri ennen ja vihollisen aikana oli asunut Kantolan taloa samassa paikassa ja oli silloisen nimismiehen Juho Ahlgrenin, sekä lautamiehen Antti Passin 20.9.1717 tekemän tutkinnan mukaan parannuksista rakennusten, peltojen ja aitojen osalta saanut seuraajaltaan ja talon perintömieheltä Martti Antinpojalta saamista 53 kuparitaalaria, sen jälkeen, kun oli laskettu ja vähennetty se, mitä hänen piti talontarkastusasetuksen mukaan tehdä. Tämän vuoksi pyysi piika ja hänen mainittu äitinsä apua saadakseen tämän sekä 10 kuparitaalaria, mikä Martti Antinpojalla oli jäljellä talon perinnöksi lunastuksesta.

Vastaajalla ei ollut muuta tätä saamista vastaan, kuin että hän valitti kykenemättömyyttään maksaa koko tätä sekä useita hänelle asetettuja yksityisiä velkavaatimuksia. Tämän vuoksi hän sovitteli vapaaehtoisesti kantajan kanssa siten, että hän maksaa heille kaikkiaan 30 kuparitaalaria, nimittäin piialle 20 ja hänen äidilleen 10 kuparitaalaria ja vapautuu näin heidän enemmistä vaatimuksistaan tässä asiassa. Tämä sovittelu vahvistettiin tuomiolla kuninkaallisen asetuksen 4.7.1695 § 23 mukaan.⁷

Justiina on niin harvinainen nimi tuohon aikaan, että hän on melko varmasti sama henkilö kuin se, joka avioitui lappajärveläisen Soinin Laasalasta kotoisin olleen Heikki Heikinpoika Laasasen kanssa. Kuollessaan entiseksi timpuriksi merkitty Heikki on mahdollisesti se 5. ruodun Heikki Heikinpoika, joka oli 1740-luvulla Karlskronassa.⁸

Yrjänä Jaakonpojan perhe

Taulu 1

1. Yrjänä Jaakonpoika, Hirsimäki, nihti, Hirsimäen talon perustaja, s. Kauhava, Laitinen, k. 1694 Kauhava.

Puoliso n. 1650 **Marketta Pertuntytär Perttula**, k. Kauhava. Isä: Perttu Pertunpoika Perttula, s. 1575, k. 1650.

Lapsia:

Sofia Yrjänäntytär. *Tauluun 2.*

Taulu 2

2. Sofia Yrjänäntytär Hirsimäki, *Taulusta 1*, k. 1725 Kauhava.

Puoliso e. 1682 **Yrjänä Matinpoika, Hirsimäki**, vävy, uudisasukas 1682–, k. 1715 Kauhava. Yrjänälä on Hirsimäessä sisar **Marketta Matintytär** ja tällä poika **Matti Juhonpoika**.

Lapset:

Heikki. *Tauluun 3.*

Matti. *Tauluun 5.*

Taulu 3

3. Heikki Yrjönpoika Hirsimäki, *Taulusta 2,* talollinen Hirsimäessä 1701–1713-, k. isonvihan aikana 1716 tai 1718).

Puoliso n. 1701 Kauhava **Susanna Pentintytär**

Somppi, Hirsimäki, s. 1678 Kauhava. Vanhemmat: Pentti Eskonpoika Somppi ja Sofia Tapanintytär. Susannan toinen aviopuoliso oli n. 1722–

Hans Johaninpoika Sisbacka Purmosta. Hans oli Sisbackan vävy, jonka 1. vaimo Olof Olofinpoika Sisbackan tytär Anna kuoli e. 1722.⁹

Lapset:

Tuomas. *Tauluun 4.*

Sofia

Taulu 4

4. Tuomas Heikinpoika Hirsimäki, *Taulusta 3,* talollinen viim. 1723 v:een 1727, s. n. 1701, haudattu 25 p Trin (19. marraskuuta).

Puoliso **Vendla Juhontytär Hirsimäki,**

s. n. 11.1700, k. 9.1.1772 Kauhava, Lammi.

Vanhemmat: Juho Tuomaanpoika ja Vendla Laurintytär. Heistä seuraavassa.

Taulu 5

3. Matti Yrjönpoika Hirsimäki, Kantola, *Taulusta 2,* talollinen Kantolassa “juuri ennen ja vihollisen aikana”, k. 1716 Kauhava.

1. Puoliso 25.10.1703 Lappajärvi **Liisa Heikintytär Sironen, Hirsimäki,** s. 1679 Lappajärvi, Haapajärvi, k. 1713 Kauhava. Vanhemmat: Heikki Sipinpoika Sironen ja Priita Matintytär Girs.

2. Puoliso **Liisa Juhontytär**

Lapset:

1. **Justiina** s. noin 1705. *Tauluun 6.*

Taulu 6

4. Justiina Matintytär, Laasanen, *Taulusta 5,* s. noin 1705, k. 12.5.1784 Lappajärvi, Savonkylä, Tarvonen.

Puoliso 25.7.1733 Kauhava, Hemminki **Heikki**

Heikinpoika Laasanen, timpuri, s. noin 9.1715, k. 22.3.1766 Lappajärvi, Tarvonen. Vanhemmat: Heikki Matinpoika Laasanen ja Maria Juhantytär Lilltarvonen.

Rippikirjassa on Matti Yrjänänpojan kuolinvuosi 1716. Toisaalta edellä olevasta v:n 1729 syyskäräjien otteesta saa sen käsityksen, että hän oli elossa vielä syyskuulla 1717.

Hirsimäki selviää isovihasta

Alussa oli jo puhe eri lähteissä olevien tietojen eroista. Isoviha kesti vajaat 10 vuotta, mutta sen aikana näyttäisi Hirsimäkeä asuneen useampikin perhe. He ovat avioliittojen kautta sukulaisia ja ovat ehkä vuorotelleet veronmaksajina. V:n 1704–1722 rippikirjassa isännäksi merkittyjä on 6:

Yrjänä Matinpoika

Heikki Yrjänänpoika

Matti Juhonpoika

Juho Tuomaanpoika

Tuomas Heikinpoika

Matti Sipinpoika

Yrjänän ja Heikin jälkeen on isäntänä Matti Hirsimäki. Nimi on ainoassa isonvihan ajan veroluettelossa v:lle 1719 (ns. ryssänrulla). Kun patronyymi puuttuu, niin mahdollisia Matteja on parikin. Edellisen isännän Heikin veli olisi itseoikeutettu isäntä kotitaloonsa. Hänen nimensä on rippikirjassa yli-viivattu, sillä hän oli siirtynyt jo ennen isoavihaa pois Hirsimäestä, ilmeisesti Kantolaan. Hänelle on lisäksi merkitty Hirsimäkeen kuolinvuosi 1716. Hänen vaimonsa Liisa Heikintytär kuoli jo 1713. Käräjillä esiintynyt leski Liisa Juhontytär näyttäisi asuvan Kantolassa itsellisenä vielä myöhemminkin. Tytär Justiina asuu Hirsimäessä ennen avioitumistaan, itselliseksi merkittynä. Todennäköisempi vaihtoehto onkin Marketta Matintyttären poika Matti Juhonpoika, joka on rippikirjaankin merkitty isännäksi. Isännöisyys ei kestänyt kovin pitkään, sillä Matti Juhonpojan nimen edelle on rivien väliin kirjoitettu sana Inhyes, eli hän ja vaimo Priita Yrjänäntytär olivat sittemmin itsellisiä.

Seuraavana isäntälistassa on mielenkiintoinen henkilö. Juho Tuomaanpoika näyttää pitäneen huolta monesta eri talosta. Hän on Kauhavan ensimmäisen lukkarin Lauri Yrjänänpojan vävy. Lauri isännöi Koppalaa lyhyen ajan 1690-luvun lopulla. Talo siirtyi sitten vävyllle, joka oli appiukkonsa jälkeen Koppalan isäntänä 1699–05. Seuraavaksi hän oli isäntänä pari vuotta Lapuan Talvitiessä.¹⁰ Juhon isännöisyys Talvitiessä mainitaan myöhemminkin: v. 1726 mainitaan, että taloa isännöi Erkki Kustaanpoika ja hänen edeltäjänsä oli ollut Juho Tuomaanpoika Koppalainen. Lapuan historian isäntäluetteloa ei tunne Juhoa ollenkaan. Lyhytaikainen lisänimi Koppalainen jäi pois käytöstä Lapuan “vierailulla”. Juhon alkuperääkään ei ole toistaiseksi saatu selville. Juhon isännöisyys oli Hirsimäessäkin lyhytaikainen. Mutta kun isonvihan jälkeen hänen vävyistään kaksi on isäntinä Hirsimäessä, niin Juholla on rippikirjassa merkintä “Husb.” eli ‘vanha-isäntä’?

Vävyistä nuorena kuollut Tuomas Heikinpoika oli alkuperäistä sukua. Toinen vävy Matti Sipinpoika asui talon toista puolta. Tuomas Heikinpoika oli kuollessaan alle 30-vuotias. Kuolinsyy ei ole tiedossa, mutta kun hän edellisen vuoden aikana (1726) järjesteli talon asioita, voi ainakin arvailla, että taustalla oli jokin vaikea sairaus. Ainoaksi jäänyt tytär Anna syntyi isänsä kuoleman jälkeen.

Talo oli selvinnyt sekä hyvin että huonosti isonvihan ajasta: ketään ei surmattu eikä ketään viety Venäjälle. Toisaalta on tiedossa, että talo oli ryöstelyn jäljeltä heikossa kunnossa. Heikin lesken kanssa avioitunut Hans Johaninpoika Sisbacka vaati lapsipuoltensa perintöjä, jotka olivat vielä 1730 suorittamatta. Perillisistä Tuomas oli jo kuollut, sisar Sofia oli ilmeisesti elossa. Sisaruksiin voidaan laskea Tuomaan tytär Anna? *Hans Johaninpoika Sisbacka Pedersören pitäjstä vaati nyt läsnä olevien lapsipuoltensa puolesta heidän Hirsimäen verotalossa Kauhavalla olevaa perintöä edesmenneen poikapuolensa Tuomas Heikinpojan leskeltä vaimo Vendela Juhontyttäreltä ja tämän myöhemmältä apelta Mikki Pietarinpojalta, joka mainittua taloa omistaa ja sovitteli kantajan kanssa vapaaehtoisesti erikseen, että ottaen huomioon heikon tilan johon mainittu talo oli vihollisen ryöstelyn jälkeen joutunut, maksetaan kaikkiaan mainitun Tuomas Heikinpojan sisaruksille nyt heti 20 kuparitaalaria, mitä vastaan he tämän jälkeen aina tulevaisuudessa enemmistä vaatimuksista vapaiksi tunnustavat. Tämä sovittelu merkittiin pyynnöstä pöytäkirjaan.*¹¹

Samoilla käräjillä esiintyi Matti Sipinpoika, Juhon toinen vävy: *Matti Lasanen Uudenkaarlepyyn pitäjstä kertoo asuneensa 3 v. Hirsimäen taloa Kauhavalla. Oli varustanut tuolloin sotilaan, jonka palkasta maksanut 140 kuparitaalaria. Nyt palkasta on jäljellä 8 kuparitaalaria ja pestirahasta 7 taalaria 16 äyriä. Pyytää, että seuraaja maksaa. Seuraaja talossa on Mikki Pietarinpoika.*¹²

Seuraavilla käräjillä asia on vielä esillä: *Matti Sipinpoika Lasanen Uudenkaarlepyyn pitäjstä on antanut haastaa Yrjänä Matinpoika (p.o. Mikinpoika) Hirsimäen Kauhavalta, vaatien häneltä selvitystä niistä 140 kuparitaalarista, jotka Matti vuonna 1726 oli lainannut Yrjänän edeltäjälle avioitossa Tuomas Heikinpojalle sotilaan varustamiseksi. Asiaa käsiteltäessä esitettiin kokkolalaisen porvarin Märten Mulanderin todistus 21.6.1726, jossa sanottiin, että Matti saa puolet Hirsimäen talosta. Hän suorittaa vuosittaiset maksut ja asuu*

*taloa kunnes laina on maksettu. Matti sanoi, ettei hän ollut saanut nauttia kuin 3 v. ja oli tuona aikana maksanut velkoja 15 kuparitaalaria. Yrjänä ilmoitti, että Matti oli valmistanut tervaa ja vienyt, jolloin ei maksanut veroja.*¹³

Matti Sipinpojan rahoilla talo varusti v. 1726 sotilaan, Benjami Stångbergin. Tuo rahasumma 140 kuparitaalaria oli kohtalaisen talon hinta. Benjami ja vaimo Marketta Joosepintytär siirtyivät 1740-luvulla talollisiksi Niemeen ja Hirsimäkeen tuli uusi sotilas Jaakko, joka peri Stångberg-nimen edeltäjältään.

Matti ja Valpuri muuttivat Hirsimäestä Uuteenkaarlepyyhyn Ytterjeppon Högvägiin v. 1730. Matti on siellä aluksi yhtiömiehenä kymmenkunta vuotta, sitten talollisena Lillhögvägiissä. Muutamat lapsenlapsista avioituivat Kauhavalle ja Härmään (*Matin nimi on todennäköisesti Laasanen, ei Lasanen. Lasanen mainitaan vain näissä kärjäteksteissä.*)

Juho Tuomaanpojan perhe

Taulu 1

I Juho Tuomaanpoika, talollinen Koppalassa 1699–1705, Talvitie n. 1706–1708, Hirsimäki n. 1709–, s. n. 1671, haudattu 15.11.1741 Kauhava. 1. Puoliso **Vendela Laurintytär Koppalainen**, k. n. 1708. Vanhemmat: Lauri Yrjänänpoika, Koppalainen, pappilan renki, lukkari n. 1677–Kauhavalla, surmattiin 1714, ja Vendela Matintytär. Lauri-lukkari on yksi niistä Jylhän alueella 1670–80-luvulla asuneista torppareista, joita ei ollut verotettu. Rippikirjassa hänet on perheineen merkitty Toppariin n. v. 1695 asti. 2. Puoliso **Anna Arvintytär Eskola**, s. n. 12.1670 Kauhava, k. 20.6.1764 Kauhava, Lill-Karjanlahti. Vanhemmat: Arvi Heikinpoika Hemminki, Eskola ja Saara Tuomaantytär, k. 1701 Kauhava. — Annallakin 2. avio.

Lapset:

1. **Valpuri Juhontytär**, s. 1693. *Tauluun 2.*
1. **Maria Juhontytär**, s. n. 1700. *Tauluun 3.*
1. **Vendela Juhontytär**, s. n. 1701. *Tauluun 4.*

Taulu 2 (taulusta 1)

II Valpuri Juhontytär, s. 1693, k. 30.6.1763 Uusikaarlepyy, Lillhögväg. (s. aika Uudenkaarlepyyn rk!)

Puoliso e 1723 **Mats Sipinpoika, Högväg**, talollinen Hirsimäessä 1726–, Högvägin yhtiömies ja talollinen 1730–39, Uusikaarlepyy, Ytterjeppo, Högväg, s. 1684, k. 3.11.1762 Uusikaarlepyy. (*Kummankin syntymävuosi voi olla väärä.*)

Lapsia:

Mats Matsinpoika Back, s. 1724 Kauhava?
k. 15.4.1788 Uusikaarlepyy, Back.

Johan Matsinpoika, s. 1726 Kauhava?
k. 23.10.1805 Uusikaarlepyy.

Henrik Matsinpoika, s. 14.1.1737 Uusikaarlepyy,
Ytterjeppo, k. 7.6.1796 Uusikaarlepyy, Lillhögväg.

Taulu 3 (taulusta 1)

I Maria Juhontytär, Lill-Karjanlahti, s. n. 1700,
haudattu 28.4.1736 Kauhava.

Puoliso **Matti Antinpoika Lill-Karjanlahti**,
talollinen Kauhavan Luoma 1729–, s. 8.1701,
k. 9.4.1775 Kauhava, Lill-Karjanlahti. — Matti
Antinpojan 2. vaimo on Marian sisarpuoli,
Anna Arvintyttären tytär.

Taulu 4 (taulusta 1)

II Vendela Juhontytär Hirsimäki, s. n. 1701,
k. 9.1.1772 Kauhava, Lammi.

1. Puoliso **Tuomas Heikinpoika Hirsimäki**, vävy,
talollinen n. 1723–1727, s. 1701, k. 1727 Kauhava.
Vanhemmat: Heikki Yrjänänpoika Hirsimäki ja
Susanna Pentintytär Somppi, Hirsimäki, s. 1678
Kauhava. (ks. *Yrjänä Jaakonpojan perhe.*)

2. Puoliso n. 1728 **Yrjänä Mikinpoika Hirsimäki**,
Lammi, talollinen Hirsimäessä 1735–49,
Lammissa 1750–, majatalon isäntä, s. 5.1711,
k. 13.9.1773 Kauhava. Vanhemmat: Mikki Pietarin-
poika, Finni, Hirsimäki, talollinen Finnessä –1729,
s. 9.1670 Ruovesi(?), k. 12.3.1752 Kauhava
ja Marketta Yrjänäntytär, s. n. 1672, k. 1723.
(ks. *Mikki Pietarinpojan perhe.*)

Lapsia:

1. **Anna Tuomaantytär**, s. 12.1727. *Tauluun 5.*

Taulu 5 (taulusta 3)

III Anna Tuomaantytär Hirsimäki,

s. 12.1727, k. 25.9.1753 Kauhava.

Puoliso Vihitty 4.3.1744 Kauhava **Elias Matinpoi-**
ka Porkkunen, Hirsimäki, talollinen, s. 4.1720
Kuortane, k. 19.6.1772 Kauhava. Vanhemmat:
Matti Markunpoika, vävy, talollinen Porkkusessa
ja Aune Yrjänäntytär Porkkunen. — Elias avioitui
Annan kuoltua Liisa Matintytär Aution (s. 5.1730)
kanssa.¹⁴ Tästä Eliaksen toisesta avioliitosta oli
lapsia, joiden jälkeläisiä asuu nykyään Hirsimäes-
sä.

Lapsia:

Elias Eliaksenpoika, talollinen 1772–1790-luvulle,
torppari, s. 27.6.1745 Kauhava, k. 8.6.1809 Kauha-
va. 1. Puoliso Vihitty 1.6.1766 Kauhava **Maria Ma-**
tintytär Näykki, Hirsimäki, s. 4.4.1750 Kauhava,
k. n. 1802 Kauhava. Vanhemmat: Matti Tuomaan-
poika Näykki, talollinen Näykissä n. 1740–,

s. 9.1723 Kauhava, k. 5.4.1795 Kauhava ja Liisa
Antintytär Hakola, Storstråka, Näykki,
s. 7.1723 Naarasluoma, Hakola, k. 10.6.1772 Kauha-
va, Näykki. 2. Puoliso Vihitty 30.12.1804 Kauhava
Liisa Juhontytär, Hirsimäki, s. 1787.

Tuomas Eliaksenpoika Finni, Huhmarkoski,
talollinen Huhmarkoskessa 1768–1772,

s. 3.11.1746 Kauhava, k. 12.6.1772 Kauhava. Puoliso
Vihitty 6.11.1768 Kauhava **Liisa Matintytär Finni**,
Storpassi, s. 21.9.1751 Kauhava. Vanhemmat: Mat-
ti Matinpoika Finni, s. 1.1725 Kauhava Finni ja So-
fia Yrjänäntytär Lahti, s. 1.1723 Kauhava. Vihitty
25.11.1744 Kauhava.

Talon väliaikainen jako

Tekstin alussa olevassa isäntien luettelossa maini-
taan Mikki Pietarinpoika. Hän oli Hirsimäen naa-
puritalon Finnin vävy. Isonvihan jälkeen hän avi-
oitui kolmannen kerran. Toinenkin suuri elämän-
muutos oli edessä: pojille tarvittiin elintilaa ja
Mikki osti puolet Hirsimäen talosta sen perintö-
mieheltä Tuomas Heikinpojalta ja siirtyi Hirsimä-
keen. Toinen puoli talosta oli sopimuksen mukaan
Matti Sipinpojan hallinnassa.

Mikin vanhempi poika Antti on merkitty koko(!)
talon isännäksi (SAY 1728–34). Sitä ennen hänellä
oli tekeillä naimiskauppa Vuoskoskella Köykkärin
tyttären Sofia Erkintyttären kanssa. Sofia oli äi-
tinsä ja holhoojansa hyväksymänä myynyt pari
vuotta aiemmin perintötalonsa velipuolelleen
Matti Pentinpojalle. Nyt heidän äitinsä Maria
Gabrielintytär halusi perua kaupan, koska hän ha-
lusi luovuttaa talon tulevalle vävyllään Antti Mi-
kinpojalle, Mikki Pietarinpojan pojalle. Oikeus ei
hyväksynyt kaupan purkamista.¹⁵ Sofia on vielä
pari vuotta merkittynä Köykkäriin. Sen jälkeen
hänenä ei löydy tietoja, ei liioin siitä, toteutuiko
suunniteltu avioliitto. Antti avioitui Uudenkaarle-
pyyn Kyrkobyn Bäckin talon tyttären kanssa
muutamaa vuotta myöhemmin. He muuttivat An-
nan kotitaloon ja Hirsimäen isännöisyys siirtyi Mikin
nuoremmalle pojalle Yrjänälle, joka oli avioitunut
Tuomaan lesken kanssa. Tuomaan tytär, Yrjänän
tytärpuoli Anna Tuomaantytär avioitui kuortane-
laisen Elias Matinpoika Porkkusen kanssa.¹⁶

Hirsimäkeä oli asuttu vuodesta 1726 kahtena talo-
na. Nyt Yrjänä Mikinpojan vävypuoli Elias halusi
koko talon hallintaansa: *Elias Matinpoika Hirsi-*
mäki Kauhavalta on antanut haastaa kanssaan
Hirsimäen 1/4 mt:n perintötalossa asuvan Mikki
Pietarinpojan koskien mainitun talon hallintaoi-
keutta. Elias Matinpoika oli nainut 1743 kynttilän-

messun aikaan edesmenneen Tuomas Heikinpojan tyttären, joka (Tuomas) on ollut yksin talon perintömies, mutta oli vuonna 1726 myynyt puolet talosta vastaajalle, mutta kun talo ei kestä jakamista, niin pyytää kantaja saada palauttaa vastaajalle kauppasumman, niin että hän hallitsisi taloa yksin.

Vastaajan valtuutettu raatimies Samuel Lithovius Uudenkaarlepyyn kaupungista (ilmoitti), että hänen päämiehensä oli vuonna 1726 laillisella kaupalla tullut tämän Hirsimäen talon puolikkaan omistajaksi. Vastaaja oli sittemmin mennyt naimisiin edesmenneen Tuomas Heikinpojan lesken Vendela Jaakontyttären (Juhontyttären) kanssa, niin että hän (Mikki) on kantajan (vaimon!) isäpuoli. Päämies oli maksanut huomattavat velat. Oikeus kehotti sovitteluun.¹⁷

Asiaan palattiin seuraavilla käräjillä Lapualla. Tämän pitäjän viime käräjillä oli tämä oikeus jätetty aikaa harkita ja sovitella hallinta- ja omistusriidassa koskien Kauhavan kylän Hirsimäen neljännesmanttaalin verotaloa, jonka talon kruunu on pidättänyt veroista.

Vastaajan valtuutettu raatimies Uudenkaarlepyyn kaupungista Samuel Lithovius (ilmoitti), että päämies ei (ollut sovitellut) vävypuolensa Elias Mikinpojan kanssa.

Kauppakirja, johon on viitattu:

Minä allekirjoittanut myönnän ja tunnustan, että minä myyn hyvin harkittuani ja vakain tuumin puolet talostani kiinteästä ja irtaimesta, läheltä ja kaukaa, Hirsimäen neljännesmanttaalin perintötalosta Lapuan pitäjästä Kauhavan kylästä Mikki Pietarinpojalle 180 kuparitaalarista. Tätä kauppasummaa vastaan saa mainittu Mikki pitää ja nauttia puolikasta mainitusta talosta ikuisesti jälkeläisineen ilman minun ja jälkeläisten valituksia. Tämän edellä mainitun kaupan vahvistan minä Mikki Pietarinpoika kaikilta osin pitäväni ja täyttäväni. Suuremmaksi vakuudeksi annamme piirtää tämän alle tavanomaiset puumerkkimme ja kirjoittaa nimemme. Tämä jätetään kuitenkin kunnioitetun kihlakunnanoikeuden tuomiovaltaan.

Lapualla 5.10.1726

Tuomas Heikinpoika (pm) Mikki Pietarinpoika (pm)¹⁸

Asian jatkokäsittely siirrettiin sitten kevääseen, jolloin suoritetaan mittausta, kestäkö jaon. Käräjöinnin loppuvaiheita ei ole enää selvitetty tämän pidemmälle. Mikin testamentista selviää, että Elias lopulta osti Mikin talon ja näin Hirsimäki on taas yhtenä talona: Edesmenneen isäntä Mikki

Hirsimäen Kauhavan kylästä leski Sofia Erkintytär esitti mainitun miehensä elinaikanaan tekemän testamenttikirjan.

Allekirjoittanut, sairauden päivittäin ottaessa kovemman otteen, testamenttaa vaimolleen Sofia Erkintyttärelle ja pienelle tyttärelle Kirstille. Saavat kaiken omaisuuden: rahat, hevoset, eläimet jne. paitsi 100 kuparitaalaria, jonka luvannut Hirsimäen nykyiselle asujalle Elias Matinpojalle summasta, jolla ostanut puolet talosta aiemmin tämän apelta, niin että vaimoni ja tyttäreni saavat nauttia huonetilaa ja muita etuja, kuten minä olen nauttinut tähän asti.

Lapset edellisestä avioliitosta eivät saa jäämistöstä mitään.

Allekirjoitus 7.3.1752 Mikki Pietarinpoika Hirsimäki.¹⁹

Testamentista huolimatta Mikin vanhemmat lapset olivat vaatineet perintöä isänsä jälkeen Eliakselta ja äitipuoleltaan Sofia Erkintyttäreltä, sillä samoilla käräjillä (syksy 1752) Antti Mikinpoika Bäck esitti sovittelun omasta ja sisarustensa Yrjänä Mikinpoika Lammin, sekä vaimojen Maria, Valpuri ja Anna Mikintyttären puolesta. Sen mukaan "Elias Matinpoika maksaa näille perillisille irtaimesta ja kiinteästä omaisuudesta kaikkiaan 130 kuparitaalaria ja Sofia Erkintytär, heidän äiti-puoli, (saa) minulle tulleesta irtaimesta 190 kuparitaalaria.

Lapualla 17.10.1752 Elias Matinpoika Sofia Erkintytär."

Mikki Pietarinpojan perhe

Mikki Pietarinpoika, Finni, Hirsimäki, vävy Finnissä 1729, talollinen 1730– Hirsimäessä, s. 9.1670, k. 12.3.1752 Kauhava.

1. Puoliso Vihitty n. 1688 **Kirsti Tuomaantytär Finni**, k. 1697. Vanhemmat: Tuomas Simonpoika Finni, talollinen ja Liisa Filpuntytär.

2. Puoliso **Marketta Yrjänäntytär**, s. n. 1672, k. 1723.

3. Puoliso Vihitty n. 1727 **Sofia Erkintytär, Hirsimäki, Lahti**, s. 1700, k. 4.8.1778 Kauhava.

Lapsia:

1. **Maria Mikintytär Finni**, s. 6.1694, k. 1780 Kauhava, Finni. Puoliso **Matti Matinpoika Finni**, s. 9.1693, k. 25.6.1756 Kauhava Finni. Vanhemmat: Matti Tuomaanpoika Finni ja Marketta Eliaksentytär Pelkola.

2. **Valpuri Mikintytär Honkola**, s. 5.1703 Kauhava, k. 1780 Kauhava. Puoliso **Matti Danielinpoika Honkola**, s. 2.1695 Kauhava, k. 17.3.1759 Kauhava.

Vanhemmat: Daniel Knuutinpoika Perttula, Honkola, s. n. 1654 Kauhava, k. 1708 Kauhava ja Sofia Heikintytär Honkola, s. 1664 Kauhava.

2. Anna Mikintytär Kläckare, s. 12.1705, k. 22.5.1769 Kauhava. Puoliso **Olli Yrjänänpoika Kläckare**, lukkari, koulumestari, s. 1699, k. 13.12.1786 Kauhava. Vanhemmat: Yrjänä Juhonpoika, Sippola, Kläckare, lukkari, s. 1665, k. 17.4.1743 Kauhava ja Susanna Juhontytär Sippola, s. 2.1667 Kauhava, k. 3.2.1761 Kauhava, Skuggila.

2. Antti Mikiinpoika Bäck, talollinen Hirsimäessä, yhtiömies, isäntä Bäckissä, s. n. 1710, k. 3.12.1775 Uusikaarlepyy, Kyrkoby, Bäck. Puoliso Vihitty n. 1729 **Anna Antintytär Bäck, Hirsimäki**, s. n. 1706 Uusikaarlepyy, Bäck, k. 1.6.1778 Bäck. Vanhemmat: Anders Mattsinpoika Bäck, talollinen Bäckissä, k. 1723 Uusikaarlepyy, Bäck ja Brita Knutintytär.

2. Yrjänä Mikiinpoika Lammi, talollinen Hirsimäessä, sitten Lammissa, majatalon isäntä, s. 5.1711, k. 13.9.1773 Kauhava. Puoliso Vihitty n. 1727 **Vendela Juhontytär Hirsimäki**, s. n. 1701, k. 9.1.1772 Kauhava, Lammi. Vanhemmat: Juho Tuomaanpoika, Koppalainen, Hirsimäki, talollinen, s. n. 1671 ja Vendela Laurintytär Koppalainen, Hirsimäki, k. 1708. Vendelan 1. pso **Tuomas Heikinpoika Hirsimäki**.

3. Kristiina (Kirsti) Mikontytär Lahti, s. 28.5.1741, haudattu 27.12.1797 Kauhava. Puoliso 18.6.1758 Kauhava **Tuomas Matinpoika Lah-ti**, talollinen, s. 9.12.1739 Kauhava, k. 30.5.1816 Kauhava. Vanhemmat: Matti Yrjänänpoika Lahti, talollinen, s. 2.1710 Kauhava, k. 22.1.1789 Kauhava ja Anna Tuomaantytär Nahkala, s. 2.1711 Kauhava Nahkala, k. 14.7.1804 Kauhava.

Lopuksi

Anna Tuomaantytären ja Elias Matinpojan lapsista vanhempi poika Elias peri talon ja hänestä tuli isäntä isänsä kuoltua. Myöhemmin hän on talossa torpparina. Nuorempi poika Tuomas "kutsuttiin" isännäksi Huhmarkoskeen: talvikäräjillä 1768 isäntä Elias Simonpoika Huhmarkoski Kauhavalta, hänen vaimonsa Marketta Heikintytär ja heidän poikansa Juho Eliaanpoika ilmoittivat, että he ottavat isännänpojan Tuomas Eliaanpoika Hirsimäen isännäksi. Huhmarkosken perillisiksi ilmoittautui välittömästi Elias Simonpojan sisaren lapset. He aloittivat käräjäo-
nin, mutta ainakaan uutta talonpitäjää heistä ei löytynyt. Tuomas kuoli jo muutaman vuoden kuluttua ja Huhmarkoskeen etsittiin uudelleen isäntää.

Kyseisenä aikana Hirsimäen taloa oli isännöinyt vähintään kolme eri sukua. Avioliittojen kautta suvut yhdistyivät keskenään. Sukujen vanhimpien alkuperä, perustajaa lukuun ottamatta, jäi lukijoiden selvitettäväksi.

Käräjäpöytäkirjaotteet Markku Pihlajaniemen arkistosta. Kiitokset yhteistyöstä.

Veikko Ekolalle kiitos Elias Porkkusen tiedoista.

Lähteet:

Kauhavan ym. rippikirjat
Kauhavan historia I
Alahärmän historia I
Järviseudun historia I

Viitteet:

- ¹ Lapuan syyskäräjät 1682.
- ² Lapuan talvikäräjät 1686.
- ³ Vanhat maakirjakartat internetissä: Index of / pub/sci/geo/carto/vanhatkartat/maakirjakartat/medres/e , Kartan koodi e26_46_.bmp
- ⁴ Kauhavan veroluetteloissa on Laitisen talon isäntinä 1600-luvun alkupuolella Pelkosia.
- ⁵ Markku Pihlajaniemi: Knuutti Karhun juuret Kauhavalla. Eteläpohjalaiset Juuret 2/2004.
- ⁶ Lapuan syyskäräjät 1655.
- ⁷ Lapuan syyskäräjät 1729.
- ⁸ Järviseudun historia, s. 815.
- ⁹ Tommy Olin: Sisbacka hemman i Nederpurmo. 1996.
- ¹⁰ Lapuan talvikäräjät 1708: *"Vanha mies Matti Talvitie pyysi saada ottaa avuksi talonsa asumiseen tyttärensä (tyttären) pojat Erkki ja Kustaa Kustaanpojat, koska ei luota poikaansa Erkkiin, joka 2 v. ollut poissa talosta ja Matin ottama syytinkimies Juho Tuomaanpoika ottanut toisen talon Finnilän Kauhavankylästä - -"* Käräjäpöytäkirjassa mainitaan Juhon ottamana kauhavalaistalona Finni, Lapuan rippikirjassa Hirsimäki ja vaimo Vendela Laurintytär. Finniissä asuva Juho Tuomaanpoika on eri henkilö.
- ¹¹ Lapuan syyskäräjät 1730.
- ¹² Lapuan syyskäräjät 1730.
- ¹³ Lapuan talvikäräjät 1731.
- ¹⁴ Hillevi Tyni: Autiossa riittää asujia. Taulu 9. Eteläpohjalaiset Juuret 3/2008.
- ¹⁵ Uudenkaarlepyyn pitäjän talvikäräjät 18.2.1723, f. 193.
- ¹⁶ Veikko Ekolalta saatu tieto.
- ¹⁷ Lapuan syyskäräjät 1745.
- ¹⁸ Lapuan talvikäräjät 1746.
- ¹⁹ Lapuan syyskäräjät § 6.

Oppaan uudistila ja Juho Eskonpoika

Markku Pihlajaniemi

Oppaan talon alkuvaiheet

Kurikan kylän Luovan talon kaakkoispuolelle Jalasjärven suuntaan perustettiin uudistila Oppaanmaalle, jossa kukaan ei ollut asunut. Jotain toimintaa alueella on kuitenkin ollut, koska kärjäasiakirjassa vuodelta 1669 todetaan, että Oppaanmaa on metsittynyt ja kesäkäräjillä 1680 mainitaan, että Luovan ja Lipaskuusen isännillä osaveljineen oli ollut sauna Oppaanmaalla (*Åppan Maa*).¹ Uudistilan asiat olivat ensimmäisen kerran esillä Ilmajoen syyskäräjillä 1669.²

Simo Yrjänänpoika Jalasjärveltä astui esiin ja pyysi saada ottaa uudistilan tai torpanpaikan Jalasjärveltä nimeltään Oppaanmaa (Oppama), jota autiomaata kukaan ei ollut aiemmin asunut, ja ajan mittaa maksaa siitä asianmukaisesti veroa kuninkaalliselle majesteetille ja hänen kreivilliselle armolleen, niin kuin laki velvoittaa.

Tarkan tutkinnan ja lautakunnan yksimielisen todistuksen mukaan todettiin, että mainittu Oppaanmaa on metsittynyt ja emäkylälle ei tehdä mitään haittaa.

Koska emäkylä ei ole liian lähellä, eikä sille tehdä haittaa, eikä yhtään valitusta ole tehty annetaan mainitun Simo Yrjänänpojan kuninkaallisen majesteetin julistuksen ja hänen korkean kreivillisen ylhäisyytensä ja armonsa armollisen tahdon mukaan ottaa ja viljellä mainittua Oppaanmaan erämaata. Rakennuskaaren 40 ja 41 luvun mukaan asetettiin Simon takuumiehiksi sillä ehdolla ja etupuheella, mikäli Simo Yrjänänpoika vapaavuosien jälkeen ennen laillista aikaa luopuu Oppaanmaan uudistilasta, pitää Pentti Luukkaanpojan Peuralasta ja Heikki Krekonpojan Palosta vastata ja suorittaa täysin verot, jotka Simolle voidaan määrätä. Mutta verovapaus siirretään nöyryimmästi hänen korkealle kreivilliselle armolleen tai hänen korkeutensa kreivillisen ylhäisyytensä edusmiehelle.

Aiemmin tämän artikkelin kirjoittaja on todennut artikkelissa Luopa ja kourallinen taalareita:³

”Simon toisena takuumiehenä oli Pentti Luukkaanpoika Peuralasta. Pentti oli tuolloin jo siirtynyt Luovasta Korven talon isännäksi.

*Ilmajoen talvikäräjillä 1673 Simo Yrjänänpojan leski Kaarina Pentintytär viittasi edellä mainittuihin vuoden 1669 käräjiin ja kertoi miehensä nauttineen neljä vuotta verovapautta uudistilallaan, kun naapurit yrittivät omia tilaan kuuluvia maita. Näiden kärjätekstien perusteella uskalletaan väittää, että Pentti Luukkaanpoika oli ollut takaa-
massa vävyään, Oppaan uudistilan ensimmäistä isäntää Simo Yrjänänpoikaa ja että Kaarina Pentintytär oli takaajan tytär.”*

Kauaa ei Simo Yrjänänpoika Oppaanmaalla yrittänyt. Syyskäräjillä 1673 valittivat Tuiskulan kylän asukkaat seuraavasta Oppaan asujasta Yrjänä Knuutinpojasta.⁴

Tuiskulan asukkaat valittivat uudistilallisesta samasta kylästä Yrjänä Knuutinpojasta, että hän on heidän markillaan ja metsässään kylälle suureksi haitaksi. Vastaavasti valitti mainittu uudistilallinen heistä, että he ovat lähellä hänen torpanpaikkaansa Oppaanmaata kuorineet ja kuivattaneet tervapuitaan, minkä hän arveli olen vastoin laillisia lupakirjoja, jotka hän hopmannilta saatuina 30.9.1669 ja 9.10 kuluvaan vuotta esitti. Tämän vuoksi oikeudesta määrättiin Mikki Joosepinpoika, Antti Ollinpoika, Kreko Filpunpoika ja Juho Pertunpoika tarkastamaan ja tutkimaan hänen tilansa, kumpi osapuoli toista haittaa vastoin laillista kirjaa. Tästä he voivat sitten tehdä oikeudelle selvityksen, niin että kummankin osapuolen oikea ja laillista omistusta selvitetään.

Seuraavilla käräjillä valitukset jatkuivat:⁵

Esko Pietarinpoika Nenättömästä osaveljiensä Tuiskulankylän asukkaiden kera valitti edelleen

uudistilallisesta Oppaanmaalla Yrjänä Knuutinpojasta, että tämä haittaa kovasti heidän veroomistuksillaan protestoiden, että tämä pitää määrätä lähtemään mainitusta Oppaanmaan torpanpaikasta, jonka hopmanni luotettu Johan Forsman on hänelle antanut edellisen asujan Simo Yrjänänpojan jälkeen. Esitettiin maaherran luotetun Johan Granin kirjelmä 12.12.1673, jossa tuomaria varoitettiin, ettei hän sallisi uudistilaa liian lähelle kylän asutusta ja olisi haitaksi niiden veroomistuksille. Kesäkäräjillä 10. ja 11.10.1673 on tästä määrätty tarkastus, mitä asianomaiset eivät ole vielä suorittaneet, niin pitää näiden määrättyjen suorittaa tämä tarkastus mitä pikimmin, heti kun lumi sulaa, suorittaa ja tutkia heidän tilansa tarkasti. Jos he toteavat torpparin olevan kylässä vastoin lakia ja sen veroomistuksia liian lähellä ja niille vahingoksi, niin silloin pitää mainittu Oppaanmaan torppari saada sieltä pois ja jättämään tämän torpanpaikan.

Juho Eskonpoika isännäksi

Yrjänä saatiin pois Oppaanmaalta ja edellä mainitun valittajan Nikkolan isännän Esko Pietarinpojan poika Juho Eskonpoika ilmoitti Ilmajoen kesäkäräjillä 1686 halukkuutensa ottaa Oppaan uudistila haltuunsa.⁶

Juho Eskonpoika Nenättömästä tuli esiin ja kertoi olevansa halukas ottamaan uudistilan Jalasjärven kylästä, Opas nimeltään (Åppas), jonka eräs huonemies autuas Simo Yrjänänpoika oli 16 vuotta (tekstissä 6 vuotta) sitten ottanut viljeltäväksi, mutta oli heti kuollut, ennen kuin hän oli saanut sen jonkinmoiseen viljelykseen, minkä lautakunta vakuutti todeksi. Juho pyysi, että pitäisi myös todistaa millaiset tilat siellä on. Näistä kerrottiin, että siellä on tilaa pellolle ja niitylle neljännesmanttaalin tarpeisiin, mutta melko vähäiset metsät. Todettiin myös, että hän tarvitsee tämä maan edistämiseksi välttämättä kymmenen vuoden verovapauden. Tämä, sekä mitä istuvassa oikeudessa on käsitelty merkittiin pöytäkirjaan ja siitä annettiin Juholle todistus, että hän voi heti hakea edelleen lupaa hänen armoltaan jalosyntyiseltä herralla maaherralta.

Samoilla käräjillä mainittiin, että Juho Eskonpoika nauttii 10 vuoden verovapauden Oppaan uudistalossa.⁷ Juho Eskonpojan ensimmäinen vaimo oli Beata Matintytär Lammin talosta. Syyskäräjillä 1680 Lammin isäntä Matti Eskonpoika mainitaan Juhon appena.⁸

Koska Juho Eskonpoika Nenättömästä ei ole tyytyväinen jakoon, jonka laillisesti määrätty miehet viime vuonna olivat tehneet hänen ja hänen appensa, Matti Eskonpojan Jalasjärveltä välillä koskien Juhon vaimon äidinpuoleista perintöä. Täten määrättiin uudelleen lautamiehet Juho Pertunpoika ja Erkki Matinpoika tämän suorittamaan, kunnes osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen.

Beata Matintyttären sukua on käsitelty tämän kirjoittajan aiemmassa artikkelissa Lammin kestiekievaritalo Jalasjärvellä.⁹

Luottamustoimia ja talonpitoa

Kesäkäräjillä 1694 kirkkoväärti Juho Pirilä vaati Kurikan kirkon korjauksista rästeissä olevia maksuja.¹⁰ Juho Eskonpojalla oli maksamatta kellorahoista 10 äyriä, lehterirahoista taalari, sekä kellotapulin korjauksista taalari 16 äyriä. Pappien valituksen mukaan Juholla oli lasten ruumisrahaa rästissä 24 äyriä vuodelta 1695 Jacob Haustramniukselle.¹¹ Edellä mainituista huolimatta hän esiintyi luottamustoimessa Kurikan kappelin valtuutettuna, kun Kohtalan taloa hankittiin kappalaisen taloksi.¹² Talvikäräjillä 1698 hän esiintyi myös ensimmäisen kerran lautamiehenä kihlakunnanoikeudessa.¹³

Ilmajoen talvikäräjillä 1695 esitettiin luettelo uudistiloista, jotka maanmittari Jonas Gedda oli mitannut vuonna 1689.¹⁴ Luettelossa mainitaan muun muassa: Juho Eskonpoika Opas, ottanut uudistilan 1686, jota todetaan voitavan verottaa 1695 neljännesmanttaalista. Talvikäräjillä 1696 Juho Opas kuitenkin ”kinusi” vuoden verovapautta lisää.¹⁵

Juho Eskonpoika Jalasjärveltä esitti korkeasti jalosyntyisen herra paronin ja maaherran, autuaan Herra Gustaf Grassin päätöksen 10. päivästä kesäkuuta 1686, että hän nauttii hyväkseen ottamallaan uudistilalla vuoteen 1696 asti vapautta tavanomaisista maksuista lukuun ottamatta manttaalirahoja. Hän kertoi samoin nyt kuin viime vuoden talvikäräjillä, että hänelle on määrätty verotus jo viime vuodelta, mistä häntä kruunun kantokirjan mukaan on velotettu, mutta sitä ei kykene näinä kalliina aikoina saamaan aikaan. Niin huolimatta siitä, että oikeus viime vuoden talvikäräjillä oli todennut Juhon voivan uudistilastaan maksaa veroa jo viimeksi päättyneeltä vuodelta 1695, kuitenkin myös tietämättä hänen

armonsansa korkeasti jalosyntyisen päätöksestä verovapaudesta ja nyt näinä kalliina aikoina tässä maan osassa tapahtuneesta yleisestä kadosta, minkä vuoksi Juholle annetaan vielä vuosi armahdus veroista. Siksi merkittiin tämä pöytäkirjaan ja jätetään nöyryimmäksi hänen armonsansa ....

Talvikäräjillä 1699 pyysi Juho Eskonpoika Oppaan taloa jo perintotaloksi, mutta kruunun tilaksi se vielä jäi.¹⁶

Juho Eskonpoika Jalasjärveltä esitti kihlakunnan todistuksella 8. päivältä kesäkuuta 1686 ja herra maaherra Grassen tästä antamalla armollisella päätöksellä tätä seuraavalta 10. päivältä, että hän Eskonpoika on ottanut 10 vuoden verovapaudella neljännesmanttaalin uudistilan Opas nimeltään. Tämä on nyt viety maakirjaan kruunun tilaksi, mutta koska se ei ole koskaan ollut autiona, sen jälkeen, kun se on villistä metsästä otettu, eikä se ole vajonnut suuriin kruunun rästeihin, niin hän pyysi saada nauttia vertaistensa lailla siitä perintöoikeutta.

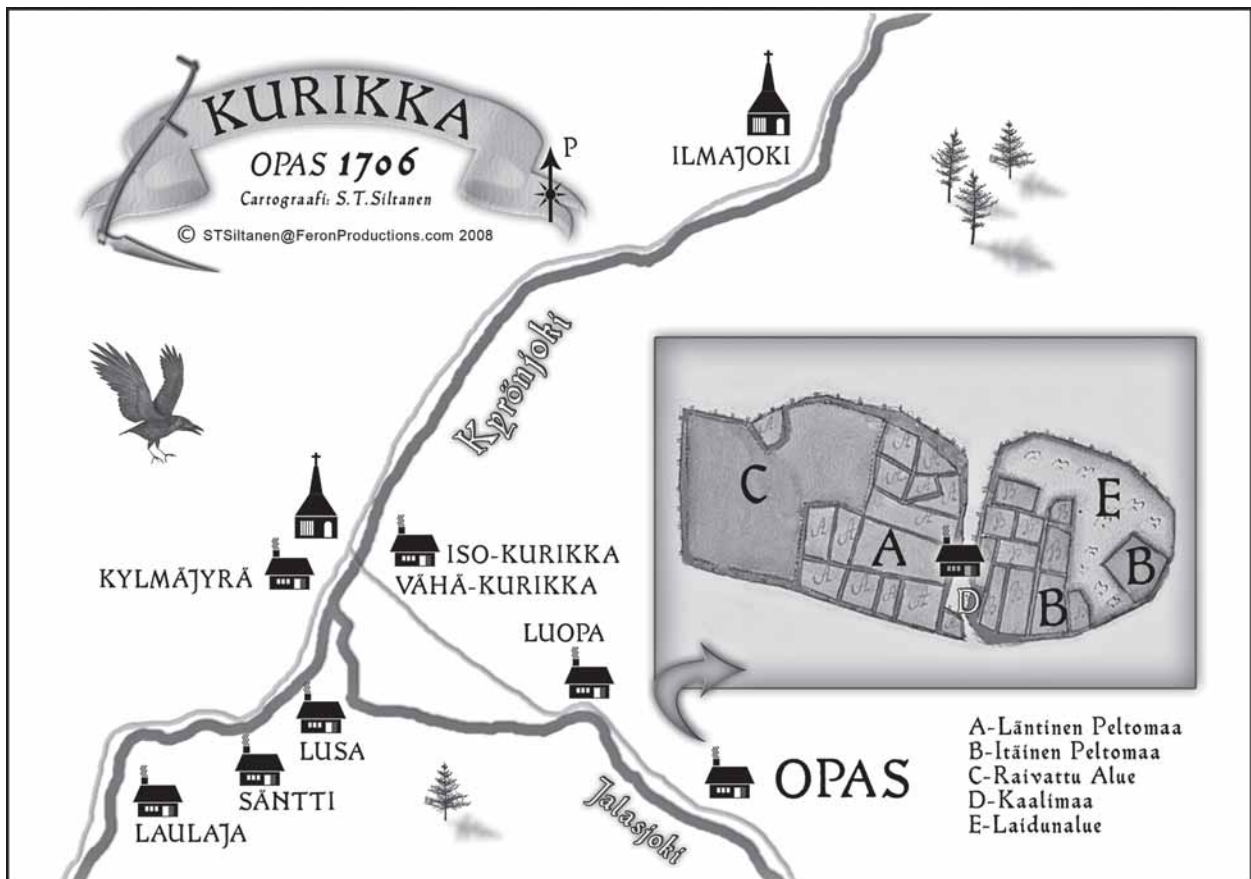
Lautakunnalta tiedusteltiin tämän uudistilan kelpoisuudesta. Tällöin yleisesti todistettiin, että ennen tätä Juho Eskonpoikaa toinen torppari 6 vuoden ajan oli siellä asunut, mistä Juho sai 10

vuoden verovapauden niin, että häntä tullaan verottamaan 1696, sekä että tämä uudistila ei ole koskaan ollut autiona, sen jälkeen, kun se autiomaasta on otettu. Tämä merkittiin pöytäkirjaan ja siitä annettiin asianomaiselle julkinen todistus. Muutoin pitää hänen esittää nöyryimmäksi pyyntönsä hänen armolleen herra maaherralle korkeasti jalosyntyiselle herra Johan Ehrensköldille.

Juho Eskonpoika oli kruunun talon isäntänä kantajana metsäriidassa Ilmajoen kesäkäräjillä 1701.¹⁷ Syyskäräjillä 1704 hän oli vastustamassa Gabriel Yrjänänpojan uudistalohanketta Ilvesluomalla.¹⁸ Talvikäräjillä 1707 Juho vastusti Yrjänä Paavonpojan Viitaniemen (Kasari) talohanketta.¹⁹

Menestyksen jälkeen vaikeuksia

Juho Oppaan vaimon Beata Matintytär kuoli 1697. Samana vuonna hän meni naimisiin kappalaisen tyttären Elisabet Forlundian kanssa. Ensimmäinen vaimo oli Lammin kestiekievaritalosta ja toinen säätykierrossa ”pykälää” korkeammalla. Oppaan uudistila menestyi ja Juholla oli arvostettuja luottamustoimia. Hän oli uransa huipulla.

Tämän jälkeen alkoi Juho Oppaan alamäki. Ilmajoen kesäkäräjillä 1709 Juho valitti, että Simo Kivistö oli levitelty juttua, että hän olisi varastanut kaloja kirkkoherran katiskoista Luopajarveltä.²⁰ Asian käsittelyä jatkettiin seuraavan vuoden talvikäräjillä.²¹ Kirkkoherran entinen kalastaja Klemetti Matinpoika oli ollut vuonna 1706 kutomassa verkkoja Oppaalla. Klemetti ja Juho olivat tuolloin ottaneet muutaman hauen kirkkoherran katiskoista, hiillostaneet ne ja syöneet. Kumpikin sai sakkoja varkaudesta ja heidän piti korvata ottamansa hauet.

Samoilla käräjillä Juho Eskonpojan lanko Kurikan kappalainen Sigfred Saringius kertoi lähettäneensä vuonna 1705 lautamies Juho Oppaan Turkuun lunastamaan hänen kappalaisen valtakirjan.²² Tässä tarkoituksessa oli kappalainen toimitanut Oppalle 28 kuparitaalaria, sekä antanut matkaan hevosen ja rahaa kuluihin. Turusta kuitenkin tiedustellaan, että miksi valtakirja on vielä maksamatta? Juho kertoi toimittaneensa tuomiokapituliin Erich Nybergille 20 taalaria. Saringius esitti Nybergin kirjeen 29.5.1708, missä tämä kielsi saaneensa mainittuja 20 taalaria. Juho väitti, että Nyberg oli ottanut rahat vastaan omassa talossaan, mutta ei ollut suostunut kuittaamaan niitä. Juho Opas tuomittiin maksamaan rahat. Epäselväksi jää kumpi valehteli, Opas vai Nyberg.

Samalla kappalainen Saringius tiedusteli myös oliko Opas kantanut hänen anopin lesken viljatyynyriä vuodelta 1708. Juho kertoi ainoastaan kantaneensa Pirkkalan kappalaiselta Johan Lydiukselta 20 kappaa vanhoja rästejä, mutta hän ei ollut kantanut vuoden 1708 lesken tynnyriä. Kyseessä olivat Harjun kappalaisen osapuolten apen Laurentius Forlundiuksen lesken Margareta Birkmanin saamiset.

Edelleen talvikäräjillä 1710 todettiin, että lautamies Juho Opas oli kymmenysverotuksessa jättänyt merkkäämättä kuhilaita.²³ Huonenaisen Johanna Markuksentyttären kuhilaat oli tämän pyydellessä jätetty kokonaan verottamatta. Väärinkäytösten vuoksi Juho Opas erotettiin lautamiehen toimesta.

Isovihan jälkeen

Isovihan aika jättää paikalliseen historiaan mustan aukon. Käräjätteksteistä löytyy joitain harvoja viittauksia venäläisten miehityksen ajalta. 1720-luvulla vihollisuuksien jälkeen suoritettiin Juho

Oppaan lähipiirissä muutamat perunkirjoitukset. Ehkä perinnöt saivat elämän taas raiteilleen, vaikka porvarivelkojakin oli.

Ilmajoen syyskäräjillä 1721 Juho Opas pyysi tuomaria, sekä kahta lautamiestä suorittamaan perinnönjaon hänen ja kanssaperillisten välillä heidän edesmenneen isänsä Esko Pietarinpojan jälkeen.²⁴

Talvikäräjillä 1725 todettiin Juhon anopin testamentanneen hänelle ja hänen vaimolleen vähäisen jäämistön. Asiakirjassa viitataan vihollisikaan vuoteen 1716.²⁵

Jaakko Marttila Kauhajoelta ja hänen vaimonsa sisko vaimo Agneta Matintytär Kristiinankaupungista pyytävät päästä osallisiksi tinasta (af något teen) edellisen anopin ja jälkimmäisen äidin äidin edesmenneen vaimo Margareta Birkmanin jälkeen. Tämä tina on hänen toisella vävyllään Juho Oppaalla Jalasjärveltä.

Opas esitti kappalaisen herra Nils Prochmanin käräjäaikana antaman todistuksen, joka ilmoittaa, että kun kappalainen kävi viimeisen kerran herran pyhällä ehtoollisella edellä mainitun vaimo Margareta Birkmanin luona 1716 keväällä, oli tämä testamentannut vävyllään Juho Oppalle ja vaimo Elisabet Förlundialle kaiken vähäisen jäämistönsä koostuen joistain tinavadeista ja lautasista.

Tätä vastaan ei kantajalla ollut huomautettavaa. Tämän vuoksi katsoi oikeus aiheelliseksi antaa Juho Oppalle mainittu testamentti kuninkaallisen asetuksen 3.7.1686 mukaan. Tämän lisäksi määrättiin vaimo Agneta Matintyttären pyynnöstä nimismies Juho Rein suorittamaan hänen edesmenneen isänsä kappalaisen Mathias Soraoksen perillisten kesken heidän perintönsä perintökaaren 15. luvun mukaan.

Juho Oppalle oli jäänyt myös lankonsa kappalaisen Mathias Soraoksen jäämistöä, josta häneltä pyydettiin selvitystä 1726.²⁶

Jaakko Marttila, Kauhajoelta vaatii Juho Eskonpojalta Jalasjärveltä tekemään selkoa Marttilan apen edesmenneen kappalaisen herra Mathias Soraoksen jäämistöstä, joka joltakin osin pitäisi olla Juho Eskonpojalla.

Vastaaja myöntää, että osa Soraoksen omaisuudesta on hänen luonaan, eikä hän kieltäydy tekemästä siitä selkoa.

Täten nimismies Juho Rein määrättiin suorittamaan mainitun Soraoksen ja hänen seuraajansa avioliitossa herra Sigfrid Saringiuksen perillisten

välillä heidän tässä ja useassa paikassa olevat ja nyt yhteen sekoitetut perinnöt.

Juhon pitää kaikki mitä hänellä on niin oikeellisesti ilmoittaa, että hän voi sen oikeaksi vanhoa.

Talvikäräjillä 1727 Juho Eskonpoika selvitti testamenttiaan pojalleen Juho Juhonpojalle, Oppaan talon seuraavalle isännälle.²⁷

Juho Eskonpoika Opas esittää hänen, 8. päivänä joulukuuta 1726 allekirjoittamaa kirjelmää, kuuluen, että koska kaikki hänen poikansa edellisestä katraasta, jotka ovat: Matti, Iisakki ja Perttu Juhonpojat, ovat hänet hylänneet ja torjuneet hänen tarjouksensa ottaa hänen talonsa, 1/4 manttaalin Oppaan, Jalasjärveltä, jonka hän, Juho Eskonpoika on metsästä ja maasta nostanut. Niin ovat he 11. päivänä marraskuuta 1719, kappalaisen herra Joseph Stenbäckin antaman sekä 20. päivä marraskuuta 1721 pöytäkirjaan merkityn kirjelmän mukaan, saaneet täysin äidin puolen perintönsä. Tämän vuoksi lupaa ja testamenttaa nyt Juho Eskonpoika nuoremmalle, myöhemmässä avioliitossa saadulle pojalle, Juho Juhonpojalle mainitun, hankitun talon Oppaan, sekä 100 kuparitaalaria ennen muita lapsiaan, tämän lisäksi, jos joku hänen vanhemmista pojistaan pystyisi hänet, Juho Juhonpojan, ajamaan pois talosta, on Juho Eskonpoika luvannut hänelle vuosipalkaksi 30 kuparitaalaria, alkaen siitä kun hän on mennyt naimisiin, mikä tapahtui vuonna 1722 joulukuussa. Tämän palkan pitää sen maksaa, joka tätä vastaan rikkoo.

Tämä kaikki merkittiin pöytäkirjaan Juho Eskonpojan pyynnöstä.

Isovihan jälkeen Juho Eskonpoika näyttää saaneen ympäristön luottamuksen takaisin. Hän toimi holhoojana.²⁸ Kurikan kappelin asukkaat olivat valinneet Juhon edustajakseen Jaakko Pantin ja Niiles Tassin kanssa, kun Jalasjärven asukkaat vaativat palauttamaan Kurikan kappelin kirkkorakennuksiin uhraamiaan varoja, koska heillä oli nyt oma kappelikirkko ylläpidettävään.²⁹ Palautetusta 206 kuparitaalarin summasta oli Juho Oppaan osuus 4 taalaria. Porvarit olivat saatavineen kimpussa. Juho Oppaalta vaadittiin raatimies Olof Isakssonin ja raatimies Johan Reinbomin kauppasaamisia.³⁰ Meijerin kuolinpesä vaati saataviaan Juhon kuoleman jälkeen.³¹

Pientä riitaa

Juho Eskonpojalla oli riitaa naapurinsa luutnantti Jaakko Peldanin kanssa laiduntamisesta Lapio-

lahden aution torpan mailla.³² Luutnantilla oli lupa hyödyntää näitä kruununtalossaan Antilassa. Kun Juhoa ei tässä asiassa tuomittu, niin Peldan valitti, että Opas oli ollut epäystävällinen ja kutsunut häntä nuorukaiseksi. Hän oli kuitenkin 6. päivänä maaliskuuta 1723 saanut uskollisesta palveluksestaan kuninkaalliselta majesteetilta kaikkein armollisimman virkaeron luutnantin arvolla, minkä virkaa hän on hoitanut Pohjanmaan jalkaväkirykmentissä. Hän vaatii, että Opasta selaisesta hävyttömyydestä pitää rangaista. Asia jäi käsittelemättä, koska Opasta ei oltu haastettu virallisesti käräjille tästä ”haukkumisesta”.

Pitkä elämä

Vuosi ennen kuolemaansa Juho Eskonpoika Opas oli vielä käräjillä todistajana Lusan ja Nisulan välisessä niittyriidassa.³³

Sitten toi vastaaja Sipi Lusa esiin todistajansa Juho Oppaan Jalasjärveltä, joka todisti valahteisesti, että hän on 85 vuotta vanha ja hän on nähnyt tämän Lusan isän isän edesmenneen Sipi Lusan, kun kulkureitti oli sieltä mennyt, raivaavan metsää nyt riidanalaiselta ja länsipuolelta edellä mainittua jokea olevalta niityltä. Raja Nisulan siellä rintaa vasten olevan niityn ja Lusan raivion, joka on takamaata vasten, välillä oli siellä, missä Juho sen joitain vuosia sitten oli näyttänyt lautamiehille Arvi Harjalle ja Kalle Plosilalle, mihin he merkkinsä laittoivat ja että tämä on näin oikein esitetty ja varmaa tekee tämä todistaja siitä valansa.

Juho Eskonpoika Opas eli ajankohtaan nähden pitkän elämän. Hän oli kolmannen kerran naimisissa Anna Simontyttären kanssa vielä vanhalla iällään. Juho Oppaan jälkikasvu on nykypäivänä paljon ja esivanhempiaan tutkivien joukossa häntä kohtaan tunnetaan suurta kiinnostusta. Tämän esi-isäni minäkin olisin halunnut tavata.

Henkilöt:

Juho Eskonpoika, syntynyt 12.1654 Kurikka, kuollut 14.9.1739 Kurikka. Vanhemmat Esko Pietarinpoika ja Brita Matintytär Kurikan Nikkolasta.

I puoliso Beata Matintytär, vihitty 1678 Ilmajoki, haudattu 14.2.1697 Kurikka. Vanhemmat Matti Eskonpoika ja N.N. Pertuntytär Jalasjärven Lammista.

Lapsia:

Matti, kastettu 19.9.1680 Ilmajoki. Mainittu SAY:ssa 1705–6 vaimon kanssa. Elossa 1726 kärjäpöytäkirjan mukaan. Vihitty 28.12.1704 Ilmajoki. Vaimo Agneta Matintytär. Isä Matti Pietarinpoika Kurki Kurjenkylä Virrat.

Valpuri, kastettu 14.4.1682 Ilmajoki.

Iisakki. Vihitty 6.10.1707 Kurikka. Mainittu SAY:ssa 1708 ja 1710 vaimon kanssa. Elossa 1726 kärjäpöytäkirjan mukaan. Itsellinen Kaukolassa 1711–12. Vaimo Maria Laurintytär.

Perttu. Mainittu SAY:ssa 1713 vaimon kanssa. Elossa 1726 kärjäpöytäkirjan mukaan.

Heikki, kastettu 13.1.1687 Kurikka, kuoli 20.10.1740 Kurikka ikä 40 vuotta. Kappelin kirjauksissa syntymäaika 1.1692 ja Kurikan rippikirjassa 1698. Kärjäpöytäkirjassa mainittu edesmennyt velipuoli Heikki Glansberg. Kannattaa varustaa ?-merkillä, että onko kysessä koko ajan sama Heikki.

Maria, kastettu 2.7.1690 Kurikka.

Anna, kastettu 5.9.1692 Ilmajoki.

Elias, syntynyt 2.3.1694 Kurikka.

Valpuri, syntynyt 8.4.1696 Kurikka.

Nimeltä mainitsemattomat lapset haudattiin Ilmajoella 20.2.1687, 2.7.1689 ja 6.7.1690, sekä Kurikassa 1691.

II puoliso Elisabet Forlundia. Vihitty 1.7.1697 Kurikka. Kuoli 5.4.1724 Kurikka ikä 48 vuotta 3 kuukautta. Vanhemmat Ylöjärven kappalainen Laurentius Forlundius ja Margareta Birkman. Lapsia:

Marketta, syntynyt 28.4.1698 Kurikka, haudattu 23.3.1761 Jalasjärvi. Puoliso Matti Antinpoika Korkiakoski, syntynyt 2.1694, haudattu 16.7.1758 Jalasjärvi.

Maria, syntynyt 7.6.1699 Kurikka, kuollut 22.9.1765 Kurikka. Puoliso Heikki Juhonpoika Homi, syntynyt 1.1685, kuollut 23.11.1764 Kurikka.

Juho, syntynyt 10.6.1700 Kurikka, kuollut 8.10.1774 Kurikka. Puoliso Marketta Kallentytär, syntynyt 11.3.1696, kuollut 3.6.1779 Kurikka.

Liisa, syntynyt 2.10.1702 Kurikka, kuollut 1.2.1704 Kurikka.

Kalle, syntynyt 3.2.1704 Kurikka.

Susanna ja Anna, kaksoset, syntyneet 17.12.1705 Kurikka, kuolleet 1.2.1706 Kurikka.

Jaakko, syntynyt 24.6.1707 Kurikka, kuollut 19.9.1781 Kurikka. Kurikan Kaukolan isäntä. Puoliso Agneta Kallentytär, syntynyt 17.7.1701 Kurikka.

Martti, syntynyt 10.1710 Kurikka. Kurikan kappelin lukkari. Puoliso Marketta Heikintytär, syntynyt 6.1703

III puoliso Anna Simontytär, syntynyt 2.1679, kuollut 11.2.1751 Kurikka. Annan äiti oli Kerttu Mikintytär rippikirjan mukaan. Kerttu kuoli Oppaan talossa 2.11.1733 ikä 81 vuotta. Isä on mahdollisesti sotilas Simo Markuksenpoika. Rippikirjassa Kerttu on mainittu sotilaan vaimona.

Lähteet henkilöissä:

Ilmajoen, Kurikan ja Jalasjärven kirkonkirjat
Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)
Jutun kärjäpöytäkirjat

Lähteet:

- ¹ Ilmajoen käräjät 20., 22. ja 23.9.1680 mf ES 2027 s. 219
- ² Ilmajoen käräjät 1. ja 2.10.1669 mf ES 2078
- ³ Eteläpohjalaiset Juuret 2/2008, Luopa ja Kourallinen taalareita, Markku Pihlajaniemi
- ⁴ Ilmajoen käräjät 10. ja 11.10.1673 mf ES 2079 nro 16 s. 9
- ⁵ Ilmajoen käräjät 16., 17. ja 18.3.1674 mf ES 2079 nro 25 s. 25–26
- ⁶ Ilmajoen käräjät 8., 9. ja 10.6.1686 mf 2082 s. 55–56
- ⁷ Ilmajoen käräjät 8., 9. ja 10.6.1686 mf 2082 s. 47
- ⁸ Ilmajoen käräjät 20., 22. ja 23.9.1680 mf ES 2027
- ⁹ Eteläpohjalaiset Juuret 2/2007, Lammin kestikievaritalo Jalasjärvellä, Markku Pihlajaniemi
- ¹⁰ Ilmajoen käräjät 6.9.1694 mf ES 2085 s. 319–320
- ¹¹ Ilmajoen käräjät 19.9.1696 mf ES 2086 s. 348–349

- ¹² Ilmajoen käräjät 26.7.1695 mf ES 2085 s. 92–94
- ¹³ Ilmajoen käräjät 11.1.1698 mf ES 2087 s. 29
- ¹⁴ Ilmajoen käräjät 21.1.1695 mf ES 2085 s. 44–46
- ¹⁵ Ilmajoen käräjät 13.1.1696 mf ES 2085 s. 32–33
- ¹⁶ Ilmajoen käräjät 3. ja 4.3.1699 mf Es 2088 s. 379–380
- ¹⁷ Ilmajoen käräjät 16.8.1701 mf ES 2089 s. 763
- ¹⁸ Ilmajoen käräjät 9. ja 10.9.1704 mf ES 2091 s. 1073–1074
- ¹⁹ Ilmajoen käräjät 6. ja 7.2.1707 mf ES 2092 s. 203–204
- ²⁰ Ilmajoen käräjät 27. ja 28.8.1709 mf ES 2093 s.
- ²¹ Ilmajoen käräjät 7., 8. ja 9.2.1710 mf ES 2094 s. 176–177
- ²² Ilmajoen käräjät 7., 8. ja 9.2.1710 mf ES 2094 s. 137–139
- ²³ Ilmajoen käräjät 7., 8. ja 9.2.1710 mf ES 2094 s. 172–176
- ²⁴ Ilmajoen käräjät 20.11.1721 mf ES 2095
- ²⁵ Ilmajoen käräjät 21.1.1725 mf ES 2096 s. 137–138
- ²⁶ Ilmajoen käräjät 17.8.1726 mf ES 2097
- ²⁷ Ilmajoen käräjät 18.2.1727 mf ES 2097
- ²⁸ Ilmajoen käräjät 23.1.1725 mf ES 2096 s. 113–118 ja 11.9.1731 mf ES 2100 s. 866
- ²⁹ Ilmajoen käräjät 25.9.1732 mf ES 2100 s. 1006–1008
- ³⁰ Ilmajoen käräjät 5.2.1728 mf ES 2098 s. 196–197 ja 10.2.1731 mf ES 2099 s. 317–318
- ³¹ Ilmajoen käräjät 19., 20. ja 21.2.1740 mf ES 2105
- ³² Ilmajoen käräjät 4.9.1725 mf ES 2097 s. 577–579
- ³³ Ilmajoen käräjät 2., 3. ja 4.10.1738 mf ES 2104

Taipumattomat Taittoset

Matti Lehtiö

Vähänkyrön Kuuttilan kylässä sijaitsevat osittain aivan tiheänä rivinä jo 1540-luvulla 8 taloa. Hallinnollisesti Kuuttilan kylään luettiin vielä Martolankin kylä, jossa laskutavasta riippuen oli 3–5 taloa. Suurimmillaan Kuuttilan kylässä esiintyy siten 13 taloa. Kuuttilan ydinkylän rakenne on harvinaisen selkeä, eikä kylän talomäärässä tapahdu muutoksia tai autioitumisjaksoja. Nimistöllisesti kylän asutus on haastava ja kuvastaa kylän pitkää asutushistoriaa yhdessä suuren taloluvun kanssa. Merkittävänä havaintona kylän jakautumisprosessista voidaan lisäksi mainita, että kylän varhaisempien isäntien isännimissä vuonna 1546 on vain kaksi samaa nimeä, toisaalta kylän asutusnimistöistä kumpuaa esiin voimakas ammattinimikkeistö, yksi jakautumisesta kertova tunnuspiirre.

Varhaisemmassa veroluettelossa vuodelta 1546 kylän yhtenä asujana mainitaan **Jussi Maununpoika**, joka pystytään myöhemmin yksilöimään

Taittosen talon isännäksi. Seuraamalla Taittosen talon asukkaita veroluetteloista saatavien tietojen paljastuu merkittävä ja entuudestaan tuntematon tieto. Taittosen talon alkuperäiseksi nimeksi paljastuu verrattain yleinen asutusnimi, jota ei kuitenkaan ole ennen yhdistetty Kuuttilan kylään. Taittosen isäntä Maunu Jussinpoika mainitaan vuonna 1563 veroluettelossa nimellä **Maunu Kuivinen**. Ensimmäinen merkintä nimestä Taittonen löytyy vasta 1600-luvulla.

Asutusnimi Kuivinen on Kyrönmaalla yleinen ja lähimmät Kuivisen talot löytyivät tähän aikaan joen vastarannan lähimmästä kylästä Hiiripellosta. Hiiripellon Kuivisen lisäksi nimi tavataan yleisenä Kyrönmaan alueen yläjuoksulla, mm. Kuivilan kylässä ja Kaukolassa. Kuivinen-nimi näyttää olevan luontonimi ja se yhdistyy mitä todennäköisimmin *kuiva*-adjektiiviin. *Kuiva*-sanana yhtymäkohta asutusnimistöön on ymmärrettävä, asuinpaikan luonto-olosuhteet olivat tärkeitä va-

linnan perusteita — asutus tuli rakentaa maastoltaan kuivaan paikkaan.

Asutusnimi Taittonen on ongelmallisempi. Kun nimestä tavataan muutamin vuosin kirjausmuoto Taittola, rakentuu nimi *taitto ja taito*-sanojen ympärille. Sanaparista *taito* vaikuttaa luontevamalta, sillä luontonimen lähtökohdaksi hyvin sopivalle *taitto*-sanalle ei tahdo löytyä lähtökohtaa kylän asutuksesta tai alueen luonnosta.

Maunu Jussinpojan varmistuttua Kuiviseksi löytyy sakkoluetteloista muutama häntä koskeva sakkotuomio. Vuonna 1546 käydyillä käräjillä langetettiin 3 markkaa sakkoa kuuttilalaiselle Maunu Jussinpojalle yhdestä mustelmasta, jonka hän oli aiheuttanut heikkolalaiselle Heikki Karhun vaimolle. Vuonna 1550 Maunu Jussinpojalle tuomittiin uudelleen sakkoja. Tällä kertaa pahoinpitelyn uhri on Joupin renki ja sakkojen määrä oli 12 markkaa, joka määräytyi kolmesta mustelmasta. Maunu Jussinpojan asuinpaikaksi ei mainita kuitenkaan Kuuttilaa, vaan **Kuivinen**. Edettäessä vuoteen 1558 löydämme Maunun jälleen käräjätuvasta tappelun merkeissä. Tällä kertaa tappelu oli ollut tasaväkisempi, sillä molempia tappeluun osallistuneita sakotettiin yhdestä mustelmasta. Maunun tappelupukari oli samasta kylästä Martti Ollinpoika. Kolmen sakkoluettelon merkinnän perusteella Maunu Jussinpoika Kuivisen asuinpaikka varmistuu edelleen varmimmin Kuuttilan kyläksi, erotukseksi muista Kuivisen asuinpaikoista. Varmistus samanaikaisista veroluetteloista varmistaa myös osaltaan asiaa, muista Kuivisen suvun asuttamista paikoista ei löydy nimikaimaa. Vuoden 1558 veroluettelosta saamme hieinan taustatietoa Kuivisen eli Taittosen talon tilanteesta. Maunulla mainitaan olleen kylässä 2 punnanmaata, hän omisti 5 lehmää ja talossa oli 6 verovelvollista. Kuivisen eli Taittosen isäntänä mainitaan yllättävästi vuonna 1561 **Jussi Maununpoika**, jonka jälkeen seuraa taas **Maunu Jussinpoika**. Kysymyksessä täytyy olla sama henkilö, eikä uudet sukupolvet. Maunu mainitaan talon isäntänä viimeisen kerran vuonna 1574.

Kuten niin monessa talossa, nuijasodan aikainen henkilötieto talon isännistä tänä aikana on tulkinanvaraista. Maunu Jussinpoikaa seuraa isäntänä hänen poikansa **Yrjänä Maununpoika**, jonka isännöytsaika veroluetteloiden perusteella sijoittuu aikaan 1575–1604. Kuoleeko Yrjänä kuitenkin jo nuijasodassa, on mahdollista. Yrjänä seuraa isäntänä hänen veljensä **Pietari Maununpoika**

v. 1605–n. 1610. Pietari Maununpoika on ilmiselvästi ns. väliaikainen isäntä, sillä hänen seuraajansa ruodutusluetteloiden mukaan vuonna 1575–77 syntynyt **Mikki Yrjänänpoika** lienee ilman epäilyksen häivää Yrjänä Maununpojan poika.

Mikki Yrjänänpojalla mainitaan jo vuoden 1627 ruodutusluettelossa 17-vuotias poika **Tuomas Mikinpoika**, josta talo saa seuraavan isännän noin vuodesta 1640 alkaen, Tuomas oli siten syntynyt 1610. Isännöyden vaihtumisen ajankohta ei näytä perustuvan Mikin kuolemaan, sillä hänet mainitaan vielä satunnaisesti talon isäntänä vuoden 1647 ruodutusluettelossa. Tuomaksen isännöyys kestää vuoteen 1677 saakka. Tuomas Mikinpojasta on jäänyt muutama merkintä käräjätakirjoihin. Mustasaaren käräjillä vuonna 1658 hänet mainitaan muutamien muiden kyröläisten nimelistassa, joiden ilmoitettiin harjoittavan merikalastusta.¹ Tuomas Mikinpoika haastettiin myös samana vuonna Kyrön käräjillä vastaamaan puheistaan. Tuomaan mainitaan toimineen jonkinlaisena kansankiihottajana ja kehottaneen ihmisiä pidättäytymään joistakin maksuista.²

Asiakirjojen perusteella Tuomaalla oli ainakin kaksi veljeä. Toinen veljeksistä oli nimeltään Heikki, mutta toisen nimi ei selviä asiakirjoista. Tuntemattomaksi jäänyt Tuomaan veljen mainitaan asiakirjojen perusteella kuolleen sotilaana Saksassa vuoden 1648 tienoilla, vaikka samanaikaiset sotilasruodutukset eivät sitä paljasta. Nimeltään tuntemattomaksi jääneen veljen vaimoksi mainitaan Kerttu Nikuntytär, jonka mainitaan lapsettomana asuvan vuonna 1649 Palonkylässä.³ Tuomaksen veljen olemassaolo varmistuu vielä toisestakin asiakirjasta, vuonna 1650 Luukas Pentinpoika Ventälästä haki Tuomaalta tämän veljelle Saksassa lainattua rahasummaa.⁴

Tuomas Mikinpoika Taittosen puolisona mainitaan veroluetteloissa Kaisa Juhontytär, joka paljastuu saman kylän Mahlasen tyttäreksi.⁵ Jäljempänä esiin tulevan asiakirjan perusteella Tuomas ja Kaisa olivat lapsettomia. Tuomas Taittonen mainitaan perillisenä eräässä käräjätakirjassa vuodelta 1661.⁶ Asiakirja mainitsee muina perillisinä kaksi anitsorilaista isäntää, Klemetti Ritarin Kalsilasta ja Yrjänä Pukin Kuuttilasta. Keskeisenä henkilönä asiakirjassa on kuitenkin kuuttilainen isäntä Sippi Nikunpoika, joka oli ollut Maamiehen talon isäntä. Olisiko niin, että Tuomaan äiti olisi ollut Maamiehen talon tytär?

Mikki Kuivisen perhetaulu:

Mikki Yrjänäpoika Kuivinen, s. 1575–77

Lapsia:

Tuomas, s. 1610, pso Kaisa Juhontytär Mahlanen

Poika NN, pso Kerttu Nikuntytär

Heikki, pso Anna, erillinen selvitys

Menneisyyden synkkä salaisuus

Tuomas ja Kaisa Taittonen poistuvat veroluettelosta ennen vuotta 1680. Veroluetteloita tutkimalla näyttää siltä, että talossa vaihtuu kokonaan isäntäsuku. Talon uudeksi isännäksi mainitaan vielä naimaton Kreki Heikinpoika, jonka mukana taloon on saapunut hänen äitinsä leski Anna sekä veljensä Tuomas. Tutkimalla veroluetteloita ennen vuotta 1680, tutkija vetää Vähänkyrön osalta vesiperän: Krekiä tai hänen perhettään ei löydy.

Vähänkyrön käräjillä vuonna 1692⁷ käsiteltiin alla olevan mukainen testamentti, josta selviää, että uusi isäntä Kreki Heikinpoika oli Tuomaksen veljenpoika:

*Kreki Heikinpoika esitti kappalaisen Alstadiuksen läsnä ollessa ja tämän muistiinkirjoittamana testamentin, jonka mukaan Tuomas Mikinpoika Kuuttilasta lupasi veljensä pojille Kreki, Tuomas ja Antti Heikinpojille, kaiken kiinteän ja irtaimen mitä **Taittolassa** on, ja muut perilliset tyytykööt siihen, mitä sopimuskirjassa 31.12.1677 heidän kesken on sovittu.* Suomennos Pauli Kukko.

Esitellyn asiakirjan mukaan sopimus isännyyden vaihdosta oli tehty vuoden viimeisenä päivänä 1677. Mahdollisesti Tuomaan veli Heikki oli testamentin tekohetkellä vielä elossa, mutta hänestä ei ollut isännäksi. Vuodelta 1677⁸ peräisin oleva asiakirja paljastaa suvun synkän salaisuuden. Asiakirja kertoo Tuomaksen veljen sairastavan spitaalia. Oikeus määräsi Tuomaksen joko majoittamaan veljensä kauas muusta asutuksesta tai kustantamaan hänelle laitospaikan. Veli Heikin kohtaloksi tuli siten joutua eristetyksi muista ihmisistä loppuelämäkseen. Päätös vaikuttaa erityisen ra’alta nykypäivän mittapuun mukaan. Mielenkiintoista ja jollakin tapaa jännittävää on se, että Heikki Taittonen on valtavan suuren ihmisjoukon esi-isä, artikkelin kirjoittaja mukaan lukien.

Testamentatessaan Taittosen veljensä pojille Tuomas mainitsee perijöinä kolme poikaa: Krein, Tuomaan ja Antin. Veroluetteloiden perusteella poikia oli kuitenkin viisi. Edellä mainittujen lisäksi pojat Mikki ja Heikki. Mahdollisesti Mikki ja

Heikki olivat testamentin laatimisaikana vielä alaikäisiä.

Heikki Taittosen perhetaulu:

Heikki Mikinpoika Taittonen

pso

Anna

Lapsia:

Kreki, erillinen selvitys

Tuomas, mainitaan veroluetteloissa v. 1680–81 ja vielä kerran vuonna 1695, pso **Maria**, joka mainitaan 1695–98 ja vuonna 1701. Ei muuta tietoa.

Mikki, mainitaan veroluetteloissa v. 1686–90. Ei muuta tietoa.

Antti, mainitaan veroluetteloissa v. 1688–1691 ja Riiassa sotilaana 1704. Antin sotilaana olo paljastuu Vähänkyrön käräjillä 13.8.1704 (s. 824), jolloin käy ilmi, että hän oli jäänyt kiinni lihallisuuden synnistä Savilahdessa tällöin asuneen Anna Erkintytär kanssa. Antin mainitaan olleen perkiöläisen Juho Siponpojan sotilas. Vähänkyrön syntyneiden luettelossa mainitaan syntyneen avioliiton ulkopuolella Antti Heikinpojalle ja Anna Kallentyttäreille pienokaisen. Todennäköisesti kysymyksessä on samat henkilöt. Kumpi Annan isännimistä on oikea jää nyt epäselväksi.

Heikki, mainitaan veroluettelossa v. 1695, pso mahdollisesti vaimo **Liisa**, joka mainitaan talossa v. 1696–99

Veljenpoika isännäksi

Tuomas Mikinpojan jälkeen isännäksi tuleva veljenpoika Kreki Heikinpoika oli kahdesti aviossa. Ensimmäinen vaimo oli Liisa, jonka isännimi ei asiakirjoista käy ilmi, sekä toisena vaimona Liisa Simunantytär vuodesta 1692 alkaen. Krein ensimmäisen vaimon isä saattaisi olla Matti Heikkilä Tervajoelta ja vastaavasti toinen vaimo Liisa saattaisi olla Kuuttilan kylän Jussilasta, mutta kumpaakaan olettamukseen ei ole löytynyt kummisuhteita lukuun ottamatta muita todisteita. Krekin lapsia molemmista avioliitoista jää eloon ja he jatkavat sukua. Kreki luovuttaa Taittosen isännyyden pojalleen Simunalle 1712, mutta Simuna kaatuu Napuen taistelussa 1713. Todennäköisesti Kreki joutuu ottamaan uudelleen isännöinnin isovihan aikana, jonka loppupuolella taloon saadaan vävy, jolle isännöisyys heti siirtyy. Taittosen talo varustaa sotilaan vuonna 1710, nimeltään Juho Martinpoika, joka ei näytä olevan talonväen sukua. Juho selviää hengissä Napuen taistelusta, mutta kuolee sitten Norjan sotaretkellä 2.2.1719.

Kreki Taittosen perhetaulu:

Kreki Heikinpoika, s. 1668, k. 28.5.1738
pso I vih. n. 1682

Liisa

Lapsia:

Matti, mainitaan 1708, ei muuta tietoa.

Simuna, kaatuu Napuen taistelussa. Mainitaan ensimmäisen kerran veroluetteloissa vuonna 1711.

Marketta, s. Ks. oma taulu, pso Juho Heikinpoika, mainitaan ensimmäisen kerran 1713

Maria, s. ?. Maria näyttää pysyvän naimattomana koko ikänsä ja asuvan kotitilallaan.

pso II, vih. n. 1692

Liisa Simunantytär

Lapsia:

Priita, s. 1698, k. 1.9.1758. Puoliso Mikki Simunanpoika Tarkkanen, Isokyrö Kylkkälä, vihitty. Priitalla ja Mikillä oli iso perhe, jonka kautta Taittosen suku levisi voimakkaasti Isonkyrön alapäähän.

Matti, s. 27.8.1703, ei muuta tietoa.

Liisa, s. 23.9.1704, ei muuta tietoa.

Vävy isännäksi

Taittosen isäntänä mainitaan jo vuonna 1719 vävy Juho Heikinpoika, jonka syntymäpaikka näyttää olevan ongelmallinen ja jää tässä yhteydessä auki. Juhon vaimo oli Kreki Taittosen tytär Marketta. Marketan kuollessa vuonna 1732 Juho avioituu laihialaisen Vapun kanssa. Talon seuraavaksi isännäksi tulee kuitenkin poika Mikki, joka oli Marketta Taittosen poika, eikä suku siis katkea tässäkään yhteydessä.

Juho Heikinpojan perhetaulu:

Juho Heikinpoika, Taittosen vävyisäntä
pso

Marketta Kreintytär Taittonen, s. ?, k. 22.10.1732

Lapsia:

Maria, kast. 18.7.1723

Liisa, kast. 7.4.1726

Mikki, kast. 27.9.1730. Taittosen seuraava isäntä.
pso II, vih. 16.5.1733

Vappu Tuomaantytär Svartti Laihia.⁹

Ei tiedossa olevia lapsia

Kuivisen eli Taittosen talon talonhaltijaluettelo:

Jussi Maununpoika mainitaan 1546

Maunu Jussinpoika 1548–1560

Jussi Maununpoika 1561

Maunu Jussinpoika 1562–1574

Yrjänä Maununpoika 1575–1604

Pietari Maununpoika 1605–n. 1610
Mikki Yrjänänpoika n. 1610–n. 1640
Tuomas Mikinpoika n. 1640–1677
Kreki Heikinpoika 1678–1711
Simuna Kreinpoika 1712–1713
Juho Heikinpoika
Mikki Juhonpoika

Lähdeviitteet:

Vähänkyrön veroluettelot ja kirkonarkistot, ruodutusluettelot

1. Mustasaaren käräjät v. 1658, s. 594
2. Kyrön käräjät 4.–8.10.1658, s 625v
3. Kyrön käräjät 19.1.1649, s. 373
4. Kyrön käräjät 28.4.1650
5. Vähänkyrön käräjät 21.–28.1.1681 s. 4
6. Vähänkyrön käräjät 21.–25.10.1661 s. 3v
7. Vähänkyrön käräjät 10.3.1692, s. 476
8. Vähäkyrö 7.–8.2.1673 s. 44: *Tuomas Taittonen velvoitetaan majoittamaan spitaalinen veljensä Heikki erilleen muista tai lunastamaan hänelle laitospaikka.* Käännös Pauli Kukko
9. Vähänkyrön käräjät 12.2.1735 s. 266

Mielenkiintoinen uusi kirja

OJANIEMEN HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ

Vähänkyrön Ojaniemi on ollut aikoinaan merkittävä kylä, jolla on tärkeä osuus Etelä-Pohjanmaan historiassa. Kyrönmaan Opistossa kokoontuneen Ojaniemen historiapiirin työn tuloksena on valmistumassa kirja, joka on samalla maatalouden, pläkkiyneiden ja muun yritteliäisyyden sekä osuustoiminnan historiaa. Kirja kertoo myös mielenkiintoisia tarinoita kylän asukkaista. Yli 300-sivuisen ja A4-kokoisen kirjan hinta on 40 Eur (+ mahdolliset lähetyskulut).

Tilaukset: Simo Välimaa

puh. (06) 478 4391 tai 0400 724 396,
sähköposti: simo.valimaa(at)netikka.fi
Kirja ilmestyy keväällä 2009.

Piittarin piitalla

Matti Lehtiö

Vähänkyrön Kuuttilan kylässä mainitaan jo vuoden 1546 veroluettelossa Heikki Piittari (Hend' Bitzari). Piittarin talo sijaitsi muutaman talon muodostamassa talorivissä, jotka jostain kumman syystä eivät sijainneet aivan Kyrönjoen rannalla. Piittarin lähimmät naapurit olivat Taittonen, jota kutsuttiin tuohon aikaan Kuiviseksi, sekä Tankka.

Etelä-Pohjanmaan Historiassa¹ Armas Luukko tuo esiin professori Jaakkolan näkemyksen nimen historiasta. Jaakkolan mukaan hansakaupunkien laajalle ulottuneen kulttuurivaikutuksen ansiosta oli Etelä-Pohjanmaan alueelle pesiytynyt jo keskiajalla useiden käsityöläisammattien edustajia. Luukko mainitsee Jaakkolan arvelleen, että Kokemäen Simon Bitzarin (bitzar, v. 1551) ja Nakkilan Matti Bitzarin (bidzar, v. 1541) nimet olivat muisto vanhasta ammatista, jonkinlaisesta leikkaajasta, koska keskiajan ruotsissa bitzare merkitsee leikkaajaa.

Jaakkolan selitys on mielenkiintoinen ja vanhoja ammattinimikkeitä onkin lainautunut asutusnimistöön runsain määrin. Nimessä oleva *ri* tekijäjohdin tukee omalta osaltaan nimen taustaa. Muuttuiko nimi sitten **Pitsarista Piittariksi** aikojen saatossa, vai kävikö toisinpäin? Muuttivatko ruotsinkieliset kirjurit heille oudon nimen samantapaiseen ja heille tutumpaan muotoon? Koska näyttää siltä, että löytyy tapauksia, joissa nimen ”vääntäminen” on nimenomaan tapahtunut jälkimmäisellä tavalla, lähdemme tutkimaan nimen merkitystä siitä lähtökohdasta, että muoto Piittari on alkuperäinen ja oikea.

Indoeurooppalaisen kantakielen sanavartalo *bheid-Piitta*-sana on liittynyt alun perin veneen tai rakennuksen pääpalkin tai pohjalankun kiinnittämiseen. Suomeen sana on lainattu skandinaaveilta. Muinaisnorjassa se oli *biti*, samoin Islannissa ja Norjassa *bite*. Sivistyssanakirjojen mu-

kaan sana on laajalle levinnyt. Englannissa se on *bits* ja *bits*, ranskassa *bitte*, italiassa *bitta*, venäjässä *bet*. Tutkijoiden mukaan veneen tukilaudat ja poikkilaudat näyttävät yhteenpurruilta ham-pailta, jonka vuoksi he katsovat, että lähtökohtana oli indoeurooppalaisen kantakielen sanavartalo *bheid-*, halkaista, josta ovat kehittyneet *purra*-verbit, muinaisnorjan *bita*, goottien *beitan*, anglosaksien *bitan* ja muinaisyläsaksan *bizzan*. Millä tavoin tällaisista lähtökohdista olisi sitten voitu päästä asutusnimeen Piittari?

Piitta-sanalla on edellisen kappaleen mukaan haluttu kuvata erilaisia pykäläiä laajemminkin, niinpä saunan- ja veneenpenkkiä on kutsuttu piitaksi. Frans Eemil Sillanpää käyttää *piitta*-sanaa teoksessaan ”Hurskas kurjuus”: ”*Talo tanhuoineen sijaitti vainioiden keskellä järvenrannan piitassa*”. *Piitta* tarkoittaa tässä yhteydessä paikkaa rinteessä, ”*ei juuri päällä asti, vaan hiukan siitä alas-päin*”, joka merkitys sillä on erityisesti hämäläis-satakuntalaisessa murteessa. Tutkittaessa *piitan* esiintymistä Suomen paikannimistöissä nouseekin selkeästi esiin sen yleisyys erilaisten kumpareiden ja mäkialueiden nimissä. Merkityksen lainautuminen on tapahtunut haluttaessa kuvata rinteiden pykälämäistä muotoa. *Piittari* esiintyy myös yleisenä asutusnimenä. Asutusnimistö keskittyy asuinpaikkoihin, jotka sijaitsevat rinteiden reuna-alueilla. Useimmalla on lisäksi tuttu polkupyörän tavaratelineestä käytetty rinnakkaisnimitys *piitta*. Nimitys lienee siirtynyt tavaratelineen muodosta, pykälästä polkupyörän takaosassa.

Kuuttilan piitta

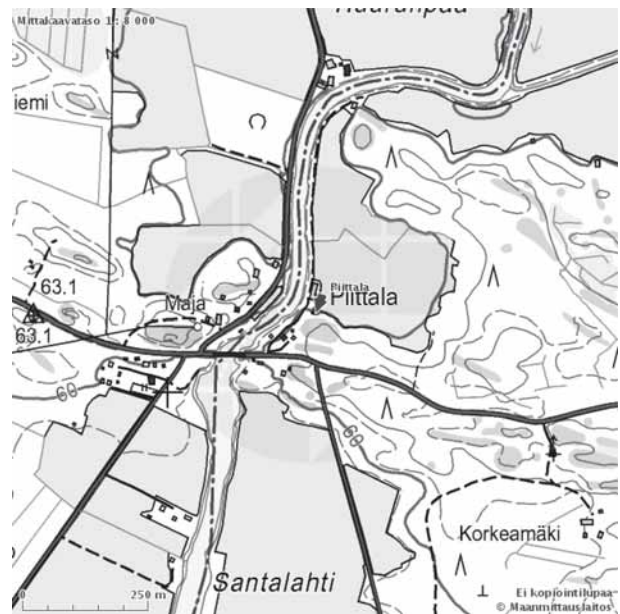
Kuuttilan kylän Piittarin talon sijainti selkeästi normaalia kauempana Kyrönjoen rannasta näyttää tukevan kovin huonosti *piitta*-sanan merkityksen sopimista tutkimaamme sanaan. Tutkittaessa vanhaa isojaon valmistelukarttaa tilanne kuitenkin muuttuu. Tervajoki, joka ennen uo-

mankääntymistään virtasi vielä tällä kohdin Kyronjoen suuntaisesti, näkyy 1750-luvulla piirrettyssä kartassa selkeänä painanteena ja pienenä purona. Aikana, jolloin Piittarin talo perustettiin, se sijaitsi siten todellisuudessa vanhan Tervajoen uoman rinteessä. Piittari asutusnimessä oleva rijoehdin on katsottava tässä tapauksessa asukasta ja hänen asumaansa paikkaa ilmaisevaksi päätteeksi, sillä onhan asuminenkin tavallaan tekemistä.

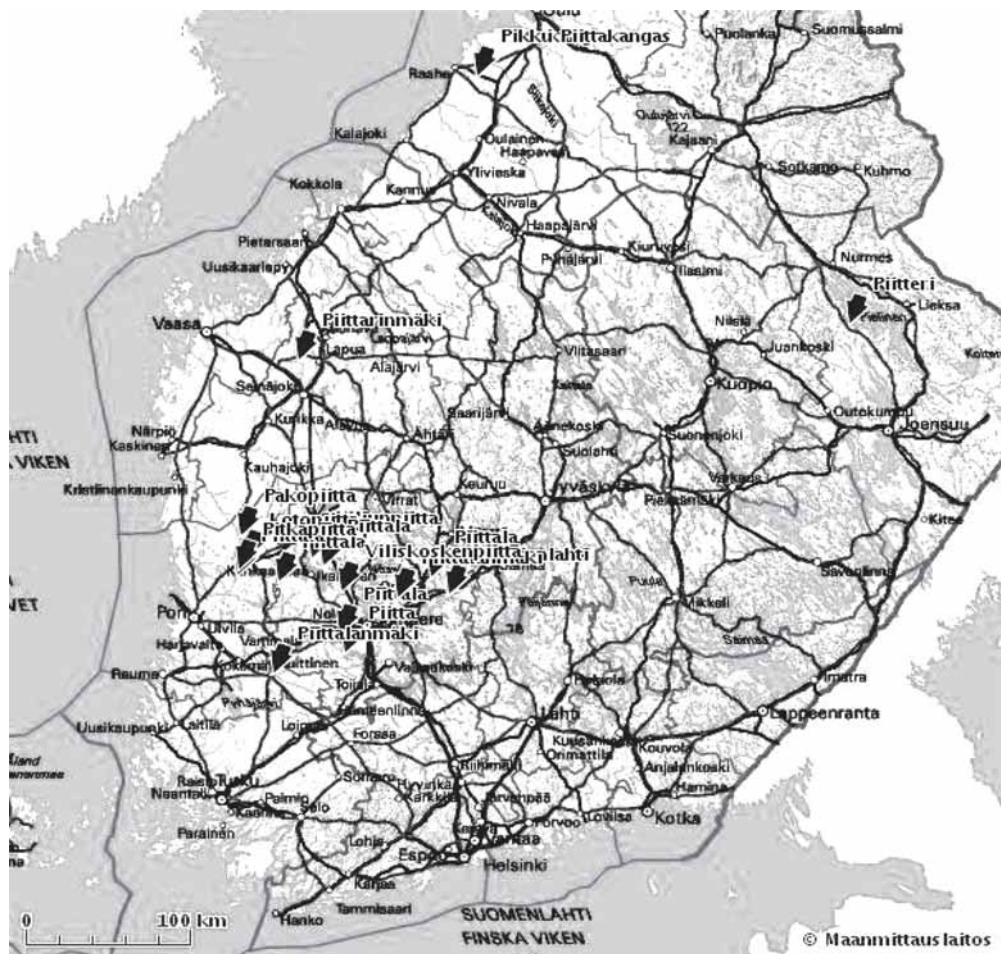
Runsaan *piitt*-luontonomistön lisäksi Sirkka Paikkala arvelee myös Piitis-määriteosan sisältävien paikannimien palautuvan samaan merkitykseen. Ruotsin Piitimenkin lähtöjuuret lienevät samassa merkityksessä.

Käytetyt lähteet:

- Nykysuomen sanakirja, WSOY 1980
 Sirkka Paikkala: Suomalainen paikannimikirja, Gummerus kirjapaino 2007
 1.) Etelä-Pohjanmaan historia osa I–II s. 66

Poornarkun Piittala, jonka sijainti oivallisesti kuvaa nimen merkitystä ja sopii esikuvaksi Kuuttilan Piittarille. Asuinpaikka sijaitsee pienen kumpareen reuna-alueella määritelmän mukaisesti.

Karttakuva Piitta-nimistön alueellisesta sijoittumisesta Suomessa.

Saarenpään Kaisan kadonnut talo

Matti Lehtiö

Historian tutkijan kannalta Kyrönmaan alue muodostaa aarreaitan, jossa edelleen on mahdollista tehdä historiankin kannalta merkittäviä löytöjä. Käräjöpöytäkirjareferaatissa lainausmerkein kirjoitettu talonimi, joka ei tunnu sopivan mihinkään historiakirjoissa mainittuun taloon, asettaa tutkijalle mielenkiintoisen haasteen. Millaista lisätietoa on löydettävissä pienestä ja kadonneesta 1/8-manttaalin talosta Vähänkyrön Saarenpään kylästä?

Veroluetteloiden kertomaa

Vuonna 1602 suoritettussa veronkannossa Vähänkyrön Saarenpään kylässä mainitaan kaksi Kaisanimestä emäntää. Kaisoista toinen mainitaan leskiemännäksi ja toinen omistaa tuhruisen nimen, joka useita vuosia sitten suoritettussa veroluettelon puhtaaksikirjoituksessa on jäänyt selvittämättömäksi, nimen ensimmäistä S-kirjainta lukuun ottamatta.

Kymmenysveroluettelot 1610-luvulla tietävät mainita kylässä edelleen kaksi Kaisaa, joista leski-Kaisan talo näyttää saavan miespuolisen isännän, mutta epäselvällä lisänimellä mainitun Kaisan asema muuttuu viimeistään vuodesta 1616 alkaen itselliseksi. Mainittu vuoden 1616 veroluettelo antaa kuitenkin ymmärtää, että kysymyksessä ei ole aivan tavallinen itsellisnainen, koskapa veroluettelon laatija on katsonut aiheelliseksi mainita Kaisan nimen perään autio-merkinnän. Kymmenysveroluetteloista Kaisan nimi häviää vuoden 1620 jälkeen useaksi vuodeksi, palatakseen sitten yllättäen vuonna 1629 takaisin yhdeksi vuodeksi. Vuoden 1619 veroluettelo tietää kertoa, että Kaisan maita viljelee Esko Laurinpoika.

Talojen olemassaolosta paremmin kertovat vuotuisveron luettelot muistavat kertoa Kaisan asu-
masta tilasta enemmän. Vuoden 1616 veroluettelo

mainitsee Kaisan talon manttaaliarvoksi 1/3 manttaalia ja talon olevan autio. Vuoden 1618 veroluettelo sijoittaa hänen nimensä paikalle Kreki Laurinpojan ja samana vuonna käy myös selväksi, että Kaisan talon veromanttaali oli las-
kettu 1/8:aan. Näiden merkintöjen jälkeen Kaisan asuma talo häviää veroluetteloista.

Arvoituksellinen talon nimi

Käytettävissä olevat käräjöpöytäkirjalähteet antavat jokaisella esiintymiskerrallaan erilaisen kirjurin henkilökohtaisen tulkinnan talon nimeksi. Käyttävissämme on kolme erilaista nimiversiota: **Skirrelä—Skirrula—Skierrula**. Mikä näistä siten vastaisi lähimpänä oikeaa ja mikä kansan käyttämä nimi talolle oli? Säilyneiden nimenäytteidien pohjalla Kaisan asuman talon nimi saattaisi olla Kirre(lä) tai Kirru(la), mutta mitä se voisi tarkoittaa, jää ainakin tässä vaiheessa pääasiassa arvailujen varaan. Yhtenä lähtökohtana voisi olla ruotsinkielen **skär** = luoto, kari, pieni saari, jolloin nimen suomenkielisen vastineen voisi ajatella olleen **Saarela**.

Mitä Kaisan maalle tapahtui?

Vaikka Kaisan nimi ja hänen omistamansa talo sinnittelikin veroluetteloiden sivuilla, todellisuudessa Kaisan talo oli joutunut jo ennen vuonna 1608 suoritettua Johan Ottosonin laajaa veronmittausta voimansa tunnossa olleen Vähänkyrön nimismiehen ja Ojaniemen kylän Vanhakartanon silloisen isännän Kreki Laurinpojan haltuun. Vuotuisveron luettelossa vuonna 1618 talon viljelijänä mainittu Kreki Laurinpoika oli siten Vanhakartanon isäntä ja vuonna 1619 veroluetteloissa mainittu Esko Laurinpoika ehkä Krein tuntematon veli. Kaisan talon siirtyminen vähäkyröläisiä maatiloja hallintaansa hamuavan nimismiehen haltuun poistaa talon lähes unohdukseen saakka paikallisten asukkaiden muistista ja veroluetteloista.

Tarkemmin määrittelemättömänä ajankohtana 1630-luvulla Kaisan pieni tila jaetaan vielä kahden osaan. 2/3 maasta eli verotusarvoltaan 1/12 manttaalia pysyy Vanhakartanon omistuksessa, mutta 1/3 maasta, eli verotusarvoltaan 1/24 manttaalia siirtyy Saarenpään kylän Talosen hallintaan. Kaisan tilan veromanttaali 1/8 siirtyy kuitenkin kokonaan Talosen isännän verorasitukseksi, sillä 1620-luvun 1 manttaalin Talonen muuttuu 1 1/8 manttaalin verotilaksi. Syy verorasituksen siirtymisestä kokonaan Talosen maksettavaksi ei asiakirjoista käy selville, mutta vielä niinkin myöhään kuin vuonna 1686 verorasitukseen nojautuen Talosen talon asukkaat halusivat saada Kaisan kaikki maat hallintaansa. Käytävissä olevat asiakirjalähteet eivät ota tarkasti kantaa Kaisan maiden jakoon, mutta tekstistä saa sen vaikutelman, että kysymyksessä on perinnön kautta Taloseen liitetty Kaisan tilan osa. Minkälaisia 1630-luvulle ulottuvia sukukiemuroita sitten voisi olettaa taustalla olevan? Tutkittaessa Vanhakartanon ja Talosen talon asukkaita jää käytännössä varteenotettavia vaihtoehtoja vain yksi. Talosen taloa isännöi 1640-luvulla vuonna 1613 syntynyt Jaakko Matinpoika Talonen, kun veromanttaaliluku kohosi, ja on todennäköistä, että yksi Kreki Vanhakartanon tyttäristä oli avioitunut Matin kanssa 1630-luvulla.

Saarenpään kylään puuhataan uutta taloa

Jaakko Talosella oli useita lapsia, joista yksi oli hänen kaimansa Jaakko. Jaakko Jaakonpoika pääsee kotitalonsa isännäksi vuonna 1675. Jaakon isännäksi pääsy johtui hänen vanhemman veljensä ennenaikaisesta kuolemasta. Isännöityään muutaman vuoden Talosta Jaakon veljenvaimo onnistuu syrjäyttämään Jaakon aikuistuvien lapsiensa avulla, joilla oli taloon suurempi oikeus isänsä kautta. Vuonna 1680 Jaakko näyttää edelleen asuvan Talosessa, mutta isännäntittelin sijasta hänet on merkitty itselliseksi.

Kärsittyään kirvelevän tappion Talosen isän omistuskiihossa omaa elinpaikkaansa etsivä Jaakko Jaakonpoika Talosen mieleen muistuu Kaisan vanha autioitunut tila, ja hän haluaa sen takaisin yhdeksi kokonaiseksi savuksi aloittaakseen sen viljelemisen itsenäisenä tilana. Toimissaan Jaakko oli edennyt jo niin pitkälle, että hän oli hakannut hirsii uutta taloa varten. Asia käsiteltiin Vähänkyrön käräjillä vuonna 1680 ja jälleen kerran Jaakko kokee tappion oikeuden tode-

ssa vallitsevien omistusolojen säilyvän entisellään ja oikeus määrää Talosen ja Vanhakartanon talojen asukkaat lunastamaan Jaakon hankkimat hirret. Hirsien ja haihtuneen uudistilan ohella myös Jaakko Jaakonpoika näyttää katoavan Saarenpään kylästä, eikä uusia vaateita Kaisan maiden suhteen enää käräjillä esiinny. Ainoa pysyvä muisto Kaisasta esiintyy enää Talosen manttaaliluvussa, joka on normaalista poikkeavan pieni 1/8-manttaalia.

Käytetyt Markku Pihlajanimen kääntämät asiakirjat, veroluetteloiden lisäksi:

Vähänkyrön käräjät 10.-11.9.1678

Vähänkyrön käräjät 17.-19.3.1680 s. 127

Vähänkyrön käräjät 27.-28.2.1682

Vähänkyrön käräjät 22.-23.2.1686

Eteläpohjalaiset Juuret ry.

Kutsu sääntömääräiseen
vuosikokoukseen
sunnuntaina 24.5.2009 klo 13.00
Paikka: Kyrönmaan Osuuspankin
kerhuhuone, Isokyrö
Vuosikokouksessa käsitellään
yhdistyksen sääntömääräiset asiat
Tervetuloa
Hallitus

Lottila paljastaa salaisuuksiaan

Matti Lehtiö

Kahdessa vanhemmassa Eteläpohjalaiset Juuret -julkaisussa on käsitelty prof. Raimo Salokankaan ja allekirjoittaneen toimesta Lottilan ja Ookilan talojen sijaintiongelmaa. Selvitetyksi on tullut, että nykyisin Ookilana tunnetun talon paikalla Kyrönjoen etelärannalla sijaitsi alun perin Lottila ja että alkuperäinen Ookila sijaitsi joen pohjoispuolella. Mystiseksi salaisuudeksi on kuitenkin jäänyt, ketkä tätä autioitunutta Lottilan taloa isännöivät ja milloin?

Raimo Salokankaan kirjoittamassa Ylistarolaisten historiassa selvitetään laajasti kappalaisen virkataloksi perustetun Ookilan syntyhistoriaa, jonka ydin rakentui autioituneen Lottilan tiluksille. Esiin nostamana ja asiaa selvittävän asiakirjan oheistuotteenä käräjätuvassa selvitettiin myös Lottilan talon autioitumista.

Ylistarolaisten historiaa lainataksemme, käräjätuvassa kerrottiin vuonna 1683¹ mielenkiintoisia ja osin värittyneitäkin muistitietoja Lottilan autiotilan vaiheista. Käräjätupaan oli tuotu vuodelta 1569 tuomiokirja, jonka mukaan Perttu Pyhäkoskelta oli lunastanut sukuun Pyhäkosken Kristolta yhden karpionmaan pellon ja yhden kuorman niityn 18 markalla Lottilasta. Samassa yhteydessä Matti Viita kertoi, että Viidasta oli ollut joku asumassa Lottilassa, jossa yhteydessä maita oli lunastettu Viidan taloon. Tiedettiin myös kertoa, että Lottila oli 1560-lukua uudempi viljelysmaa. Perttu Plökki kertoi, että Lottila oli ollut kolme vuotta verolla, jonka jälkeen asuja oli muuttanut Perälään. Autioituneen Lottilan peltoja kerrottiin lunastetun myös Muurimäen taloon nyt jo edesmenneeltä Matti Longilta Vaasasta. Hieronymus Markuksenpojan 80-vuotias leski Kaisa kertoi lisäksi isänsä Perttu Laurinpojan asuneen Lottilaa jonkin aikaa yli 40 vuotta sitten, muutettuaan pois kotoaan Muurimäestä.

Sirpaleiden yhteen kokoaminen

Käräjillä 1683 esitetty tuomiokirja vuodelta 1569 paljastaa, että Lottilan aluetta oli raivattu jo 1560-luvulla. Pyhäkosken Kristo paljastuu Kukin ja Perttu Kelton isännäksi joen yläjuoksulta. Käräjätuvassa kerrottu tieto Lottilan uudisasukkaan muuttamisesta Perälään tarkentuu 1600-luvun alkupuolen veroluetteloissa Kelton taloksi, mistä seuraa, että Pyhäkosken Perttu ja Lottilasta Perälään muuttanut Lottilan uudisasukas asuivat samaa taloa.

Pyhäkosken Perttu oli isännimeltään Matinpoika ja hänen ensiesiintymisensä veroluetteloissa tapahtuu vuonna 1564. Vuonna 1564 ja vielä vuonna 1566 Perttu esiintyy veroluettelossa siten, että hänen asuinpaikkaansa ei pysty paikantamaan mihinkään tunnettuun taloon. Vuosina 1567–69 Keltossa vapautuu isännänpaikka, jonka Perttu täyttää. Todennäköisesti Perttu oli Kelton talon poika ja seurasi isäpuoltaan Kelton isäntänä. Perttu Matinpojan sijoittumattomuus mihinkään tunnettuun taloon vuosina 1564–66 ratkeaa, jos sijoitamme hänet tänä aikana Lottilan isännäksi. Tieto siitä, että Lottila olisi ollut vain kolme vuotta veroa maksava talo, täsmää lisäksi Pertun esiintymiseen veroluetteloissa ennen muuttoaan Kelttoon. Suvultaan Perttu Matinpoika oli Ryönä, joiden vanha asuinalue sijaitsi hieman Lottilan alapuolella.

Perttu Matinpoika Ryönä aloitti siten todennäköisesti uudisraivauksen jo 1550-luvulla saaden aikaan vuonna 1564 veroa maksavan talon. Syntymäkodista Keltosta vapautunut isännänpaikka muuttaa kuitenkin Pertun tulevaisuuden suunnitelmat — Lottilan raiviot jäävät kauppatavaraksi — uusi tulevaisuus odotti syntymäkodissa.

Kauppatavaran asemaan joutuneet Lottilan rai-
viot ja rakennukset näyttävät joutuvan osittain
myös vaasalainen porvarin Matti Longin haltuun.
Vaasan historiassa mainitaan 1620-luvulla vaikut-
tanut vakavarainen porvari Matti Vilpunpoika
Long, jonka sukujuurien arvellaan olevan Skot-
lannissa. Mielenkiintoiseksi Matti Longin tekee
se, että hänen vaimonsa Magdalena Heikintytär
oli syntyisin Vähänkyrön Tervajoen Kempuksen
talosta. Matin ja Magdalenan tytär Maria avioitui
taas suurporvari William Rossin kanssa.

Lottilan rakennukset näyttävät olleen autioitumi-
sen jälkeen ahkerassa käytössä, asujien aseman
ollessa ensisijaisesti itselliseksi luokiteltavia. Yksi
tällainen asuja oli Perttu Muurimäki 1630–40-
luvulla.

Saatteeksi

Riitaisan maariidan sivutuotteena näyttää paljas-
tuvan uutta tietoa Ylistaron varhaisesta asutuk-
sesta 1500-luvulla. Laajan Ryönän suvun edusta-
jilla näyttää olevan aina vain lisää säikeitä moni-
vaiheiseen asutushistoriaansa. Lottilan itsellis-
luonteiset asujat 1500-luvun lopulla saattavat jää-
dä ikuisiksi ajaksi historian hämärään, mutta eh-
käpä tulevaisuudessa meillä on mahdollisuus saa-
da lisää tietoa 1600-luvun alkupuolen asutukses-
ta?

Lähteet veroluettelotietojen lisäksi:

- 1.) Raimo Salokangas: Ylistarolaisten historia,
s. 223 alkaen.

“Kun minä kotoani läksin” – seminaari Amerikan siirtolaisuuden historiasta

Aika: Lauantai 28.3.2009
Paikka: Isonkyrön koulukeskus

Ohjelma:

Klo 9.00	Siirtolaisuusnäyttely avataan
Klo 10.00–12.00	Seminaarin avaus Amerikan siirtolaisuuden taustaa ja syitä Prof. Reino Kero
Klo 12.00–13.00	Lounas
Klo 13.00–14.00	Erään siirtolaisperheen vaiheita FM, kirjailija Marjatta Yli-Olli
Klo 14.00–14.30	Kahvitauko
Klo 14.30–16.00	Löydä Amerikan sukujuuret erilaisista rekistereistä Internetin avulla KL, tietopalvelupäällikkö Jouni Korkiasaari
Klo 16.00	Seminaarin päätös

Seminaarin yhteydessä aiheeseen liittyvä näyttely (mm. Titanic aihe).
Näyttelyvastaavana toimii FM Tellervo Lahti

Seminaarin järjestetään yhteistyössä Kyrönmaan Opiston, Suomen Siirtolaisuus-
instituutin, Eteläpohjalaiset Juuret ry:n ja Isonkyrön kulttuuritoimen kanssa.

Sitovat ilmoittautumiset maksamalla perjantaihin 20.3.2009 mennessä
osallistumismaksun 25,- Eur. Osallistumismaksu sisältää ruokailun ja kahvin.
Maksu tilille: Kyrönmaan Opisto 119330-111269

Lähetäjä:
Eteläpohjalaiset Juuret
c/o Matti Lehtiö
Vanha Korventie 67
66440 TERVAJOKI

Tässä Eteläpohjalaiset Juuret 1/2009 -julkaisussa:

3. Sota apatiaa ja historian mustia aukkoja vastaan
Matti Lehtiö
4. Ripaus sivistystä — Laurentius Petri
Matti Lehtiö
7. Latvatalo — talo kylän latvassa
Matti Lehtiö
9. Nuijapäällikkö Perttu Palon arvoitus
Matti Lehtiö
13. Spitaali eli lepra Etelä-Pohjanmaalla
Markku Pihlajaniemi
17. Täydennyksiä ja täsmennyksiä
Matti Lehtiö
18. Kahman isäntiä, poikia ja tyttäriä
Irja Hirsivaara
23. Heikki Matinpoika Kahmala-Katila
Irja Hirsivaara
27. Vähä-Palon isäntiä — oikein/väärin
Matti Lehtiö
28. Veikkaalan Bergin laihialaiset
Matti Lund
36. Kallio eli Helgala
Matti Lund
42. Haapojan sukua
Kimmo Kempainen
46. Pyhitetyt paikat — osa omistuskulttuuriamme
Matti Lehtiö
47. Monta sukua Hirsimäessä
Hillevi Tyni
56. Oppaan uudistila ja Juho Eskonpoika
Markku Pihlajaniemi
62. Taipumattomat Taittoiset
Matti Lehtiö
66. Piittarin piitalla
Matti Lehtiö
68. Saarenpään Kaisan kadonnut talo
Matti Lehtiö
70. Lottila paljastaa salaisuuksiaan
Matti Lehtiö

